

**“Stichting De Samenwerking”,
Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf
Actuariële en bedrijfstechnische nota**

colofon

Dit is een uitgave van “Stichting De Samenwerking”,
Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
2	Pensioenregeling	6
2.1	Verplichtstelling	6
2.2	Pensioenreglement	8
2.3	Uitvoeringsreglement	14
2.4	Beleid bij inkomende collectieve waardeoverdracht	17
3	Financiële opzet	18
3.1	Technische Voorzieningen	18
3.2	Reserves	20
3.3	Financiering	21
3.4	Dekkingsgraad	22
3.5	Herstelplan	22
3.6	Risicohouding en haalbaarheidstoets	22
3.7	Sturingsmiddelen	24
4	Vereist eigen vermogen	26
4.1	Minimaal vereist eigen vermogen	26
4.2	Vereist eigen vermogen	26
5	Beleggingsbeleid	30
6	De organisatie van het pensioenfonds	36
6.1	Structuur pensioenfonds	36
6.2	Organogram	38
6.3	Organisatie pensioenfonds en beleid	39
6.4	Uitbestede werkzaamheden	43
6.5	Beleidskader uitbestede processen	45

7	Ondertekening	47
	Bijlage 1: Verklaring inzake de beleggingsbeginselen	48
	Bijlage 2: Financieel crisisplan	57
	Bijlage 3: Klokkenluidersregeling	82
	Bijlage 4: Incidentenregeling	88
	Bijlage 5: Beleggingsplan per 01-01-2024	89
	Aanhangsel I Correctiefactoren sterfte BPS hoofd- en medeverzekerde	128
	Aanhangsel 2 Partnerfrequenties	132

1 Inleiding

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is een bedrijfstakpensioenfonds als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet. Het fonds verzorgt in opdracht van sociale partners een degelijke, maatschappelijk verantwoorde en betrouwbare pensioenregeling voor deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden in de slagersbranche tegen aanvaardbare kosten.

Het fonds heeft tot doel om nu en in de toekomst uitkeringen te verstrekken aan gepensioneerden en nabestaanden bij ouderdom en overlijden. Om dit doel te realiseren int het fonds premies bij de aangesloten werkgevers in overeenstemming met de statuten en het pensioenreglement. De verkregen middelen worden op een verantwoorde en duurzame manier beheerd en belegd.

De belanghebbenden staan bij het fonds voorop. Het fonds wil een degelijk, duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds zijn dat de financiële verplichtingen nu en in de toekomst waar kan maken. “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is hét pensioenfonds voor het slagersbedrijf. Het fonds wil voorbereid zijn op het toekomstig pensioenstelsel en andere veranderingen, waardoor de belangen van de deelnemers op lange termijn worden gewaarborgd. Hierbij is de dialoog met de sociale partners van belang, maar handelt het fonds ook vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid.

Het fonds streeft naar een goed pensioen nu en in de toekomst tegen een zo stabiel mogelijke premie. Een goed en verantwoord beleggingsbeleid maakt dit mogelijk tegen een kostenefficiënte uitvoering. Het uitvoeren van de pensioenregeling geschiedt correct en maatschappelijk verantwoord. Het beleggingsbeleid sluit aan bij de risicohouding van belanghebbenden, en draagt tegelijkertijd bij aan een duurzame maatschappij.

Daarnaast streeft het fonds naar een breed risicodraagvlak voor behoud van evenwichtigheid, solidariteit en collectiviteit. Het fonds betreft zijn belanghebbenden actief bij de uitvoering van de pensioenregeling. Transparantie en begrijpelijkheid en heldere communicatie staan hierbij voorop. Vertrouwen en deskundigheid vormen de basis voor het handelen van het fonds.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Het doel van de actuariële en bedrijfstechnische nota (verder: ABTN) is om integraal inzicht te geven in het functioneren van “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (het pensioenfonds) en om een beschrijving te geven van het ten behoeve van het pensioenfonds te voeren beleid, waarbij de financiële opzet en de grondslagen waarop het beleid rust, gemotiveerd omschreven zijn.

Deze ABTN beschrijft de actuariële en bedrijfstechnische werkwijze van het pensioenfonds, zoals deze op 3 december 2025 door het bestuur is vastgesteld.

In hoofdstuk 2 wordt de pensioenregeling beschreven zoals deze geldt met ingang van 1 januari 2026.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 uiteengezet op welke wijze de beleggingen worden gewaardeerd en hoe de omvang van de verplichtingen (technische voorzieningen en reserves) wordt vastgesteld. In dat hoofdstuk wordt tevens beschreven op welke wijze de pensioenregeling wordt gefinancierd en worden de sturingsmiddelen (o.a. toeslagenbeleid) beschreven.

In hoofdstuk 4 wordt het vereist eigen vermogen besproken.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 stilgestaan bij het beleggingsbeleid van het pensioenfonds.

In hoofdstuk 6 komt ten slotte de organisatie van het pensioenfonds aan de orde.

Als bijlagen zijn bij deze ABTN gevoegd:

- Bijlage 1: De Verklaring inzake beleggingsbeginselen
- Bijlage 2: Het Financieel crisisplan
- Bijlage 3: Klokkenluidersregeling
- Bijlage 4: Incidentenregeling
- Bijlage 5: Beleggingsrichtlijnen

Alle bijlagen maken integraal onderdeel uit van de ABTN.

2 Pensioenregeling

2.1 Verplichtstelling

Met ingang van 25 oktober 2024 luidt de verplichtstelling als volgt:

de deelneming in "Stichting De Samenwerking", Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is verplicht gesteld voor elke werknemer die in dienst is van een werkgever die een natuurlijke persoon of rechtspersoon is die een onderneming drijft, vanaf de eerste dag van de maand waarin de 18-jarige leeftijd wordt bereikt tot de eerste dag van de maand waarin de 68-jarige leeftijd wordt bereikt.

I.

Onder 'onderneming' wordt verstaan:

de onderneming die uitsluitend of in hoofdzaak slagersbedrijfsactiviteiten verricht.

Tevens wordt onder een onderneming verstaan: het deel van de onderneming waarin voorverpakkingsbedrijfsactiviteiten en/of centrale slagerij-activiteiten worden verricht.

- Met slagersbedrijfsactiviteiten wordt bedoeld het bedrijfsmatig bewerken van vlees tot (toebereide) waren voor menselijke consumptie, al dan niet in samenhang met de bereiding van vleeswaren en/of hybride producten, en de verkoop daarvan aan particulieren, horeca of instellingen, alsmede de voorverpakkingsbedrijfsactiviteiten en de centrale slagerij-activiteiten.
- Met voorverpakkingsbedrijfsactiviteiten wordt bedoeld het bedrijfsmatig be- en/of verwerken van vlees en het voorverpakken van het be- en/of verwerkte vlees in een consumentenverpakking als ook het bedrijfsmatig voorverpakken van hybride producten in consumentenverpakking;
- Met centrale slagerij-activiteiten wordt bedoeld het bedrijfsmatig be- en/of verwerken van vlees tot (toebereide) waren voor menselijke consumptie, al dan niet in samenhang met de bereiding van vleeswaren en/of hybride producten en waarvan de levering plaatsvindt aan filialen die een lid van de Vereniging van Grootwinkelbedrijven in Levensmiddelen (VGL) in eigendom heeft en/of aan zelfstandige supermarktondernemers die de handelsnaam van een lid van de VGL voeren.

Hierbij wordt onder de term 'vlees' verstaan: delen van slachtdieren, te weten runderen, schapen, varkens, geiten en éénhoevige dieren die, al dan niet na toebereiding, tot menselijk voedsel kunnen dienen.

Hybride producten: hybride producten zijn die samengestelde producten die voor een deel uit plantaardige en een deel dierlijke grondstoffen bestaan.

De onderneming wordt geacht uitsluitend of in hoofdzaak de slagersbedrijfsactiviteiten te verrichten, indien de loonsom uit deze activiteiten méér dan 50% van de totale loonsom bedraagt.

Tot de 'werknemer' behoort niet de werknemer die in dienst is van een werkgever zoals bedoeld in het besluit tot verplichte deelneming in de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf tenzij deze werknemer werkzaam is in de centrale slagerij van deze werkgever

2.2 Pensioenreglement

De pensioenregeling luidt in hoofdlijnen als volgt:

- Karakter	Uitkeringsovereenkomst
- Regeling	Middelloodregeling.
- Toetredingsleeftijd	18 jaar.
- Pensioendatum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer 68 jaar wordt.
- Pensioneringsdatum	De eerste dag van de maand, waarin de (gewezen) deelnemer een ouderdomspensioen van het pensioenfonds ontvangt. Deze ligt tussen vijf jaar voor AOW leeftijd en vijf jaar na AOW leeftijd.
- Pensioengevend loon	Bestaat uit: <ul style="list-style-type: none">• 12 maal het vaste maandsalaris• 8% vakantietoeslag• 13e maand plus <ul style="list-style-type: none">• Eindejaarsuitkering• Winstaandeel• Vaste toelage• Gratificatie/bonus• Provisie-inkomen• Overwerk vergoeding

Voor de bepaling van het pensioengevend loon, geldt een maximum jaarsalaris van € 137.800,-- (2026) zoals bepaald in artikel 18ga van de Wet op de loonbelasting. Het daarbij behorende uurloon bedraagt € 69,46 (2026).

- Franchise

Het bedrag dat jaarlijks voor het daarop volgende kalenderjaar door het bestuur wordt vastgesteld (2026: € 19.172,00).

De franchise wordt uitgedrukt in een uurbedrag (2026: € 9,66 per uur).
- Pensioengrondslag

Het loon verminderd met de voor het loontijdvak overeenkomende franchise, waarbij als franchise aangehouden wordt het aantal over het loontijdvak uitbetaalde uren bij de werkgever, vermenigvuldigd met de uurfranchise (2026: € 9,66).
- Opbouw ouderdompensioen

Het jaarlijks geambieerde ouderdompensioen bedraagt vanaf 2026 voor elk opbouwjaar 1,80% van de pensioengrondslag over het desbetreffende jaar
- Opbouw partnerpensioen

Het jaarlijks partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdompensioen.

Bij overlijden tijdens het (aspirant-)deelnemerschap zal het ouderdompensioen worden vastgesteld op het bedrag dat de deelnemer zou hebben genoten indien deze tot de pensioendatum de deelneming zou hebben voortgezet.
- Tijdelijk partnerpensioen

Tot de eerste van de maand, waarin de partner de AOW-leeftijd bereikt, wordt het jaarlijkse partnerpensioen verhoogd met 30% van het ouderdompensioen. Dit geldt ook voor de nabestaande van de overleden gepensioneerde die aansluitend op het (aspirant-)deelnemerschap een ouderdompensioen is gaan ontvangen.
- Wezenpensioen

Het wezenpensioen gaat in op de eerste dag van de maand waarin het overlijden van de (aspirant-)deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde valt dan wel de eerste van de maand waarin de latere geboortedatum van het kind valt.

Het wezenpensioen eindigt op de laatste dag van de maand waarin de 18-jarige leeftijd wordt bereikt of de eerdere overlijdensdatum van het kind valt. Voor studerende wezen loopt uitkering door tot uiterlijk de 27-jarige leeftijd. Het jaarlijkse wezenpensioen bedraagt voor ieder kind 14% van het vastgestelde ouderdompensioen.

Het wezenpensioen wordt verdubbeld met ingang van de maand waarin het kind ouderloos wordt.

- Premievrije voortzetting

De (aspirant-)deelnemer aan wie een uitkering ingevolge de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) is toegekend op grond van een arbeidsongeschiktheid van ten minste 15%, dan wel de (aspirant-)deelnemer aan wie een uitkering ingevolge de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) is toegekend, verkrijgt het recht op premievrije voortzetting van zijn pensioenopbouw zolang die uitkering voortduurt en uiterlijk tot de eerste dag van de maand waarin de (aspirant-)deelnemer de AOW-leeftijd bereikt, met dien verstande dat het (aspirant-)deelnemerschap ten minste twee jaar onafgebroken direct voorafgaand aan het eerste jaar van arbeidsongeschiktheid in de zin van de WAO moet zijn aangevangen.

Indien het ouderdomspensioen van de arbeidsongeschikte deelnemer gedeeltelijk vervroegd ingaat voordat de arbeidsongeschikte deelnemer de AOW-leeftijd bereikt, wordt het recht op premievrije voortzetting voortgezet.

- Hoogte van de premievrije voortzetting

De hoogte van de premievrije voortzetting is afhankelijk van de graad van arbeidsongeschiktheid:

Bij een arbeidsongeschiktheid van 65% of meer verkrijgt de deelnemer premievrije voortzetting van 100%; bij een arbeidsongeschiktheid

- tussen 45% en 65% een opbouw van 50%;

- tussen 35% en 45% een opbouw van 40%;

- tussen 25% en 35% een opbouw van 30% (bij WAO);

- tussen 15% en 25% een opbouw van 20% (bij WAO);

De premievrije voortzetting van de pensioenopbouw wordt gebaseerd op de pensioengrondslag (loon minus franchise), die gold in het jaar direct voorafgaande aan de eerste dag van de wachttijd in de zin van de WAO/WIA.

Indien en zolang de middelen van het pensioenfonds dat naar het oordeel van het bestuur toelaten, wordt het loon als bedoeld in de vorige volzin jaarlijks per 1 januari verhoogd met het percentage, waarmee de lonen volgens de CAO voor het Slagersbedrijf ten opzichte van 1 januari van het voorafgaande jaar zijn gewijzigd.

De berekening van het ouderdomspensioen op de normale pensioendatum mag geen hogere uitkomst geven dan de uitkomst van de berekening van het ouderdomspensioen alsof de werknemer niet arbeidsongeschikt zou zijn geworden.

- Toeslagbeleid

Het bestuur streeft ernaar jaarlijks per 1 januari van een kalenderjaar toeslagen toe te kennen. Het bestuur hanteert hierbij als maatstaf de prijsinflatie (te weten het consumentenindexcijfer alle huishoudens afgeleid van de maand september van het voorafgaande kalenderjaar ten opzichte van de maand september van het jaar daarvoor, zoals vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek).

Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. In de gedempte kostendekkende premie wordt rekening gehouden met het verwachte rendement van het fonds en de financiering van toeslagen.

Indien een toeslag toegekend wordt, worden de aanspraken van deelnemers, aanspraken van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen met eenzelfde percentage verhoogd.

Vanaf 1 januari 2016 valt het toeslagbeleid onder het financiële toetsingskader dat geldt vanaf 1 januari 2015. Dit betekent dat het toeslagbeleid toekomstbestendig moet zijn. Tot een beleidsdekkingsgraad van 110% mag er niet geïndexeerd worden.

- Bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 139% (deze bovengrens wordt periodiek vastgesteld conform de wettelijke voorschriften) mag volledig conform de ambitie worden geïndexeerd.
- Tussen genoemde grenzen kan een pro-rata toeslag toegekend worden.

Deze staffel is een richtlijn; het bestuur beslist jaarlijks over het al dan niet toekennen van een toeslag.

Peildatum

Voor het bepalen van de voorwaardelijke toeslagverlening wordt als uitgangspunt genomen de beleidsdekkingsgraad op peildatum 31 oktober van het voorafgaande kalenderjaar, die voorafgaat aan de toekenning per 1 januari.

Inhaaltoeslagverlening

Vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens van de nieuwe beleidsstaffel kan het bestuur inhaaltoeslagen verlenen, maar pas als eventuele kortingen ongedaan zijn gemaakt en de toeslagverlening volledig is voldaan.

Voor inhaaltoeslagverlening mag jaarlijks maximaal 1/5 van het voor inhaal beschikbare vermogen worden ingezet. Bij toepassing van inhaaltoeslagen is sprake van een naar rato toekenning en worden de laatst gemiste toeslagen als eerste ingehaald.

Er wordt geen maximale termijn bij het inhalen van gemiste toeslagen aangehouden.

Deflatie

Deflatie wordt in minder gebracht op de gemiste toeslagen. Deflatie wordt op de laatst gemiste toeslagen als eerste in mindering gebracht. Voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden die geen toeslagen hebben gemist ontstaat er door de verwerking van de deflatie een negatieve toeslagachterstand die wordt verrekend met toekomstige inflatie.

- Kortingsbeleid

Het pensioenfonds kan de pensioenaanspraken en -rechten uitsluitend korten als het niet mogelijk is om binnen de hersteltermijn uit een situatie van tekort te komen en als alle andere maatregelen zijn ingezet om het herstel te bespoedigen. De kortingsmaatregel is een uiterste noodmaatregel en kan alleen ingezet worden om het benodigde herstel te bereiken. Als het fonds moet korten, dan kan het bestuur besluiten om uniform (zelfde korting voor deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden), dan wel gedifferentieerd (op basis van onderlinge getalsverhoudingen) te korten.

Korting lange termijn

Een lange-termijn-korting vindt plaats indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad en als herstel van de beleidsdekkingsgraad naar de vereiste dekkingsgraad binnen de herstelperiode niet mogelijk is. In deze situatie wordt jaarlijks 1/10-deel van het 'tekort' aan beleidsdekkingsgraad gekort. Hierbij is de korting in jaar 1 onvoorwaardelijk. Kortingen, die betrekking hebben op latere jaren, zijn voorwaardelijk. Dat betekent dat ze gewijzigd kunnen worden (omhoog of omlaag) als een nieuw herstelplan daar aanleiding voor geeft.

Korting korte termijn

Een korte-termijn-korting vindt plaats indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds gedurende vijf jaar lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. De korting is in deze situatie gelijk aan het verschil tussen de actuele dekkingsgraad en de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting wordt gespreid over 5 jaar, maar alle kortingen zijn onvoorwaardelijk.

Bij prognoseberekeningen, bijvoorbeeld in het kader van de haalbaarheidstoets en netto profijtberekeningen, zal worden uitgegaan van uniform korten

- Flexibiliseringsmogelijkheden

De deelnemer mag binnen bepaalde grenzen de volgende veranderingen aanbrengen in de voor hem verzekerde pensioenaanspraken.

 - Deeltijdpensionering.
 - vervroeging of uitstel van het ouderdomspensioen (tussen 5 jaar voor en 5 jaar na de AOW leeftijd).
 - uitruil van een deel van het partnerpensioen in hoger ouderdomspensioen of uitruil van een deel van het ouderdomspensioen in hoger partnerpensioen
 - tot aan de AOW-leeftijd een hoger ouderdomspensioen en vanaf de AOW-leeftijd een lager ouderdomspensioen
of sommige combinaties van voorgaande opties.

- Kleine pensioenen

Het ouderdomspensioen wat op de ingangsdatum € 2 of lager is vervalt. Dan vervallen ook de andere opgebouwde aanspraken.

- Automatische waardeoverdracht

Ouderdomspensioen dat hoger is dan € 2, maar lager dan de afkoopgrens van € 632,63 (2026) wordt, tezamen met de andere opgebouwde pensioenen bij het fonds, bij uitdiensttreding voor de pensioendatum automatisch overgedragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Dit geldt voor indiensttredingen vanaf 1 januari 2018.

- Vrijwillige voortzetting

De pensioenopbouw kan onder bepaalde voorwaarden tijdelijk vrijwillig voortgezet worden volgens de regeling zoals die tijdens de deelname van toepassing was.

Hierbij gelden de volgende aanvullende voorwaarden:

 - de deelneming heeft ten minste drie jaar geduurd
 - er wordt niet deelgenomen aan een andere pensioenregeling
 - het verzoek wordt gedaan binnen 9 maanden na uitdiensttreding

De vrijwillige voortzetting mag tot de 64-jarige leeftijd starten, tenzij de dienstbetrekking is beëindigd vanwege medische redenen.

De pensioenopbouw kan maximaal drie jaar vrijwillig worden voortgezet, tenzij er winst uit onderneming wordt genoten. In dat geval geldt de voortzetting voor een periode van maximaal 10 jaar.

Het pensioenfonds heeft een klachtenprocedure voor de (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden. Bij klachten gaat het om de uitvoering van de pensioenregeling. De klacht richt zich dus primair tot de administrateur. De klachtenprocedure is kort vermeld in het pensioenreglement. De klachtenprocedure staat tevens in het uitvoeringsreglement, omdat ook werkgevers een klacht kunnen hebben over de uitvoering van de pensioenregeling.

Het fonds heeft een vastgesteld klachtenbeleid per 1 januari 2024.

Indien een deelnemer het niet eens is met de afhandeling van zijn klacht, dan kan hij naar de Geschilleninstantie Pensioenfondsen (GIP). De verwijzing hiernaar is opgenomen in het klachtenbeleid en in het pensioenreglement.

Mogelijkheid vrijstelling gemoedsbezwaarden

Het bestuur kan aan gemoedsbezwaarde werknemers vrijstelling van de verplichte deelneming verlenen. Het gespaarde bedrag wordt vanaf de 68-jarige leeftijd in gelijke maandelijkse termijnen aan de werknemer uitgekeerd gedurende 15 jaar. Op verzoek van de werknemer kan de uitkering op zijn vroegst vanaf 5 jaar voor de AOW datum ingaan en op zijn laatst 5 jaar na de AOW datum. Het resterende saldo wordt jaarlijks per 1 januari verhoogd met een door het bestuur vastgestelde interestvoet. Het bestuurlijke beleid is om deze vast te stellen op de rente uit de RenteTermijnStructuur per september van het voorgaand boekjaar die hoort bij de duration van de vastrentende waarden exclusief derivaten van het pensioenfonds.

Opslag voor toekomstige kosten

Het bestuur heeft in 2015 besloten om in het beleid van het fonds vast te leggen, op welke wijze gehandeld zal worden in het geval van het wegvallen van de sponsors. In het beleid van het fonds is opgenomen dat in het geval van het staken van de premiebijdragen door het wegvallen van de sponsors het bestuur binnen een termijn van 3 jaar zal overgaan tot overdracht van de verplichtingen en liquidatie van het fonds.

2.3 Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement bevat bepalingen die betrekking hebben op de verhouding tussen een aangesloten werkgever en het pensioenfonds. Tevens is de verhouding tussen sociale partners en het pensioenfonds vastgelegd. Hier volgen de hoofdlijnen, voor zover deze hoofdlijnen niet al elders in deze ABTN worden beschreven.

Opdrachtaanvaarding

Sociale partners bepalen de inhoud van de pensioenregeling (pensioenovereenkomst). De pensioenuitvoerder (het fonds) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenregeling. Op grond van artikel 102a van de Pensioenwet dient het bestuur formeel de opdracht te aanvaarden van de door de sociale partners aan het pensioenfonds opgedragen pensioenregeling(en). Het bestuur toetst daarbij voor het pensioenfonds als geheel en voor de relevante beleidsgebieden aan de doelstellingen en uitgangspunten. Deze opdrachtaanvaarding is vastgelegd in het uitvoeringsreglement.

Concreet gaat het dan om:

- de risicohouding (zie paragraaf 3.7).
- het ambitieniveau van de toeslagverlening (zie paragraaf 2.2).

- wijziging pensioenovereenkomst en pensioenreglement.
- bevoegdheden van het pensioenfonds en sociale partners, o.a. ten aanzien van de vaststelling van de premie.

Wijziging pensioenovereenkomst en pensioenreglement

Sociale partners besluiten tot wijziging van de pensioenovereenkomst en informeren het pensioenfonds zo spoedig mogelijk over iedere wijziging in de pensioenovereenkomst. Het bestuur van het fonds is verplicht (als het fonds de wijziging na toetsing in samenwerking met de adviserend actuaire uitvoerbaar acht) om het pensioenreglement aan te passen overeenkomstig deze wijziging en heeft daarbij de bevoegdheid om de details van de wijziging uit te werken. Het pensioenfonds past binnen drie maanden na wijziging van de pensioenregeling het pensioenreglement aan.

Het pensioenfonds adviseert sociale partners over aan te brengen wijzigingen in de pensioenovereenkomst indien het pensioenfonds overeenkomstige wijziging van het pensioenreglement wenselijk vindt. Het pensioenfonds is bevoegd, en daartoe door sociale partners gemachtigd, het pensioenreglement te wijzigen zonder voorafgaande afstemming met sociale partners indien de wijzigingen worden genoodzaakt door wetgeving of worden opgedragen door de toezichthouder en de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en de werkgevers niet benadeeld worden door de wijziging. Na elke inhoudelijke wijziging van het pensioenreglement legt het pensioenfonds het pensioenreglement voor aan sociale partners om zeker te stellen dat het pensioenreglement overeenstemt met de pensioenovereenkomst .

Premievaststelling, premiebetaling en niet nakomen premieverplichtingen

De premie voor de verplichte pensioenregeling wordt, na overleg met sociale partners, vastgesteld en zonodig gewijzigd door het bestuur. Een wijziging wordt doorgevoerd met ingang van 1 januari van een kalenderjaar. Geen premie is verschuldigd over de periode waarover de pensioenopbouw wordt voortgezet wegens arbeidsongeschiktheid of werkloosheid.

De premie wordt niet lager vastgesteld dan de kostendeekkende premie, tenzij sprake is van een gedempte premie. De wijze van vaststelling wordt beschreven in paragraaf 3.4 van deze ABTN. De vaststelling van de premie vindt vanaf 2016 plaats aan de hand van de methode waarbij de kostendeekkende premie gedempt wordt op basis van verwacht rendement. Hierbij wordt rekening gehouden met de voorwaarden voor demping van de premie zoals vastgelegd in de Pensioenwet en overige regelgeving.

Indien de (gedempte) kostendeekkende premie hoger dreigt te worden dan de geldende vastgestelde premie, treedt het pensioenfonds tijdig in overleg met sociale partners.

Sociale partners besluiten vervolgens uiterlijk vóór 1 december of zij de premie voor het volgende jaar verhogen tot het kostendeekkende niveau, of dat zij de pensioenregeling zodanig aanpassen dat de op dat moment geldende premie weer kostendeekkend is.

Indien de kostendeekkende premie lager dreigt te worden dan de geldende vastgestelde premie, besluiten sociale partners uiterlijk vóór 1 december of zij de premie voor het volgende jaar verlagen tot het kostendeekkende niveau, of dat zij de pensioenregeling aanpassen.

Indien sociale partners niet vóór 1 december tot besluitvorming zijn gekomen, stelt het bestuur zijn wettelijke plicht volgend, de premie voor het volgende jaar op kostendeekkend niveau vast. Tevens kan het bestuur ook besluiten om de

opbouw van de pensioenaanspraken voor het volgende jaar zodanig te verlagen dat de premie in dat jaar weer kostendekkend is.

Het pensioenfonds stelt na afloop van elke loonperiode voor elke werkgever de verschuldigde premie vast. De premie wordt vastgesteld aan de hand van door de werkgever per loonperiode aan te leveren periodieke loonopgave en/of andere door hem te verstrekken gegevens omtrent de persoon van de in de betreffende loonperiode in zijn dienst werkzaam geweest zijnde werknemers, het door hen verdiende loon en het aantal dagen en uren, waarover dat loon werd genoten. Het pensioenfonds deelt het te betalen bedrag van de premie en de termijn waarbinnen de betaling dient te geschieden, schriftelijk aan de werkgever mee.

Bij overschrijding van de betalingstermijn kan het pensioenfonds de wettelijke rente en vergoeding van andere kosten vorderen. Als een werkgever met de betaling in gebreke blijft maakt het pensioenfonds gebruik van de haar ter beschikking staande rechtsmiddelen. Zo kan het pensioenfonds een dwangbevel uitbrengen, beslag laten leggen op goederen van de werkgever, het faillissement van de werkgever aanvragen of de bestuurders van de werkgever hoofdelijk aansprakelijk stellen. Ook is het pensioenfonds bevoegd om als uiterste middel de actieve deelnemers in dienst van een werkgever te informeren over een betalingsachterstand van die werkgever.

Als er sprake is van een premieachterstand ter grootte van 5% van de totale door het pensioenfonds te ontvangen jaarpremie én het pensioenfonds niet beschikt over het minimaal vereist eigen vermogen, als bedoeld in hoofdstuk 4.1 van deze ABTN, informeert het pensioenfonds het Verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds en de ondernemingsraad van de onderneming die nog premie aan het pensioenfonds verschuldigd is.

Informatie

De werkgever is verplicht alle werknemers die aan de verplichte pensioenregeling deel moeten nemen bij het pensioenfonds aan te melden en de gegevens volledig, juist en tijdig te verstrekken. Een werkgever moet het pensioenfonds inzage verlenen in zijn administratie voor zover dat noodzakelijk is voor een goede uitvoering van de pensioenregeling.

Indien een werkgever geen of onjuiste gegevens verstrekt voor de nota, is het pensioenfonds bevoegd deze naar beste weten zelf vast te stellen. Het pensioenfonds kan dan ook een boete opleggen. Het pensioenfonds zorgt ervoor dat de deelnemers over de pensioenregeling worden geïnformeerd overeenkomstig artikel 21 van de Pensioenwet.

Vermogenstekorten, vermogenoverschotten en winstdeling.

De financiële sturingsmiddelen die het pensioenfonds hanteert, worden beschreven in hoofdstuk 3.5 van deze ABTN.

Bij een tekortsituatie volgt het pensioenfonds de daarop betrekking hebbende procedures zoals voorgeschreven in de Pensioenwet. Het pensioenfonds kan uitsluitend korting verlenen op de kostendekkende premie indien

- voor de pensioenverplichtingen wordt voldaan aan de wettelijke voorschriften in de Pensioenwet;
- de voorwaardelijke toeslagen kunnen worden nagekomen zowel met betrekking tot de voorgaande tien jaar als ook in de toekomst; en
- de eventuele vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten in de voorgaande tien jaar gecompenseerd is.

Van de wettelijke mogelijkheid van terugstorting maakt het pensioenfonds geen gebruik. De werkgever heeft geen bijstortingsplicht.

Vrijstelling

In het uitvoeringsreglement worden de voorwaarden aangegeven waaronder:

- een werkgever voor zijn werknemers vrijstelling kan worden verleend van de verplichte deelneming in het pensioenfonds; het betreft de wettelijke voorwaarden van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000
- een werkgever of een werknemer wegens gemoedsbezwaren vrijstelling kan worden verleend.

Klachten en geschillen

De voor de werkgever geldende klachten- en geschillenprocedure zijn beschreven in het uitvoeringsreglement.

2.4 Beleid bij inkomende collectieve waardeoverdracht

Uitgangspunt is dat zowel werknemers als werkgevers niet in een nadelige positie komen te verkeren als gevolg van inkomende collectieve waardeoverdrachten. Het beleid is dan ook als volgt:

- inkomende collectieve waardeoverdracht wordt geaccepteerd tegen de huidige actuele dekkingsgraad mits deze gelijk is aan of hoger is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad.

Verzoeken tot collectieve waardeoverdracht worden altijd voorgelegd aan het bestuur.

3 Financiële opzet

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit conform het pensioenreglement. De pensioenaanspraken zijn volledig verzekerd in eigen beheer. Het pensioenfonds heeft derhalve geen herverzekeringscontracten afgesloten.

3.1 Technische Voorzieningen

De Technische Voorziening wordt gesteld op de contante waarde van de reglementair tot en met de balansdatum verworven pensioenaanspraken. Bij de waardering van de pensioenaanspraken wordt van de volgende grondslagen uitgegaan:

- Interest

Nominale rentetermijnstructuur (zero-coupon), zoals door DNB (De Nederlandsche Bank) maandelijks op haar website wordt gepubliceerd.

- Sterfte
 - Prognosetafel AG2024 (overlevingstafel), waarbij de sterftetekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke correctiefactor (ervaringssterfte). Deze correctiefactoren zijn vastgesteld op basis van een externe maatstaf. Hierbij is uitgegaan van de sterftcijfers van een grotere populatie, met een soortgelijke inkomensverdeling als de populatie van het pensioenfonds. De correctiefactoren zijn gebaseerd op een onderzoek in 2024 door de adviserende actuaris
 - Telkens als een nieuwe Prognosetafel uitgebracht wordt, zal het fonds die tafel in haar grondslagen opnemen. Gelet op de importantie bij onder andere de vaststelling van de VPV en de premie wordt alsdan kritisch gekeken naar de gevolgen van deze nieuwe Prognosetafel. Bij publicatie van de nieuwe tafel wordt geëvalueerd of de dan geldende nog adequaat is.

De correctiefactoren zijn opgenomen in aanhangsel I.

- Wezenpensioen

Voor de dekking van het wezenpensioen hanteert het fonds een opslag van 0,4% op de actuariële benodigde koopsom en voorziening van het latent partnerpensioen behorende bij het nog niet ingegane ouderdompensioen. Daarnaast wordt in de risicokoopsom een opslag van 6,9% van het partnerpensioen aangehouden voor latent wezenpensioen.

- Leeftijdsverschil	<p>Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw wordt als volgt toegepast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien de man de hoofdverzekerde is: leeftijdsverschil van 3 jaar (man ouder dan vrouw). • Indien de vrouw de hoofdverzekerde is: leeftijdsverschil van 2 jaar (man ouder dan vrouw).
- Partnerfrequentie	<p>Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd tot 68 jaar. Deze partnerfrequentie is gebaseerd op publicaties van het CBS 2024 inclusief samenwonenden. Vanaf 68 jaar neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner en wordt het bepaald partner systeem gehanteerd. De partnerfrequenties zijn opgenomen in aanhangsel 2</p>
- Premievrijstelling invaliditeit	<p>Voor arbeidsongeschikte (gewezen) deelnemers wordt de contante waarde van de toekomstige opbouw gereserveerd. Hierbij wordt geen rekening gehouden met revalidatie.</p> <p>Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt bepaald door éénmaal de invaliditeitsopslag uit de gedempte kostendekkende premie boekjaar te nemen plus éénmaal de invaliditeitsopslag uit de gedempte kostendekkende premie voorgaand boekjaar. De opslag voor premievrijstelling in de premie is 6% van de actuarieel benodigde koopsom.</p>
- Opslag voor toekomstige kosten	<p>Voor de dekking van toekomstige (excasso) kosten wordt de netto voorziening verhoogd met 3,1%. De hoogte van de kostenvoorziening is gebaseerd op het zogenaamde liquidatiescenario. Indien de premie-inkomsten worden gestaakt, zal het bestuur binnen een periode van 3 jaren overgaan tot liquidatie van het pensioenfonds. De pensioenaanspraken worden in dat geval overgedragen naar een andere pensioenuitvoerder.</p>
- Leeftijdsbepaling	<p>Bij het bepalen van de leeftijd op de balansdatum, wordt ervan uitgegaan dat elke deelnemer is geboren op de eerste dag van de geboortemaand.</p>
- Niet opgevraagd pensioen	<p>Voor deelnemers met pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert, wordt de liggende voorziening (betreffende de toekomstige uitkeringen) verhoogd met de gemiste uitkeringen uit het verleden. Bij de voorziening wordt rekening gehouden met de kans dat de deelnemer alsnog wordt gevonden. Deze kans wordt om het eerste jaar 100% verondersteld. Deze kans neemt jaarlijks met 10%-punt af. Er wordt verondersteld dat er na vijf jaar geen deelnemers meer worden gevonden.</p>

Beleidscyclus evaluatie actuariële grondslagen

Om te waarborgen dat de actuariële grondslagen regelmatig worden getoetst hanteert het bestuur de volgende beleidscyclus.

Grondslag	Beleidscyclus	Laatste evaluatiemoment
Overlevingstafel	Eens in de twee jaar, gekoppeld aan de nieuwe AG Prognosetafels.	2024
Ervaringssterfte	Eens in de twee jaar, gekoppeld aan de nieuwe AG Prognosetafels.	2024
Kostenvoorziening	Eens in de drie jaar, waarbij jaarlijks wordt geëvalueerd of de begroting of het resultaat op kosten aanleiding geeft tot eerdere evaluatie.	2026
Opslag voor kosten in de premie	Eens in de drie jaar, waarbij jaarlijks wordt geëvalueerd of de begroting of het resultaat op kosten aanleiding geeft tot eerdere evaluatie.	2023
Partnerfrequenties	Eens in de vier jaar.	2024
Leeftijdverschil man -/- vrouw	Eens in de vier jaar.	2024
Risicopremie voor arbeidsongeschiktheidspensioen	Eens in de drie jaar.	2023
Opslag voor wezenpensioen	Eens in de vier jaar.	2024

3.2 Reserves

Het pensioenfonds kent de volgende reserves

- Beleidsreserve
- Solvabiliteitsreserve

Doel van de reserves

- De Beleidsreserve is bedoeld om alle niet-beleggingsrisico's op te vangen. Dit betreft onder andere operationele risico's, inflatierisico en actuariële risico's.
- De Solvabiliteitsreserve is bedoeld om koersdalingen in de beleggingsportefeuille op te kunnen vangen.

De reserves worden als volgt vastgesteld

- De Beleidsreserve wordt gevoed door het resultaat nadat de Solvabiliteitsreserve op het juiste niveau is gebracht.
- De Solvabiliteitsreserve is gelijk aan het Vereist eigen vermogen, zoals deze wordt bepaald conform de methodiek in hoofdstuk 4.

3.3 Financiering

De pensioenregeling wordt gefinancierd door middel van een doorsneepremie. Deze premie bedraagt in 2025 28,3%. Bij invaarberekeningen zal de laatst vastgestelde premie als uitgangspunt worden gehanteerd.

De doorsneepremie is minimaal gelijk aan de gedempte kostendekkende premie. Deze gedempte kostendekkende premie is gebaseerd op het verwacht rendement, het bestand per 30 september en de rekendatum 30 september en de op dat moment geldende uitgangspunten ter bepaling van de technische voorzieningen.

Het verwachte rendement is gebaseerd op de geldende strategische beleggingsmix van het fonds en de bijbehorende verwachte rendementen in enig jaar, waarbij de gehanteerde verwachte rendementen niet hoger zijn gesteld dan de maximale rendementen zoals opgenomen in het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen (artikel 23a). Het verwacht rendement op vastrentende waarden staat voor een periode van vijf jaar vast en is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 30 september 2023. Bovenstaande resulteert in een verwachte rendementscurve, die wordt gehanteerd voor de berekening van de gedempte kostendekkende premie. De gemiddelde rente behorende bij deze verwachte rendementscurve is in 2025 gelijk aan 4,3%.

In de kostendekkende premie dient een component te worden opgenomen ter grootte van het maximum van een van onderstaande grootheden:

- De solvabiliteitsopslag over de onvoorwaardelijke premie onderdelen. De opslag wordt gelijk gesteld aan het vereist eigen vermogen per 31 december van het voorgaande boekjaar;
- De kosten van de toekomstige toeslagverlening. De jaarlijkse, toekomstige toeslagverlening wordt bepaald op basis van een prijsinflatie ter grootte van 2,0% per jaar. Hierbij wordt uitgegaan van het ingroeipad van de prijsinflatie gebaseerd op de laatst beschikbare Macro Economische Verkenning van het CPB. Voor 2025 zijn de kosten van de toekomstige toeslagverlening hoger dan de solvabiliteitsopslag.

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- a) De actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- b) Opslag in verband met toekomstbestendige toeslagverlening;
- c) Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 6% van de actuariële benodigde premie;
- d) Opslag voor kosten.

Tevens wordt jaarlijks de zuivere kostendekkende premie vastgesteld. De zuivere kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december van het voorgaande boekjaar en de op dat moment geldende uitgangspunten ter bepaling van de technische voorzieningen.

De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- a) Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- b) Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 6% van de actuariële benodigde premie;
- c) Opslag voor kosten;

- d) Opslag voor solvabiliteit ter grootte van het vereist eigen vermogen.

Bij de vaststelling van de premie en pensioenopbouw in enig jaar wordt ook de premiedekkingsgraad in ogenschouw genomen. Het bestuur van BPF Slagers streeft ernaar dat de premiedekkingsgraad richting 100% beweegt. Bij prognoseberekningen, bijvoorbeeld in het kader van de haalbaarheidstoets en netto profijtberekningen, wordt rekening gehouden met dit streven.

3.4 Dekkingsgraad

Door het fonds worden drie soorten dekkingsgraden gedefinieerd: de actuele dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad en de reële dekkingsgraad.

Actuele dekkingsgraad

Deze dekkingsgraad is gelijk aan het pensioenvermogen gedeeld door de technische voorzieningen.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad betreft de dekkingsgraad waarop beleidsmaatregelen gebaseerd zullen worden. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden, inclusief de maand waarin de beleidsdekkingsgraad wordt vastgesteld.

Reële dekkingsgraad

Tevens jaarlijks zal de reële dekkingsgraad door het fonds vastgesteld worden. De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de verhouding tussen het aanwezige vermogen en de technische voorzieningen waarbij voor de toekomstige jaren rekening wordt gehouden met toekenning van de voorwaardelijke toeslagverlening.

3.5 Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad ligt vanaf 2015 lager dan de dekkingsgraad behorende bij het vereist vermogen (gebaseerd op de strategische beleggingsmix). Het fonds verkeert dus in een situatie van een reservetekort. Het fonds heeft daarom een herstelplan opgesteld, waaruit blijkt dat het vermogenstekort binnen tien jaar wordt opgeheven. Zolang het fonds een reservekort heeft, zal er jaarlijks een nieuw herstelplan worden opgesteld.

Op basis van het reguliere beleid wordt verwacht dat de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds in 2024 is hersteld tot de vereiste dekkingsgraad. Dit is binnen de gekozen hersteltermijn van tien jaar.

Inmiddels zit het fonds sinds 2022 niet meer in herstel en is daarmee binnen de gekozen hersteltermijn gebleven.

3.6 Risicohouding en haalbaarheidstoets

Risicohouding

Het bestuur heeft een risicobewuste houding. Het fonds streeft ernaar nominale aanspraken waardevast na te komen. Inflatie holt de waarde van de nominale uitkeringen uit en gezien het lange termijn karakter van pensioenen is het belangrijk dat de koopkracht van het pensioen via toeslagverlening behouden blijft. Beleggingsrisico kan acceptabel zijn in het streven naar koopkrachtbehoud, zelfs indien dit betekent dat de nominale aanspraken tijdelijk niet na kunnen worden gekomen.

De mate van risicoacceptatie van het bestuur is o.a. gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

- Een afgewogen balans tussen te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement is noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de pensioenambitie. Voor het nastreven van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico te nemen en een beleggingsrendement na te streven dat hoger is dan de risicovrije marktrente.
- Het fonds streeft naar een waardevast pensioen en realiseert zich dat deze ambitie naar verwachting de komende jaren slechts ten dele gerealiseerd kan worden.
- De premieomvang is klein in relatie tot de pensioenverplichtingen, waardoor de sturingskracht van premie-aanpassingen beperkt is. Er bestaan geen bijstortverplichtingen bij lage dekkingsgraden.
- Bij slechte economische omstandigheden acht het bestuur het uitlegbaar dat weinig of geen toeslag wordt verleend. Kortingen op de pensioenaanspraken en –uitkeringen dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden en zijn dus niet uitgesloten.

De risicobereidheid van het bestuur kan worden beïnvloed door de actuele financiële positie van het fonds. Periodiek wordt beoordeeld of de ambitie van het fonds nog haalbaar is. Het vasthouden aan een onmogelijke ambitie is immers niet zinvol. Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld maar ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. De ambitie dient in de meeste scenario's te kunnen worden behaald.

Als de financiële situatie van het fonds verbetert, wordt bij voorkeur minder risico genomen omdat de ambitie dan in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico.

De risicobereidheid wordt geconcretiseerd door de vaststelling van bandbreedtes en risicogrenzen (het Vereist Eigen Vermogen, de grenzen van de haalbaarheidstoets en eigen risicorestricties). Bij een overschrijding vindt er een beleidsdiscussie plaats. Dit maakt het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager mag zijn dan eerder werd bepaald of hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Bij overschrijding van risicogrenzen zal geen automatische aanpassing van beleid plaatsvinden, maar een kwalitatieve discussie, rekening houdend met de situatie en inzichten van dat moment.

Het Bestuur heeft de volgende risicohouding (korte termijn) vastgesteld met betrekking tot het Vereist Eigen Vermogen: het Vereist Eigen Vermogen van het fonds mag niet lager zijn dan 16% en niet hoger dan 29%. Naar aanleiding van de ALM-studie uit 2018 is de oorspronkelijke bandbreedte aangepast naar 16% en niet hoger dan 22%. Dit sluit beter aan bij het beleggingsbeleid, het komt tegemoet aan de opmerking hierover van het Verantwoordingsorgaan en is afgestemd met sociale partners. De ALM in 2022 heeft niet geleid tot wijzigingen.

Haalbaarheidstoets en ondergrenzen pensioenresultaat

De haalbaarheidstoets is een middel om te toetsen of het beleggingsbeleid aansluit bij de risicohouding van het fonds. De kwantitatieve normen die worden gehanteerd bij de haalbaarheidstoets zijn dan ook gerelateerd aan de bovenstaand

beschreven risicohouding. Deze kwantitatieve normen zijn vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds, in nauw overleg met het Verantwoordingsorgaan.

- De ondergrens van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau vanuit de feitelijke financiële positie is in dat kader gesteld op 90%.
- Daarnaast is de maximale afwijking van dit pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweerscenario gesteld op 45%.
- Vanuit het vereist eigen vermogen bedraagt de ondergrens van het pensioenresultaat 95%.

Procedure jaarlijkse haalbaarheidstoets en aanvangshaalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets bestaat uit de aanvangshaalbaarheidstoets en de jaarlijkse haalbaarheidstoets. De aanvangshaalbaarheidstoets is in september 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

- De *aanvangshaalbaarheidstoets* zal opnieuw worden uitgevoerd en vastgesteld als het fonds besluit een nieuwe pensioenregeling uit te voeren of als er sprake is van significante wijzingen in de huidige pensioenregeling. De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe regeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige plaatsvindt, en de resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of wijziging van de huidige regeling.
- De *jaarlijkse haalbaarheidstoets* wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als berekeningsdatum 1 januari. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de gegevens die ten grondslag liggen aan de staten en wordt tegelijkertijd met die staten ingediend bij DNB. Indiening bij DNB vindt plaats via staat J702; uiterlijk op 1 juli.

De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets van september 2015 zijn vastgesteld in overleg met de sociale partners en het Verantwoordingsorgaan. Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen deze ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld in overleg met de sociale partners en het Verantwoordingsorgaan. Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen niet gehaald worden, informeert het bestuur de sociale partners en het Verantwoordingsorgaan en treedt met hen in overleg om af te stemmen of passende maatregelen noodzakelijk zijn.

Uitkomsten aanvangshaalbaarheidstoets

De aanvangshaalbaarheidstoets, uitgevoerd in september 2015, geeft de volgende uitkomsten:

- De mediaan van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit een dekkingsgraad die gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad bedraagt 103%. Dit ligt hoger dan de vastgestelde ondergrens van 95%.
- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de actuele dekkingsgraad bedraagt 97%. Dit ligt hoger dan de vastgestelde ondergrens van 90%.
- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de actuele dekkingsgraad bedraagt in slecht weer (5% percentiel) 58%. De afwijking van de mediaan bedraagt daarmee 40% en is kleiner dan de maximaal toegestane afwijking.

Sturingsmiddelen

Het bestuur heeft – in/na overleg met sociale partners - de volgende sturingsmiddelen:

1. het premiebeleid;
2. het toeslagbeleid;
3. het kortingsbeleid;
4. het beleggingsbeleid (dit wordt in hoofdstuk 5 besproken);

Premiebeleid

Bij sociale partners bestaat een grote voorkeur voor een premie die in de tijd zoveel mogelijk stabiel is. Het dempen van de premie op basis van verwacht rendement (in plaats van 10 jaar's rente) heeft op dit moment de voorkeur van sociale partners. Dit vooral omdat er dan (telkens) een periode van 5 jaar met 'rust en zekerheid' is.

Toeslagbeleid

Het toeslagbeleid is gebaseerd op een beleidsstaffel die leidt tot lagere toeslagen bij een lagere beleidsdekkingsgraad en fungeert daarom min of meer al vanzelf als een sturingsmiddel. Voorts is deze staffel een richtlijn en heeft het bestuur niet de plicht om de staffel exact te volgen.

Het toeslagbeleid staat uitgebreid beschreven op pagina 8 e.v. van deze ABTN, onder de beschrijving van de pensioenregeling.

Kortingsbeleid

De mogelijkheid tot het korten van pensioenrechten en –aanspraken is hiervoor in deze ABTN inhoudelijk omschreven. Kortten is voor het fonds het ultieme sturingsmiddel dat niet eerder ingezet wordt dan het moment dat duidelijk is dat korten noodzakelijk is én dat alle overige (sturings)middelen onvoldoende werken.

Het kortingsbeleid staat uitgebreid beschreven op pagina 8 e.v. van deze ABTN, onder de beschrijving van de pensioenregeling.

4 Vereist eigen vermogen

Het fondsvermogen is in het vervolg gedefinieerd als de som van de technische voorziening en de reserves, zoals beschreven in paragraaf 3.1 en 3.3.

4.1 Minimaal vereist eigen vermogen

Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) wordt jaarlijks vastgesteld overeenkomstig artikel 11 van het Besluit financieel toetsingskader en voldoet daarmee aan de daaromtrent gestelde wettelijke eisen. Het MVEV wordt bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van beleggingsrisico's en door beheerslasten en risico's die voortkomen uit de pensioenregeling, waaronder partnerpensioen en de premievrije voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid. Deze componenten komen als volgt terug in de berekening van het MVEV:

- Beleggingsrisico	4% van het niet-herverzekerde gedeelte van de voorziening pensioenverplichtingen, met een minimum van 4% van 85% van de voorziening pensioenverplichtingen.
- Beheerslasten	Deze component is niet van toepassing voor het fonds.
- Risico van vooroverlijden	0,3% van het niet-herverzekerde gedeelte van het risicokapitaal bij overlijden, met een minimum van 0,3% van 50% van het risicokapitaal bij overlijden. Het risicokapitaal is gedefinieerd als de contante waarde van het nog niet opgebouwde direct ingaand nabestaandenpensioen.
- Risico van arbeidsongeschiktheid	Deze component is niet van toepassing voor het fonds.

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) is per ultimo 2020 aldus vastgesteld op 4,2% van de bruto technische voorzieningen van het fonds.

Indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds vijf jaar achter elkaar lager is dan het minimaal vereist vermogen, dan dient het fonds een korting door te voeren. Deze korting zal plaatsvinden op basis van de voorwaarden die vermeld staan onder 3.8.

4.2 Vereist eigen vermogen

Het bestuur streeft ernaar om het aanwezige vermogen in het fonds ten minste gelijk te laten zijn aan de technische voorzieningen plus het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Het VEV is het vermogen dat behoort bij de evenwichtssituatie van een pensioenfonds. In die situatie is het eigen vermogen zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het fonds binnen één jaar beschikt over minder middelen dan de hoogte van de technische voorzieningen voor de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst. Het bestuur heeft besloten dat het VEV wordt vastgesteld volgens het standaardmodel van DNB. Hierbij wordt aangetekend dat het standaard model is aangepast zodat nu ook rekening wordt gehouden met het concentratierisico. Het risico van actief beheer heeft een marginaal effect en wordt derhalve op nul gesteld.

In het standaard model worden de volgende risicofactoren onderscheiden:

- Renterisico (S_1) Het renterisico wordt bepaald aan de hand van het voor het pensioenfonds in termen van netto verlies meest negatieve scenario van een rentestijging c.q. rentedaling op basis van de rentefactoren opgenomen in artikel 1 van bijlage 3 van het document Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling van 19 december 2006.
- Risico zakelijke waarden (S_2) Het aandelen- en vastgoedrisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in:
 - aandelen ontwikkelde markten en indirect vastgoed met 30%;
 - aandelen opkomende markten met 40%;
 - niet-beursgenoteerde aandelen met 40%; en
 - direct vastgoed met 21%¹

Bij de bepaling van het totale risico zakelijke waarden wordt rekening gehouden met een correlatie tussen de diverse categorieën van 0,75. Hiertoe wordt de volgende formule gehanteerd:

$$S_2 = \sqrt{S_{2a}^2 + S_{2b}^2 + S_{2c}^2 + S_{2d}^2 + 2 * 0,75 * (S_{2a} * S_{2b} + S_{2a} * S_{2c} + S_{2a} * S_{2d} + S_{2b} * S_{2c} + S_{2b} * S_{2d} + S_{2c} * S_{2d})}$$

- Valutarisico (S_3) Het valutarisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in andere valuta dan de euro. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen ontwikkelde markten (een daling van 20%) en opkomende markten (een daling van 35%). De correlatie tussen individuele valuta in ontwikkelde markten is gelijk aan 0,50, de correlatie tussen individuele valuta in opkomende markten is 0,75. De correlatie tussen het valutarisico voor ontwikkelde markten en opkomende markten is 0,25.
- Grondstoffen risico (S_4) Het grondstoffenrisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in grondstoffen met 35%.
- Kredietrisico (S_5) Het pensioenfonds belegt in vastrentende waarden staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheek. Voor ieder van deze beleggingen wordt (m.u.v. hypotheek) de lookthrough portefeuille positionering door de custodian verzameld. De rating verdeling van de portefeuille wordt gebruikt in de vaststelling van het vereist eigen vermogen. De werkwijze ten aanzien van de vaststelling van de rating verdeling is als volgt.

¹ De standaard schok voor niet-beursgenoteerd vastgoed betreft 15%. In verband met het illiquide karakter van het vastgoed wordt gerekend met een hogere schok á 21%.

Er wordt uitgegaan van de rating die de drie grote credit rating bureaus S&P, Fitch en Moody's hanteren. Indien deze drie bureaus verschillende ratings hanteren wordt de middelste waarde (mediaan) gehanteerd als rating. Indien er bij de drie grote kantoren geen rating beschikbaar is (oftewel 'non-rated'), wordt uitgegaan van de opslag behorende bij de laagst mogelijke rating, zijnde een opslag van 5,3%.

Uitzondering op deze werkwijze is de belegging in Nederlandse woninghypotheken. Op basis van de risicokarakteristieken van de hypothekenportefeuille (waaronder risicoklasse NHG/niet NHG, mate van financiering, ervaringscijfers tav wanbetaling etc) is een rating vastgesteld die wordt gebruikt voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen. In het geval van de huidige beleggingen is deze rating AA.

- Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het verzekeringstechnisch risico wordt bepaald volgens een door DNB aangereikt model. Hierin worden drie risicofactoren betrokken die verband houden met sterfte te weten procesrisico, TSO en NSA. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De risicofactoren TSO en NSA houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.
- Liquiditeitsrisico (S7)

Dit risico wordt marginaal geacht en wordt bij de berekening op 0 gesteld. Er is geen sprake van beperkte beschikbaarheid van goed verhandelbare beleggingen om de verwachte kasstromen uit hoofde van de verplichtingen te dekken.
- Concentratierisico (S8)

Het pensioenfonds heeft een aanmerkelijk deel van haar vermogen belegd in direct vastgoed. Het bestuur is van mening dat er sprake van een materieel concentratierisico binnen de vastgoedportefeuille. Dit concentratierisico is becijferd door gebruik te maken van de standaard Solvency II schokken die van toepassing zijn op verzekeraars. Deze schok, die uitgaat van een hoger betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, is gecorrigeerd voor het 97,5e percentiel onder FTK regelgeving.
- Operationeel risico (S9)

Dit risico wordt marginaal geacht en wordt bij de berekening op 0 gesteld. Kempen beschikt over een ISAE 3402-certificering, een kwaliteitswaarborg voor procesbeheersing en dienstverlening. Op basis hiervan is geen aanleiding om te veronderstellen dat er een verhoogd operationeel risico is.
- Actief beheer risico (S10)

Het risico van actief beheer is gelijk aan het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden. Dit verlies wordt bepaald met behulp van de ex-ante tracking error. In de berekening worden de kosten met betrekking tot actief beheer vooralsnog niet meegenomen.

De effecten S1 tot en met S10 worden gecombineerd tot het VEV aan de hand van onderstaande formule:

$$VEV = \sqrt{S_1^2 + S_2^2 + 2 * 0,40 * S_1 * S_2 + S_3^2 + S_4^2 + S_5^2 + 2 * 0,40 * S_1 * S_5 + 2 * 0,50 * S_2 * S_5 + S_6^2 + S_7^2 + S_8^2 + S_9^2 + S_{10}^2}$$

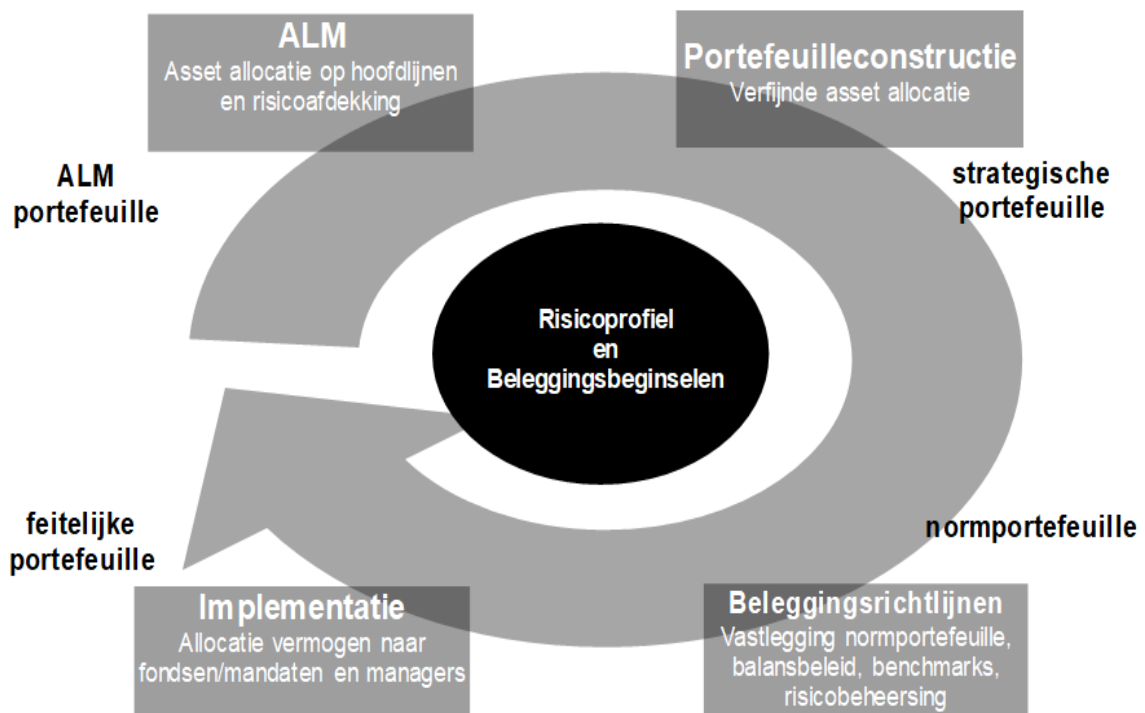
Indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds lager is dan het vereist vermogen, is er sprake van een vermogenstekort en beschrijft het bestuur in een herstelplan de maatregelen die genomen moeten worden om wel aan de normen van het gewenste vermogen te voldoen. Hierbij worden de wettelijke termijnen in acht genomen. Na goedkeuring door DNB wordt het herstelplan uitgevoerd.

Vereist eigen vermogen op basis van de strategische mix en/of de feitelijke mix

- Voor de toetsing van de vermogenspositie (jaarwerk/herstelplan) alsmede berekeningen die te maken hebben met de lange en middellange termijn, wordt uitgegaan van het VEV op basis van de strategische mix.
- Voor de korte termijn risicohouding wordt het VEV berekend als het maximum van het VEV op basis van de feitelijke en strategische mix.

5 Beleggingsbeleid

In dit hoofdstuk wordt het beleggingsbeleid beschreven. De beschikbare gelden van het fonds dienen op een solide wijze te worden belegd, zoals in de paragraaf 3.7 'risicohouding' is omschreven. Het fonds hanteert (hiervoor) een beleggingsbeleid dat gericht is op de lange termijn en waarin ten behoeve van het bereiken van de doelstellingen het nemen van risico's een belangrijk uitgangspunt vormt. Met behulp van de risicohouding van het fonds worden grenzen aan deze risico's gesteld, welke gekwantificeerd zijn ten gevolge van vastlegging van de bandbreedtes rond het VEV (ter zake de risico's op korte termijn) en de ondergrenzen van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets (ter zake de risico's op lange termijn). Het strategische beleggingsbeleid van het fonds wordt vormgegeven aan de hand van het onderstaand beschreven proces.

De nominale pensioenverplichtingen van het fonds dienen als uitgangspunt voor alle opvolgende stappen in het beleggingsproces. In beginsel stelt het fonds maandelijks de contante waarde van deze verplichtingen, op basis van de dan geldende – door DNB vastgestelde – rentetermijnstructuur vast. Deze nominale pensioenverplichtingen worden maandelijks gecommuniceerd met de fiduciaire vermogensbeheerder en de custodian. De nominale pensioenverplichtingen zijn het vertrekpunt voor de samenstelling en het beheer van de beleggingsportefeuille.

Risicohouding & overtuigingen

Het strategisch beleggingsbeleid wordt door middel van ALM-studies en/of haalbaarheidstoetsen afgestemd op de verplichtingen en doelstellingen van het Fonds. In beginsel zal eens per drie jaar een ALM-studie worden uitgevoerd. Significante wijzigingen in omstandigheden, zoals het toezichtkader, kapitaalmarkten, de financiële positie van het fonds, kunnen voor het fonds aanleiding vormen om voortijdig een nieuwe ALM-studie uit te voeren. Per ALM-studie zal steeds worden bepaald welke beleidsgebieden onderwerp van onderzoek zullen zijn.

Het pensioenfonds laat ALM-studies door een externe partij uitvoeren. Bij de selectie van een geschikte ALM-uitvoerder worden de volgende elementen gewogen:

- Onafhankelijkheid van de uitvoerder, er dient geen sprake te zijn van potentiële of gepercipieerde belangenconflicten met het fonds en de fiduciair manager;
- Efficiënte uitvoering. Het specifieke beleid van het pensioenfonds vergt veelal aanpassingen in de modellen van de uitvoerder, dit betekent dat partijen die dergelijke aanpassingen reeds hebben verwerkt, in sommige gevallen efficiënter kunnen opereren. Dit geldt ook voor beperkte analyses, zogenoemde 'updates' van eerdere analyses ten behoeve van deelonderzoeken. Ervaring met de specifieke situatie van het pensioenfonds is een pre;
- Technische geschiktheid. De uitvoerder moet over een gedegen reputatie en hoogwaardige ALM-kennis beschikken;
- Communicatievaardigheden. De adviseur moet in staat zijn om de complexe afhankelijkheden in een ALM-studie in heldere bewoordingen toe te lichten;
- Kostenniveau. Met name ten aanzien van additionele en fonds- specifieke wensen en/of data-uitgangspunten.

Het bestuur is verantwoordelijk voor de vaststelling van de uitgangspunten en veronderstellingen die in de ALM-studie gehanteerd worden.

Voor economische uitgangspunten geldt dat in alle gevallen met meerdere economische scenario's gewerkt zal worden, die gedefinieerd worden door de verwachte ontwikkeling van economische groei, inflatie en rente. Met het doorrekenen van alternatieve scenario's kan enerzijds de robuustheid van het voorgenomen beleid worden getest en anderzijds de effectiviteit van instrumenten worden getest voor het geval een alternatief scenario zich voordoet. In uitgebreide ALM analyses zal niet alleen naar stochastische scenariowolken gekeken worden, maar ook naar deterministische toekomstscenario's. Omdat de financiële positie bij aanvang van de analyse erg bepalend kan zijn, wordt naar zowel de ontwikkeling op korte termijn als de langere termijn gekeken. In alle gevallen wordt gebruik gemaakt van meerdere risicomaatstaven.

Tijdens het ALM proces coördineert de fiduciair manager de werkzaamheden van de ALM adviseur. De ALM-studie wordt gedocumenteerd met onder meer beleidsnota's over economische uitgangspunten, onderzoeksvragen, een ALM-uitgangspuntendocument en verslagen van vergaderingen van het bestuur en besprekingen met de ALM adviseur en de fiduciair manager.

De resultaten van de ALM-studie zijn voor het bestuur richtinggevend bij de besluitvorming omtrent het strategische beleggingsbeleid en de daaropvolgend de vastlegging in beleidsdocumenten. Evaluatie van het ALM proces is tweeledig. Na afloop van een ALM-studie zal het bestuur het proces evalueren en indien nodig het beleid hieromtrent aanpassen.

Vaststelling strategisch beleggingsbeleid

De volgende stap betreft de vaststelling van het strategische beleggingsbeleid in de vorm van een driejarig strategisch plan. Onder strategisch beleid wordt in dit kader verstaan de vaststelling van het doel en de stijl van het beleggingsbeleid van het fonds, het rendements- en risicoprofiel en de normbeleggingsportefeuille, het verantwoord beleggingsbeleid, de toegestane beleggingscategorieën, inclusief de bandbreedtes van beleggingscategorieën en te hanteren benchmarks. Het strategische beleggingsbeleid ligt in lijn met de doelstellingen en risicohouding van het fonds en de uitkomsten van de daaraan vooraf uitgevoerde ALM-studie.

Het uitvoeren van de pensioenregeling geschiedt correct en maatschappelijk verantwoord. Het beleggingsbeleid sluit aan op de toekomstbestendigheid van het fonds, maar draagt tegelijkertijd bij aan een duurzame maatschappij. Daarom is het verantwoord beleggingsbeleid een belangrijk onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid. Het fonds geeft hier invulling aan door enerzijds ondernemingen die niet aan de criteria van het fonds voldoen uit te sluiten en anderzijds te investeren in bedrijven die een positieve bijdrage leveren aan thema's die het fonds van belang acht. De 'Sustainable Development Goals' (SDG's) van de Verenigde Naties bieden hierbij houvast. Het fonds geeft onder andere prioriteit aan beleggingen die positief bijdragen aan SDG's die samenhangen met klimaatverandering, milieu, voedselvoorziening en schoon water en goede werkomstandigheden. Het fonds belegt specifiek in bedrijven die een oplossing bieden voor vraagstukken binnen deze thema's. Het bestuur besluit over de vaststelling van het strategische beleggingsbeleid.

Vaststelling jaarlijks beleggingsplan

In het jaarlijks beleggingsplan wordt verdere invulling en concretisering gegeven aan het strategische beleggingsbeleid, gericht op een horizon van één jaar. Daartoe wordt onder meer aandacht geschonken aan de volgende punten:

- een macro-economische analyse van de wereldeconomie, waarin onder meer wordt ingegaan op verwachtingen voor het komende jaar inzake economische groei, inflatie, renteontwikkelingen en politieke risico's;

- evaluatie van de belangrijkste strategische uitgangspunten van het fonds, zijnde het risicobudget, de allocatie van risico's over beleggingscategorieën, de allocatie van gelden over beleggingscategorieën, (risico)restricties en randvoorwaarden;
- evaluatie van de resultaten van het beleggingsbeleid van het voorgaande jaar.

Aangezien in het jaarlijks vast te stellen beleggingsplan afwijkingen kunnen plaatsvinden van het vastgestelde strategische beleid, is ook de vaststelling van het beleggingsplan onderworpen aan de te verkrijgen goedkeuring van het Verantwoordingsorgaan. Om die reden wordt het Verantwoordingsorgaan nadrukkelijk betrokken bij de jaarlijkse cyclus van vaststelling van het beleggingsplan. Het beleggingsplan omvat de algemene beleggingsdoelstelling alsmede normen en bandbreedtes wat betreft:

- de verdeling van het belegd vermogen over beleggingscategorieën;
- de te hanteren benchmarks;
- het beleid inzake afdekking van renterisico;
- het beleid inzake afdekking van valutarisico;
- de samenstelling van de matchingportefeuille;
- de samenstelling van de rendementportefeuille;
- De implementatie van het verantwoord beleggingsbeleid
- het beleid inzake gebruik van derivaten;
- rebalancing tussen beleggingscategorieën;
- de liquiditeitseisen;
- het beleid inzake securities lending;
- beheersing van specifieke risico's;
- de te hanteren signaleringsvariabelen.

Vaststelling beleggingsrichtlijnen

In het verlengde van het beleggingsplan worden eveneens jaarlijks de beleggingsrichtlijnen herzien die gelden ten behoeve van de uitvoering van het beleggingsbeleid van het fonds. De beleggingsrichtlijnen vormen het mandaat van de fiduciaire vermogensbeheerder, zijnde Van Lanschot Kempen. De beleggingsrichtlijnen vormen een onderdeel van de overeenkomst met de fiduciaire vermogensbeheerder en geven de normen, grenzen en kaders aan die de vermogensbeheerder dient te respecteren bij de uitvoering van het strategische beleggingsbeleid.

De taakverdeling tussen het bestuur en de fiduciaire vermogensbeheerder is als volgt vastgelegd:

- jaarlijks stelt het bestuur de beleggingsrichtlijnen vast, waarin het mandaat van de fiduciaire vermogensbeheerder op basis van de tevoren bepaalde risicoruimte wordt vastgelegd;
- de fiduciaire vermogensbeheerder beheert het vermogen binnen de omschrijving van het verstrekte mandaat en rapporteert daarover;
- het bestuur controleert de uitvoering van het beleggingsbeleid aan de hand van de rapportages van de fiduciaire vermogensbeheerder en van de custodian, echter zonder daarmee de verantwoordelijkheid van de fiduciaire vermogensbeheerder te verminderen;

De fiduciaire vermogensbeheerder maakt ten behoeve van het feitelijk beleggen van de gelden gebruik van de diensten van externe vermogensbeheerders, die alle op grond van een zorgvuldig proces zijn geselecteerd op basis van de specifieke capaciteiten in een bepaalde beleggingscategorie. Indien en voor zover mogelijk, wordt het beheer van de gelden ondergebracht in de vorm van een participatie in een institutioneel beleggingsfonds, waarin de participaties conform de gekozen strategie worden beheerd. Als de specifieke wensen en eisen van het fonds aan het beleggingsbeleid de participatie in een institutioneel beleggingsfonds onmogelijk maken, dan wordt er een separaat mandaat met een vermogensbeheerder overeengekomen. Het is aan de fiduciaire vermogensbeheerder toegestaan om ten behoeve van het vermogensbeheer gebruik te maken van eigen producten, doch uitsluitend indien voordat er gelden in onderbracht worden, er een gelijkwaardig extern alternatief wordt geboden; waarop het bestuur van het fonds de keuze maakt tussen de aangeboden mogelijkheden.

De fiduciaire vermogensbeheerder rapporteert maandelijks over de samenstelling van de beleggingsportefeuille, de performance, de risico's in de portefeuille, de exposures ten opzichte van de afgesproken neutrale strategische posities en de bandbreedtes die zijn opgenomen in het beleggingsjaarplan (zie bijlage 5)

Naast de fiduciaire vermogensbeheerder is er een custodian aan wie diverse taken in het kader van beheer en bewaring van de beleggingen zijn uitbesteed. Caceis is aangesteld als custodian. Zij verzorgt tevens de beleggingsadministratie, de rendementsberekeningen en de compliance monitoring voor wat betreft de beleggingen. Caceis bevestigt de posities en resultaten van de beleggingen, zoals gerapporteerd door de fiduciaire vermogensbeheerder. Tevens verzorgt Caceis de FTK-rapportages voor het pensioenfonds. Tussen Caceis en de fiduciaire vermogensbeheerder Van Lanschot Kempen vindt structurele afstemming en reconciliatie van cijfers plaats. Hiertoe zijn samenwerkingsafspraken tussen het fonds en beide partijen afgesloten.

Evaluatie, monitoring en bijsturing

Op basis van de vanuit diverse bronnen te verkrijgen rapportages en de resultaten van de uitvoering vindt ten minste per kwartaal een evaluatie van het gevoerde beleid en de uitvoeringsresultaten plaats. Na jaareinde vindt een evaluatie van de resultaten van het voorgaande jaar plaats. Op basis van de resultaten van de evaluaties vindt bijsturing van bestaand beleid en introductie van nieuw beleid plaats. Verder worden de prestaties van de partijen die worden ingeschakeld voor de uitvoering van de beleggingsprocessen periodiek geëvalueerd. Deze evaluaties kunnen leiden tot onderzoeken naar de inzet van mogelijke alternatieve uitvoerders

6 De organisatie van het pensioenfonds

6.1 Structuur pensioenfonds

Bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds is paritair samengesteld en bestaat uit tien leden, die door het bestuur worden benoemd, na het horen van de raad van toezicht over de procedure:

- vijf leden op voordracht van de werkgeversvereniging (Koninklijke Nederlandse Slagersorganisatie);
- ten minste drie leden en ten hoogste vier leden op voordracht van de werknemersverenigingen: twee of drie door FNV en één door CNV Vakmensen;
- ten minste één en ten hoogste twee na verkiezing door de pensioengerechtigden.

Het bestuur kiest een voorzitter uit de bestuursleden die de werkgevers vertegenwoordigen en een voorzitter uit de leden die de werknemers dan wel de pensioengerechtigden vertegenwoordigen. De voorzitters hebben afwisselend gedurende een jaar de leiding van de vergaderingen van het bestuur. Het bestuur, zomede de beide voorzitters, vertegenwoordigen gezamenlijk het fonds.

De inrichting, taken en bevoegdheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten van het fonds. Het bestuur heeft in de statuten vastgelegd langs welke procedure bestuursleden kunnen worden benoemd, geschorst of ontslagen.

Het bestuur stelt zich bij het uitoefenen van zijn taak onafhankelijk op en draagt er zorg voor dat het fonds uitsluitend handelt ten behoeve van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Het bestuur inventariseert jaarlijks de nevenfuncties van de bestuursleden. Hierover wordt gerapporteerd in het jaarverslag van het fonds.

Het bestuur is belast met het beheer van het pensioenfonds. Het bestuur kan uit haar midden commissies instellen met of zonder een bepaald mandaat. Het bestuur kan zich laten adviseren door deskundigen. Het bestuur kan werkzaamheden uitbesteden. Het bestuur heeft de bevoegdheid tot het vaststellen en/of wijzigen van de statuten en de reglementen en is daarmee verantwoordelijk voor het pensioenbeleid.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 leden. Drie leden vertegenwoordigen de deelnemers, twee leden vertegenwoordigen de pensioengerechtigden en twee leden vertegenwoordigen de werkgevers. De leden die de deelnemers en pensioengerechtigden vertegenwoordigen worden benoemd en ontslagen door de werknemersverenigingen. De leden die de aangesloten werkgevers vertegenwoordigen worden benoemd en ontslagen door de werkgeversvereniging.

Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en over beleidskeuzes voor de toekomst. Het Verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het jaarverslag van het fonds, de jaarrekening, de bevindingen van de raad van toezicht en overige informatie. Het oordeel van het Verantwoordingsorgaan ten aanzien van het handelen van het bestuur in een bepaald boekjaar wordt samen met de reactie van het bestuur op dat oordeel in het jaarverslag over het betreffende boekjaar opgenomen.

Naast de bevoegdheid een oordeel te vellen, heeft het Verantwoordingsorgaan het recht om advies uit te brengen over elk voorgenomen bestuursbesluit over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- het wijzigen van het reglement van het Verantwoordingsorgaan;
- het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid, dan wel het verlenen van toeslagen;
- vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsreglement;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Het Verantwoordingsorgaan heeft recht op overleg met de raad van toezicht.

De inrichting, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het Verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en verder uitgewerkt in een reglement.

Raad van Toezicht

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door de raad van toezicht. De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige leden. De leden zijn op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde de raad van toezicht, betrokken bij het functioneren van het fonds. De voorzitter en de leden van de raad van toezicht worden benoemd en ontslagen door het bestuur na bindende voordracht van het Verantwoordingsorgaan.

De raad van toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur. De raad van toezicht heeft de bevoegdheid de bestuurders wegens disfunctioneren te schorsen of te ontslaan. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.

Het bestuur vraagt goedkeuring aan de raad van toezicht over voorgenomen besluiten tot vaststelling van:

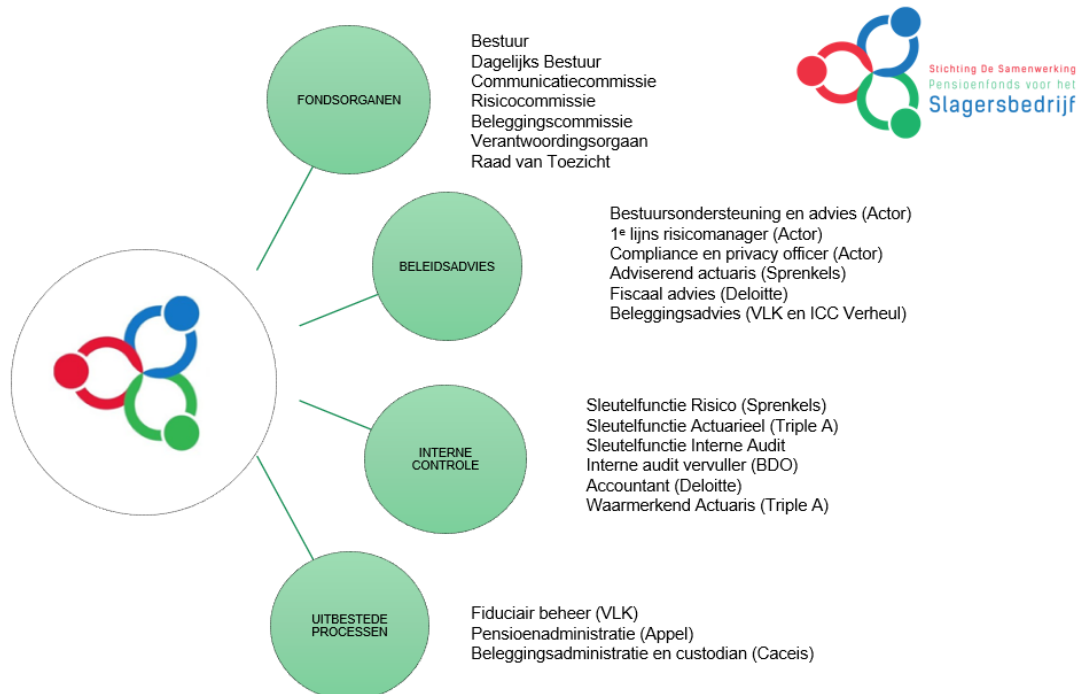
- het jaarverslag en de jaarrekening;
- de profielschets voor bestuurders;
- het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de raad van toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- het omzetten van het fonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

Een samenvatting van de bevindingen van de raad van toezicht wordt in het jaarverslag van het fonds opgenomen.

De inrichting, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de raad van toezicht zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en verder uitgewerkt in een reglement.

6.2 Organogram

De relatie tussen het bestuur, de andere fondsorganen, de adviseurs en de uitvoerders worden in onderstaand organogram weergegeven.

6.3 Organisatie pensioenfonds en beleid

Het bestuur vergadert (minimaal) 4 keer per jaar. In de bestuursvergaderingen komen alle onderwerpen, het pensioenfonds aangaande, aan de orde. Dringende kwesties worden tussen de bestuursvergaderingen schriftelijk aan de bestuursleden voorgelegd. Als één bestuurslid echter verzoekt om deze kwestie in de volgende bestuursvergadering te behandelen, wordt het op de agenda geplaatst.

In de drie bestuurlijke commissies worden onderwerpen voorbereid, uitgediept en uitgewerkt.

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over de communicatievisie en het communicatiebeleid van het fonds, beoordeelt en monitort de communicatie door het pensioenfonds, volgt de ontwikkelingen op het gebied van pensioencommunicatie, monitort de reputatie en het imago van het pensioenfonds en bewaakt de kosten van de communicatie-activiteiten.

In de beleggingscommissie komen met name het beleggingsbeleid en de beleggingsresultaten aan de orde. Omdat in deze commissie onderwerpen aan de orde komen die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie van het pensioenfonds, heeft de beleggingscommissie een beperkt mandaat om namens het pensioenfonds besluiten te nemen.

De risicocommissie onderzoekt en beoordeelt alle risico's van en voor het pensioenfonds en geeft hierover gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur.

Daarnaast heeft het fonds een adviescommissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten ingesteld. De commissie bezwaarschriften vrijstellingsbesluiten adviseert het bestuur in bezwaarschriftprocedures tegen vrijstellingsbeslissingen.

Er zijn door het fonds drie sleutelfunctiehouders aangesteld. De sleutelfunctiehouder risico (aangesteld via Sprenkels) het als doel het identificeren, meten en beheersen van risico's. De sleutelfunctie actuariel (aangesteld via Triple A-Risk Finance) houdt toezicht op actuariële berekeningen en aannames. De sleutelfunctie interne audit (bestuurslid) voert een onafhankelijke toetsing uit of processen goed werken.

Actor partner in besturen is verantwoordelijk voor de bestuursondersteuning en adviseert het bestuur, de bestuurlijke commissies, het Verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht op alle aandachtsgebieden. Ze bereidt alle vergaderingen voor en is eerste aanspreekpunt voor het pensioenfonds en het bestuur buiten de vergaderingen om. Ook de functie compliance en privacy officer (functionaris gegevensbeheer) en 1^e lijns risicomanager zijn door het fonds via Actor aangesteld.

Appel Pensioenuitvoering adviseert het bestuur en de communicatiecommissie over juridische, financiële, communicatieve en administratieve zaken.

Van Lanschot Kempen en ICC Verheul adviseren het bestuur en de beleggingscommissie over het vermogensbeheer in de breedste zin des woords.

Sprenkels adviseert het bestuur en de beleggingscommissie op actuariel gebied.

BDO Accountants en adviseurs voert onder leiding van de sleutelfunctie interne audit werkzaamheden voor de audits van het fonds.

Het bestuur heeft Deloitte aangesteld om het jaarverslag en de staten voor DNB te controleren. De accountant doet verslag van zijn bevindingen in de vorm van een accountantsverslag aan het bestuur. In de bestuursvergadering, waarin de jaarstukken worden besproken, is de accountant aanwezig. De accountant voert haar controlewerkzaamheden uit aan de hand van de dossiers van de Interne Accountantsdienst van Appel Pensioenuitvoering.

Deloitte is ook aangesteld als fiscaal adviseur van het fonds. Dit zijn afzonderlijke teams binnen Deloitte die er zorg voor dragen dat er geen adviesopdrachten worden aangenomen die conflicteren bij hun rol als accountant van het fonds.

Het bestuur heeft Triple A-Risk Finance Certification benoemd als waarmerkend actuaris. De waarmerkend actuaris maakt jaarlijks een actuariel verslag waarin een verklaring wordt opgenomen van zijn bevindingen bij de jaarlijkse verslagstaten. Hij toetst de fondsmiddelen en beoordeelt de vermogenspositie van het fonds. Hierbij gaat hij uit van de gegevens van de accountant. De waarmerkend actuaris is onafhankelijk van het fonds en verricht geen andere werkzaamheden voor het fonds. De waarmerkend actuaris aanwezig bij de bestuursvergadering waarin de jaarstukken worden besproken.

Het Verantwoordingsorgaan vergadert vier keer per jaar. Ten minste twee keer per jaar overleggen de voorzitters van het bestuur met het Verantwoordingsorgaan. Tijdens dit overleg worden de aangelegenheden aan de orde gesteld waarover het bestuur en/of het Verantwoordingsorgaan overleg wenselijk achten. Het Verantwoordingsorgaan overlegt ten minste twee keer per jaar met de voltallige raad van toezicht.

Actor informeert het Verantwoordingsorgaan over de meeste onderwerpen op de bestuurstafel, in ieder geval over de onderwerpen zoals opgesomd in de relevante artikelen van de Pensioenwet aangaande het adviesrecht van het Verantwoordingsorgaan.

De voltallige raad van toezicht vergadert vier keer per jaar. De raad van toezicht vergadert ten minste twee keer per jaar met het voltallige bestuur en twee keer per jaar met het Verantwoordingsorgaan van het fonds.

Integriteitsbeleid

Als onderdeel van het integriteitsbeleid heeft het fonds een klokkenluidersregeling, een incidentenregeling, een reglement nevenfuncties en een gedragscode vastgesteld. De klokkenluidersregeling en de incidentenregeling van het fonds hebben als doel leden van het bestuur, het Verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en andere personen die door het bestuur zijn aangewezen te verplichten om een gedraging of een gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de beheerste en integere bedrijfsvoering van het fonds te melden. Daarnaast kan iedereen als klokkenluider misstanden melden aan de vertrouwenspersoon. De klokkenluidersregeling en de incidentenregeling zijn als bijlage bij deze ABTN opgenomen.

Het bestuur heeft een gedragscode opgesteld ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie. De gedragscode bevat regels en richtlijnen die belangenconflicten tussen zakelijke belangen en privébelangen en het misbruik van vertrouwelijke gegevens moeten voorkomen. Het bestuur heeft Actor, Bureau voor sectoradvies benoemd als compliance officer. De naleving van de code wordt eveneens onderzocht door Actor.

Communicatiebeleid

Het fonds heeft een communicatiebeleidsplan opgesteld. De samenvatting hiervan is gepubliceerd op de website. De communicatiedoelstellingen uit het beleidsplan worden jaarlijks via een jaarplan met begroting concreet ingevuld en door het bestuur vastgesteld. De basis van dit plan is de communicatie die verplicht is volgens de Pensioenwet.

Het communicatiebeleid beschrijft de uitgangspunten voor de communicatie richting doelgroepen. Het geeft richting, zodat de communicatie op een stelselmatige en doelgerichte manier kan worden uitgevoerd. Het vormt de basis voor de communicatiejaarplannen. Hierin worden de communicatieactiviteiten voor het betreffende jaar beschreven.

Het fonds heeft de communicatie-ambitie om met een duidelijk en eigen gezicht naar buiten te treden en wil gezien worden als een degelijk, duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds. Voor de belanghebbenden wil het fonds benaderbaar en zichtbaar zijn. Het fonds wil aansluiten bij de branche wat communicatiemiddelen betreft. De ambitie is om specifieke pensioeninformatie te integreren in de eigen directe en de bestaande branchecommunicatie.

Het fonds zet zich in om de kennis van de pensioenregeling op hoofdlijnen bij de doelgroepen te verhogen (kennis). Doelgroepen staan positief tegenover het fonds (houding). Zij weten waar zij pensioeninformatie kunnen ophalen en worden gestimuleerd om proactief te handelen als dat nodig is (gedrag). De sociale partners en werkgevers worden ingezet als communicatiekanaal naar deelnemers en werkgevers.

De kernboodschap van de communicatie van het fonds is: het fonds is betrouwbaar en degelijk. We staan voor een goede pensioenregeling. We nemen daarin onze verantwoordelijkheid en we nemen onze doelgroepen mee in de keuzes die we maken. Maar wij doen ook een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van onze doelgroepen. De kernboodschap is de rode draad in de communicatie.

Het fonds heeft de volgende communicatiedoelstellingen geformuleerd:

- Het vergroten van het pensioenbewustzijn en kennis van de regeling bij deelnemers
- Het vergroten van pensioenbewustzijn van werkgevers
- Gepensioneerden bij het pensioenfonds betrekken
- Behouden van een goede samenwerking met de brancheorganisatie en vakbonden
- Het creëren van vertrouwen en herkenbaarheid bij alle doelgroepen.

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft beleid vastgesteld voor het uitbesteden van werkzaamheden. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestedingsrelaties die het fonds is aangegaan of aangaat.

De doelstellingen van dit beleid zijn als volgt:

- Strategische doelstellingen
 - Het bestuur wil 'in control' zijn over de eigen en de uitbestede processen waaronder het adequaat beheersen van de risico's die specifiek aan het uitbesteden verbonden zijn.
 - De governance van het uitbestedingsrisicomanagement is effectief en volledig transparant. Dit houdt in dat de beheersmaatregelen afdoende zijn en dat het duidelijk is waar taken en verantwoordelijkheden zijn belegd.
- Operationele doelstellingen
 - Risico's van de uitbesteding worden beheerst door een effectief en waar mogelijk efficiënt risicomanagementproces.
- Rapportagedoelstellingen
 - De uitbestedingsrisico's moeten voldoende inzichtelijk zijn.
 - De rapportagestructuur van de uitbestede processen dient zodanig opgezet te zijn dat het bestuur in staat is om te sturen en tijdig en adequaat in te kunnen grijpen waar nodig.
- Compliance doelstellingen

- Naleving van relevante wet- en regelgeving rondom uitbesteding alsmede de interne richtlijnen waarbij de risico's, onder andere ten aanzien van belangenverstrengeling en integriteit, zoveel mogelijk gemitigeerd worden

6.4 Uitbestede werkzaamheden

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan Appel Pensioenuitvoering, het fiduciair beheer aan Van Lanschot Kempen . De beleggingsadministratie wordt uitgevoerd door Caceis. Bestuursondersteuning is uitbesteed aan Actor partner in besturen B.V. Het bestuur heeft deze uitbestedingspartijen gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Appel Pensioenuitvoering heeft onder meer de volgende taken:

- Het vaststellen van welke werkgevers volgens de verplichtstelling en de statuten aangesloten zijn bij het pensioenfonds en welke werknemers daardoor deelnemer zijn.
- Het afsluiten van overeenkomsten over vrijwillige verzekering met werknemers die volledig of gedeeltelijk niet meer onder de verplichtstelling vallen.
- Het afsluiten van overeenkomsten over vrijwillige toelating met werkgevers die een verwant bedrijf uitoefenen en op grond daarvan desgevraagd door het bestuur als aangesloten werkgever zijn toegelaten.
- Het op verzoek van een werkgever namens het bestuur verlenen van vrijstelling van de verplichte deelneming op grond van het voor de betrokken werknemers getroffen zijn van een pensioenvoorziening welke voldoet aan de door het bestuur gestelde voorwaarden, alsmede het zo nodig intrekken van de verleende vrijstelling indien niet meer wordt voldaan aan de gestelde voorwaarden. Dit mandaat geldt alleen bij de verplichte vrijstellingsgronden, behalve bij de vrijstelling in verband met beleggingsrendement.
- Het invorderen van de relevante premie.
- De deelnemersadministratie, waaronder het vaststellen van de pensioenaanspraken van de deelnemers.
- Het vaststellen van de hoogte van de pensioenuitkeringen en het uitbetalen hiervan.
- Het voeren van de financiële administratie van het fonds, waaronder het verzorgen van het jaarrapport, beheer bankrekeningen en liquiditeit.
- Het verzorgen van de wettelijke rapportages aan DNB, AFM en de belastingdienst.
- Het verzorgen van managementrapportages en andere informatievoorziening aan het fonds.
- Het verzorgen van de communicatie-uitingen, die beantwoorden aan de informatieverplichtingen zoals vastgelegd in de Pensioenwet.
- Het beheer van de website en andere portalen.

Appel Pensioenuitvoering baseert zich voor aansluiting van werkgevers op gegevens van het UWV/de Belastingdienst. De aangesloten werkgevers leveren de personele gegevens, jaaropgaven en mutaties aan Appel Pensioenuitvoering. De gegevens worden na een basale check op volledigheid en juistheid verwerkt ten behoeve van de vaststelling van de pensioenaanspraken en te heffen premie.

Van Lanschot Kempen heeft onder meer de volgende taken:

- Het adviseren over het te voeren beleggingsbeleid.
- Het uitvoeren van het tactische en operationele beleggingsbeleid.
- Het adviseren over en uitvoeren van de rente-afdekking.
- De uitvoering van het risicomanagement.
- Het selecteren en aansturen van de vermogensbeheerders volgens de door het bestuur gegeven aanwijzingen.

Deze aanwijzingen worden jaarlijks vastgelegd in de beleggingsnota. Managers kunnen alleen aangesteld worden na toestemming van het bestuur.

- Het rapporteren over de beleggingen en de behaalde resultaten aan het bestuur en de Financiële Commissie..

Caceis heeft onder meer als taak:

- Het voeren van de leidende beleggingsadministratie.
- Het onafhankelijk waarderen van de beleggingen.
- Het meten van de risico's.
- Compliance monitoring.
- Het leveren van performance en risicorapportages.
- Het verzorgen van de maand- en kwartaalrapportages aan DNB.
- Het leveren van cijfers ten behoeve van de jaarverslaggeving.

Actor heeft ondermeer als taak:

- Het beschikbaar stellen van vergaderfaciliteiten in haar kantoorpand.
- Het beschikbaar stellen van een IT-infrastructuur aan het fonds (zoals sharepoint site, vergadertool en l-pads).
- Het ontzorgen van het bestuur en andere gremia, onder andere door het plannen, voorbereiden en notuleren van vergaderingen.
- Het leveren van deskundig advies aan bestuur en andere organen van het fonds.
- Specialistische dienstverlening op de kennisgebieden: juridisch, actuariel/financieel, governance, compliance & privacy, communicatie en risicomanagement.
- Ondersteuning bij de beheersing van de andere uitbestedingsrelaties.
- Financiële sturing en budgetbeheersing.

Het pensioenfonds en Appel Pensioenuitvoering hebben de afspraken betreffende uitbesteding vastgelegd in een Overeenkomst van Pensioenbeheer. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst. Beide overeenkomsten voorzien in een procedure om de bestaande dienstverlening aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. In overleg tussen het bestuur en de uitvoerder worden daarover afspraken gemaakt en contractueel vastgelegd.

Het pensioenfonds en Van Lanschot Kempen hebben de afspraken betreffende de uitbesteding vastgelegd in een Overeenkomst van Vermogensbeheer. Nadere afspraken zijn vastgelegd in een Service Level Agreement.

Het pensioenfonds en Actor hebben de afspraken betreffende de uitbesteding vastgelegd in een Overeenkomst voor Bestuursondersteuning. Voor het aandachtsgebied risicomanagement werkt Actor samen met een onderuitbestedingspartij (Ortec Finance B.V.). Nadere afspraken zijn vastgelegd in een Service Level Agreement.

6.5 Beleidskader uitbestede processen

De beleidskaders voor (onder)uitgesteding zijn nader uitgewerkt in het Inkoop- en uitbestedingsbeleid van het fonds. Hieronder lichten wij dit verder op hoofdlijnen toe.

Er wordt door het pensioenfonds een onderscheid gemaakt tussen de kritieke en niet-kritieke uitbestedingspartners. Aan kritieke uitbesteding worden op diverse onderdelen (van de uitbestedingscyclus) aanvullende eisen gesteld, die gebaseerd zijn op de directe wettelijke eisen die hiervoor gelden. Als kritieke uitbestedingspartners zijn aangemerkt: Appel Pensioenuitvoering, Van Lanschot Kempen, Caceis en de bureaus waaraan rol van sleutelfunctiehouder is uitbesteed (Sprenkels en Triple A).

Voor het pensioenfonds tot uitbesteding van activiteiten of processen besluit, wordt een specifieke risicoanalyse op de activiteit uitgevoerd. Als éénmaal tot uitbesteding is besloten, worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de uitbestedingspartner zijn op hoofdlijnen opgenomen in de uitbestedingsovereenkomst en nader uitgewerkt in een Service Level Agreement (SLA) of dienstverleningsovereenkomst (DVO). Deze schriftelijke afspraken vormen het kader waarbinnen de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Het fonds draagt er zorg voor te allen tijde voldoende 'in control' te zijn ten opzichte van de uitbestedingspartner. Dit betekent ook dat er binnen het bestuur en de interne organisatie van het fonds voldoende deskundigheid aanwezig is om de risico's en de beheersing van de uitbestedingspartner te kunnen beoordelen. BPS waarborgt dit door kennis en ervaring op het gebied van uitbesteding en de uit te besteden processen op te nemen in het geschiktheidsplan en de geschiktheidsmatrix. Waar nodig wordt de interne deskundigheid op het gebied van uitbesteding en op het gebied van de uit te besteden werkzaamheden aangevuld door inhuur of advisering op specialistisch gebied (bijvoorbeeld juridisch, fiscaal, of op het gebied van beleggingen of vastgoed).

Het fonds monitort of de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Hiervoor maakt het fonds gebruik van rapportages van de uitbestedingspartner zelf, assurance rapportages van derden, audits en overleg op strategisch en operationeel niveau. In dit kader belangrijke rapportages van de uitbestedingspartner zijn bijvoorbeeld de SLA-rapportage, non-financial risk rapportage maar ook rapportages die gericht zijn op de specifieke dienstverlening van de uitbestedingspartner. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de klachtenrapportage van de pensioenuitvoerder om de klanttevredenheid te monitoren. Of de compliance rapportage van de custodian waarin wordt gemonitord of er geen afwijkingen zijn ten opzichte van het afgesproken beleggingsbeleid. De assurance rapportages worden jaarlijks afgegeven door een derde, zoals de ISAE 3402 type II verklaring, ISAE 3000 rapport, ISO 27001 certificering en de verklaring van de accountant en certificerend actuaaris.

Een belangrijk onderdeel van het beheersen van de uitbestedingsrelatie is daarnaast het systematisch evalueren van de dienstverlening. Voor kritieke uitbesteding vindt dit (minimaal) jaarlijks plaats en voor niet-kritieke uitbesteding minimaal 1x per twee jaar.

7 Ondertekening

Het bestuur van “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf heeft deze ABTN vastgesteld.

Woerden, 3 december 2025

L.T.M. de Leede
Werkgeversvoorzitter

A.J.M. van Amerongen
Werknemersvoorzitter

Bijlage 1: Verklaring inzake de beleggingsbeginselen

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Zoals laatstelijk gewijzigd op 19 mei 2016

Bijlage 1 bij de Actuariële en bedrijfstechnische nota

Inleiding

Voor u ligt de ‘Verklaring inzake de beleggingsbeginselen’ (hierna: ‘de verklaring’). Hierin kunt u lezen wat het beleggingsbeleid is van het “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (hierna: ‘het Pensioenfonds’).

Het Pensioenfonds stelt de verklaring op verzoek beschikbaar aan alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Ook is de verklaring terug te vinden op de website van het Pensioenfonds: www.pensioenslagers.nl. Deze verklaring wordt regelmatig herzien: eens in de drie jaar en bij belangrijke wijzigingen in het beleggingsbeleid.

Hoofdstuk 2 gaat over de pensioenregeling en de organisatie van het Pensioenfonds. In hoofdstuk 3 staan we stil bij het beleggingsbeleid. Hoofdstuk 4 gaat over de uitvoering van het beleggingsbeleid.

Organisatie en regeling

2.1 Organisatie

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf is het pensioenfonds voor werknemers in de bedrijfstak. Het doel van het pensioenfonds is pensioenrechten administreren, pensioenuitkeringen verzorgen en pensioengelden beleggen. Appel Pensioenuitvoering voert de pensioenregeling uit.

2.2 Pensioenfonds Bestuur

Het bestuur van het Pensioenfonds is eindverantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. Zij stelt het strategisch beleid vast en houdt toezicht op de uitvoering ervan. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de betrokkenen zijn helder gescheiden:

- De beleggingscommissie adviseert het bestuur. In de commissie zitten vertegenwoordigers van het bestuur ondersteund door een bestuursadviseur en een onafhankelijk beleggingsadviseur. De taak van de beleggingscommissie is het voorbereiden, ondersteunen en adviseren bij het financiële management van het Pensioenfonds.
- Kempen Capital Management is verantwoordelijk voor het strategisch advies en de uitvoering van het vermogensbeheer. Dit houdt in:
 - advisering over beleggingsbeleid en beleggingstechnische zaken;
 - advisering over en vormgeving van de rente-afdekking;
 - selectie en monitoring externe managers;
 - risicomangement;
 - beleidsondersteuning;
 - coördinatie van werkzaamheden van externe adviseurs;
 - uitvoering van door het bestuur gedelegeerde verantwoordelijkheden, zoals: 1) uitvoeren van het vastgestelde beleid ter beheersing van de financiële risico's, 2) de pensioengelden beleggen binnen de kaders die het bestuur heeft vastgesteld;
 - het rapporteren over de uitvoering en het resultaat van het vermogensbeheer.

Kempen Capital Management legt periodiek verantwoording af aan de beleggingscommissie en/of het bestuur.

2.3 Pensioenfonds en haar deelnemers

Eind 2024 bestond het totale deelnemersbestand van het Pensioenfonds uit 14.480 deelnemers, 45.077 slapers en 13.829 gepensioneerden.

2.4 Pensioenregeling

De pensioenregeling is een zogenaamde middelloonregeling. Een deelnemer heeft recht op pensioen bij ouderdom en overlijden en recht op premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. De pensioenregeling staat uitvoerig beschreven in het pensioenreglement en de Actuariële- en Bedrijfstechnische Nota. In de Actuariële- en

Bedrijfstechnische Nota staat gedetailleerde informatie over de pensioenregeling, grondslagen van het Pensioenfonds en samenhang tussen premie-, beleggings- en toeslagenbeleid.

2.5 Compliance

Om belangenverstrengelingen te voorkomen, hebben het Pensioenfondsbestuur en de directie en medewerkers van Kempen Capital Management een gedragscode ondertekend. Ook de externe adviseurs hebben hun eigen gedragscode.

De controle op naleving van de gedragscode door het Pensioenfondsbestuur is door het Pensioenfonds uitbesteed aan Actor. Jaarlijks wordt getoetst of de gedragscode wordt nageleefd.

Beleggingsbeleid van het Pensioenfonds

3.1 Algemeen

Het Pensioenfonds ontvangt pensioenpremies om de pensioenen in de toekomst te kunnen uitkeren. Het Pensioenfonds heeft verplichtingen en ambities, onder andere op het gebied van de pensioenpremie en inflatiecompensatie (voor een uitgebreidere beschrijving hiervan verwijzen wij naar de Actuariële- en Bedrijfstechnische Nota). Om die verplichtingen en ambities te kunnen realiseren, heeft het Pensioenfonds verschillende sturingsmiddelen. Een van die middelen is het beleggingsbeleid. Om op de lange termijn voldoende middelen te hebben om aan de verplichtingen te kunnen voldoen en ambities waar te kunnen maken belegt het Pensioenfonds de premies in aandelen, obligaties en andere beleggingsvormen waarover rendement wordt behaald.

Zulke beleggingen brengen echter ook het risico met zich mee dat de verwachte rendementen niet worden gehaald. Het Pensioenfonds brengt de risico's daarom regelmatig in kaart met een zogenaamde Asset Liability Management-studie (ALM). In een ALM wordt berekend hoe de financiële positie van het Pensioenfonds zich op lange termijn kan ontwikkelen, binnen verschillende economische scenario's. Op die manier kan het Pensioenfonds de volgende inschattingen maken: Hoe groot is het risico dat het Pensioenfonds niet aan haar verplichtingen kan voldoen? En welke ruimte is er nog voor de invulling van de ambities?

Ook de toezichthouder van de pensioenfondsen, De Nederlandsche Bank (DNB), speelt een rol bij het strategisch beleggingsbeleid. DNB heeft een belangrijk onderdeel van haar regelgeving uitgewerkt in het Financieel Toetsingskader ('FTK').

DNB beschrijft in haar regelgeving de risico's voor een pensioenfonds. De belangrijkste risico's zijn renterisico, valutarisico en het risico van aandelen en onroerend goed. DNB beoordeelt regelmatig hoe hoog de risico's zijn en of een pensioenfonds voldoende buffers heeft om tegenvallende ontwikkelingen te kunnen verwerken. Het Pensioenfonds richt zich daarom ook op het beheersen van deze risico's.

Onderstaande uitgangspunten zijn een samenvatting van hoe het bestuur naar beleggen kijkt. Ze zijn niet in een volgorde van belangrijkheid geplaatst.

1. Als een goed rentmeester de pensioengelden beheren:
 - Het fonds wil minimaal de nominale toezegging gestand doen en streeft naar toeslagverlening.
 - Aandacht voor evenwichtige belangenbehartiging is hierbij belangrijk.
2. Maatschappelijk verantwoord beleggen is een belangrijk uitgangspunt.
3. Investeringsmogelijkheden in Nederland hebben bijzondere aandacht.
4. Het fonds vindt het beperken van de kans op korten een belangrijke insteek bij het kiezen van een risicoprofiel, mede op basis van de uit onderzoek gebleken risicohouding van de deelnemers.
 - In ALM studies analyseert het fonds de verschillende beleidskeuzes en kiest voor diegenen die de minste kans geven op het terecht komen in een situatie waar het fonds zonder ingrijpende maatregelen niet meer uitkomt
5. Het fonds wil een stabiel beleid voeren, gericht op de langere termijn en zal daarom beperkt inspelen op korte termijn fluctuaties in financiële markten.
6. Risico nemen is nodig om rendement te behalen, maar het fonds zal dit niet tegen elke prijs doen.
7. De verhouding tussen risico, rendement en kosten is het belangrijkste, niet slechts één van die drie.
8. Het fonds belegt zoveel mogelijk in transparante beleggingsmarkten in producten die het begrijpt en kan uitleggen aan haar deelnemers.
9. Het fonds vindt voldoende spreiding belangrijk om niet te gevoelig te zijn voor marktschokken.
10. De afweging tussen actief en passief beleggen wordt altijd zeer bewust genomen.
 - Actief beleggen moet geloofwaardig de rendements-risico verhouding van het fonds kunnen verbeteren.

3.2. Vaststellen beleggingsbeleid

Het bestuur bepaalt in overleg met externe adviseurs en de Beleggingscommissie welke rendementen worden nagestreefd en welke financiële risico's acceptabel zijn. Zij kijkt daarbij naar de ALM, regelgeving en algemene uitgangspunten. Centrale doelstelling is om het risico dat niet aan de verplichtingen kan worden voldaan (risico op onderdekking) en het risico op een reservetekort te beheersen.

Daarna bepaalt het bestuur het strategisch (meerjaren) beleggingsbeleid. De belangrijkste beleggingskeuzes daarbij zijn:

- Welke vermogenscategorieën en soorten financiële instrumenten zijn gewenst gezien de specifieke situatie van het Pensioenfonds?
- Hoe wordt het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën verdeeld (de zogenaamde normportefeuille)?
- Hoe worden de beleggingen geografisch verdeeld?
- Wat is de ruimte om (tijdelijk) af te wijken van de strategische portefeuille?
- Hoe zijn de financiële risico's te beheersen, ten opzichte van het gewenste niveau (bijvoorbeeld door gebruik te maken van derivaten)
- Voor welke beleggingen gelden eventuele restricties ten aanzien van de kredietwaardigheid?

Het bestuur stelt het strategische beleggingsbeleid voor een langere periode vast, in beginsel voor een periode van minimaal drie jaar. Jaarlijks wordt een beleggingsplan opgesteld waarin de normportefeuille en de richtlijnen worden vastgelegd. Bij grote wijzigingen, in marktomstandigheden of de situatie van het Pensioenfonds, kan het bestuur het beleid ook tussentijds aanpassen.

3.3 Risicobeleid

Een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid is het beheersen van beleggingsrisico's. Het Pensioenfonds onderscheidt de volgende risico's:

- **Renterisico:** het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het Pensioenfonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen. Als onderdeel van de ALM-studie is zowel in 2006 als in 2014 onderzocht of het renterisico op verplichtingen afgedekt moet worden door het inzetten van een dynamische strategie. Een dynamische strategie houdt in dat de bij een hoge rente minder renterisico en bij een lage rente meer renterisico wordt geaccepteerd. Tot nu toe is nog geen dynamisch rentebeleid geïmplementeerd. Het bestuur blijft deze variant wel onderzoeken.
- **Aandelen- en onroerend goed risico:** dit is voornamelijk het koersrisico bij de beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen wordt een extra rendement gehaald wat het Pensioenfonds gebruikt om aan haar doelstellingen te voldoen. Dit risico wordt beheerst doordat in de uitvoering wordt gezorgd voor een goede selectie van aandelen en spreiding over regio's en sectoren. Met het risico dat uiteindelijk overblijft wordt rekening gehouden in de ALM-studie.
- **Inflatierisico:** het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast (in termen van koopkracht). Inflatie is een wezenlijk onderdeel van ALM-studies, gezien de impact van inflatie op eventuele toeslagen-verplichtingen. Hoewel binnen de regeling al rekening wordt gehouden met inflatie wordt ook onderzocht of er voor het inflatierisico binnen de beleggingsportefeuille verdere beheersmaatregelen nodig zijn. In de ALM-studie is het toeslagenbeleid van het Pensioenfonds meegenomen. Vanwege de relatief lage beleidsdekkingsgraad is het opnemen van specifiek inflatie-gerelateerde beleggingsinstrumenten vooralsnog uitgesteld.
- **Tegenpartij-/kredietrisico:** het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen wordt voornamelijk in effecten met een "investment grade" kredietwaardigheid belegd. Daarnaast worden derivatentransacties over meerdere aanbieders gespreid en wordt altijd onderpand vereist.
- **Liquiditeitsrisico:** het risico dat een positie niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd. Ook dit risico wordt beheerst doordat de uitvoerder de beleggingsportefeuille op zo'n manier opzet dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het Pensioenfonds kan voldoen. Daarom is bijvoorbeeld een groot deel van de portefeuille belegd in effecten die worden verhandeld op openbare gereguleerde markten en wordt de vastgoedportefeuille verder afgebouwd. Ook zijn eisen gesteld aan de minimale marktkapitalisatie van effecten.
- **Valutarisico:** het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. Dit risico is voor het Pensioenfonds beperkt. Het grootste gedeelte van de beleggingsportefeuille is namelijk belegd in Euro's genoteerde waarden. De valutarisico's van de grote valuta wordt afgedekt.
- **Operationele risico's:** het Pensioenfonds beheerst operationele risico's zoveel mogelijk door eisen te stellen aan haar dienstverleners. Daarbij kan worden gedacht aan regels voor procuratie, functiescheiding, enzovoort.

3.4 Beleggingsrichtlijnen

Aansluitend op de ALM-studie is onderzocht of binnen het beschikbare risicobudget het rendement-/risicoprofiel van de ALM-uitkomst kan worden verbeterd. Hieruit volgt de verdeling van het vermogen over de verschillende categorieën en regio's, zoals elders beschreven in de ABTN. In de beleggingsrichtlijnen wordt vastgelegd binnen welke grenzen de vermogensbeheerder het vermogen dient te beheren.

Naast deze verdeling staan in de beleggingsrichtlijnen verdere beleggingsinstructies over de manier waarop door de Vermogensbeheerder mag worden belegd. Deze instructies kunnen variëren per categorie, regio en operationele vermogensbeheerder.

De beleggingsrichtlijnen gelden als een mandaat. Ze zeggen hoe de vermogensbeheerder het beleggingsbeleid dient uit te voeren. Het doel van het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds is: de beleggingsresultaten binnen de vastgestelde grenzen optimaliseren, zodat zij op de lange termijn aan de verplichtingen en ambities van het Pensioenfonds kan voldoen.

3.5 Jaarlijkse update: optimalisatie beleggingsbeleid

Het Pensioenfonds evalueert de beleggingsrichtlijnen ten minste jaarlijks. Ieder jaar wordt een Beleggingsplan opgesteld waarin, voor zover nodig, voorstellen worden gedaan voor aanpassing van de richtlijnen. De beleggingscommissie bereidt dit plan voor. In het plan staat ook hoe het strategisch beleggingsbeleid er het komende jaar uitziet. Daarbij houden zij rekening met gewijzigde marktomstandigheden, marktverwachtingen of veranderingen in de situatie van het Pensioenfonds.

Het beleggingsplan dient als richtlijn voor het betreffende jaar: hoe vullen we de beleggingsportefeuille in en hoe stellen we de bandbreedte per beleggingscategorie vast? Zijn de veranderingen in de situatie van het Pensioenfonds of de markt aanzienlijk, dan kan het Pensioenfonds besluiten om tussentijds een nieuwe ALM uit te voeren. Ook bij ingrijpende ontwikkelingen tijdens het jaar zal het Pensioenfonds de beleggingsrichtlijnen opnieuw bekijken en updaten.

Uitvoering

4.1 Uitbesteding strategisch advies en vermogensbeheer

Het strategisch advies is door het bestuur gedelegeerd aan Kempen Capital Management. Zij adviseert en ondersteunt bij beslissingen over:

- Strategie.
- Risicobeleid / Balansmanagement.
- Beleggingsbeleid.
- Portefeuilleconstructie (incl. managerselectie)

Het Pensioenfonds heeft externe adviseurs aangetrokken om hen te adviseren. Hiermee beschikt het Pensioenfonds over voldoende beoordelings- en controlemechanismen om uitbestedingsrisico's te beheersen. De beleggingscommissie houdt daarbij toezicht, rapporteert aan het bestuur en stuurt indien nodig bij.

Door Kempen Capital Management worden vermogensbeheerders geselecteerd en, indien zo overeengekomen in overleg met het Pensioenfonds, aangesteld. Een klein deel van het vermogen wordt intern bij Kempen Capital Management belegd.

4.2 Rapportage en verantwoording

In opdracht van het Bestuur wordt de hele beleggingsportefeuille geadmistreerd en geconsolideerd door custodian Caceis. Dit betekent dat het Pensioenfonds, naast de rapportage van de fiduciair beheerder, een onafhankelijke bron van waarderingen en rapportages heeft.

Het Pensioenfonds waardeert haar bezittingen op dagbasis tegen actuele waarde, waarbij indien mogelijk de beurswaarde wordt gehanteerd. Als beleggingen niet tegen actuele waarde kunnen worden gewaardeerd, bijvoorbeeld vanwege illiquiditeit, worden deze beleggingen gewaardeerd tegen algemeen geaccepteerde waarderinggrondslagen (aan de hand van toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen een bepaalde factor, waarbij rekening is gehouden met het risicoprofiel en de resterende looptijd).

De uitvoerder en de custodian rapporteren periodiek aan het Pensioenfonds, zowel schriftelijk als mondeling in de vergaderingen van de beleggingscommissie en het Bestuur. In een zogenaamde Dienstverleningsovereenkomst staat aan welke eisen de rapportages moeten voldoen. Door de rapportages kunnen het bestuur en de beleggingscommissie voldoende toezicht houden en indien nodig bijsturen.

4.3 Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Het Pensioenfonds is zich bewust van haar maatschappelijke functie en verantwoordelijkheden. Daarom heeft het Pensioenfonds een eigen Verantwoord Beleggingsbeleid opgesteld.

Zo zal niet worden belegd in producenten van controversiële wapens (zoals landmijnen), olie en tabak. Voor een verdere beoordeling van de beleggingen zal de Global Compact van de Verenigde Naties als leidraad worden gehanteerd. Dit is een combinatie van richtlijnen op het gebied van ethisch en duurzaam beleggen, anti-corruptie en mensenrechten. Het Pensioenfonds heeft besloten om niet in deze ondernemingen te beleggen. Daarnaast heeft het Pensioenfonds besloten om ondernemingen uit te sluiten die de laagste ESG rating (CCC) krijgen van MSCI ESG Research en heeft het Pensioenfonds de ambitie om ondernemingen met een ESG rating B te mijden. Naast deze “negatieve” selectie vindt er positieve selectie plaats op basis van de bijdrage van ondernemingen aan oplossing van vraagstukken die samenhangen met één of meer van de ‘Sustainable Development Goals’ van de Verenigde Naties die het fonds als speerpunt heeft aangewezen. Binnen onroerend goed is de ambitie om panden energiezuinig te krijgen. . Kempen Capital Management neemt de uitvoering voor haar rekening nemen en adviseert het bestuur.

Het Pensioenfonds maakt uit het oogpunt van Corporate Governance eveneens gebruik van haar stemrecht. Met de uitvoerder zijn kaders afgesproken op basis waarvan namens het Pensioenfonds kan worden gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Op deze wijze kan het Pensioenfonds wereldwijd stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven die in de vermogensbeheerportefeuille zitten.

Op de website van het Pensioenfonds kunt u meer lezen over het verantwoord beleggen beleid van het Pensioenfonds.

4.4 Kernactiviteiten

Het Pensioenfonds beperkt zich tot activiteiten in verband met pensioen en werkzaamheden die daar verband mee houden, waardoor deze in lijn zijn met de specifieke taakopdracht en de daarmee samenhangende wettelijk geregelde, bijzondere positie die het Pensioenfonds heeft.

Bijlage 2: Financieel crisisplan

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Zoals laatstelijk gewijzigd op 25 juni 2015

Bijlage 2 bij de Actuariële en bedrijfstechnische nota

1. Inleiding

Het bestuur van de “Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (verder: het fonds) gaat in dit inleidende hoofdstuk in op haar definitie van crisissituatie.

1.1 Financieel crisisplan

In dit crisisplan legt het bestuur vast hoe het bestuur handelt als het fonds in een crisissituatie terecht komt. Uiteraard is besluitvorming over sommige beschikbare maatregelen voorbehouden aan sociale partners.

1.2 Crisissituatie

Het geraken in een situatie van reservetekort wordt door het bestuur niet noodzakelijkerwijs een crisissituatie genoemd. Zolang het mogelijk is binnen de wettelijke termijn met behulp van de maatregelen opgenomen in het herstelplan uit tekort te komen, zijn geen aanvullende maatregelen nodig.

Het financieel crisisplan geeft een beschrijving van maatregelen die een fonds zou kunnen inzetten indien de dekkingsgraad zich bevindt op of zich snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstelling van het pensioenfonds in gevaar komt.

Het bestuur definieert een financiële crisis in het kader van dit plan als een financiële situatie waarin de doelstellingen van het pensioenfonds, op korte en/of langere termijn niet meer waargemaakt kunnen worden.

Het bestuur onderscheidt de volgende crisissituaties:

1. Het pensioenfonds komt terecht in een tekortsituatie waarin de beleidsdekkingsgraad lager wordt dan de vereiste dekkingsgraad;
2. Het pensioenfonds is niet meer binnen de hersteltermijn in staat om uit het tekort te komen (de beleidsdekkingsgraad daalt tot onder de kritische dekkingsgraad);
3. Het pensioenfonds is niet in staat om binnen 5 jaar uit het dekkingstekort te komen.

De dekkingsgraad waarbij herstel tot mVDG nog net mogelijk is, oftewel de kritische dekkingsgraad, is per ultimo 2014 berekend op 87,9%².

In het geval er sprake is van een crisissituatie, treedt dit crisisplan in werking.

In dit financieel crisisplan wordt ingegaan op de volgende punten:

- Uitgangspunten (Hoofdstuk 2);
- Kritische dekkingsgraad (Hoofdstuk 3);

² Op basis van de gehanteerde uitgangspunten.

- Beschikbare maatregelen en financiële effecten van deze maatregelen (Hoofdstuk 4);
- Uitgangspunten bij selecteren maatregelen en evenwichtige belangenbehartiging (Hoofdstuk 5);
- Prioritering van de maatregelen (Hoofdstuk 6);
- Besluitvormingsproces tijdens een crisissituatie (Hoofdstuk 7);
- Communicatie tijdens een crisissituatie en over het financieel crisisplan (Hoofdstuk 8);
- Beoordeling actualiteit financieel crisisplan (Hoofdstuk 9).

Bij de hieronder te definiëren mogelijke maatregelen is als uitgangspunt genomen, conform de Pensioenwet, dat “afstempelen” van rechten het ultieme middel is en dat te allen tijde een evenwichtige belangenbehartiging wordt nagestreefd.

Bij evenwichtige behartiging van belangen gaat het om verschillende aspecten. Te denken valt aan:

1. Welke groepen worden in welke mate door het beleid geraakt.
2. Is er evenwicht tussen de impact op degenen die er door geraakt worden en de herstelkracht van een maatregel.
3. Duur en wijze van compensatie van een maatregel: hoe te handelen als het fonds weer herstelt.
4. Solidariteitseffecten (overdrachten tussen generaties).

1.3 Gevolgde procedure om te komen tot een crisisplan

Het bestuur heeft de volgende stappen gevolgd om tot dit crisisplan te komen:

- Inventariseren maatregelen;
- Selecteren maatregelen die haalbaar en wenselijk zijn;
- Prioriteren en benoemen voorwaarden waaronder de te nemen maatregelen;
- Afronding
 - Opstellen crisisplan;
 - Besluitvormingsproces;
 - Opstellen communicatiebeleid rondom crisisplan.

Inventariseren maatregelen

In de eerste stap heeft het bestuur van het fonds een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd. Deze inventarisatie levert de volgende informatie op:

- Mogelijke definities van kritische situaties;
- Inzicht in de omstandigheden waarin een kritische situatie zich zou kunnen voordoen;
- Analyse van de dekkingsgraad waarbij herstel “zonder te korten” niet meer mogelijk is;
- Een overzicht van mogelijke crisismaatregelen voor het fonds;

- Het financiële effect van mogelijke crisismaatregelen;
- De effecten op verschillende belanghebbenden van de crisismaatregelen;
- De wettelijke eisen waar het fonds minimaal aan moet voldoen;
- Een overzicht van de formele besluitvormingsprocessen bij het nemen van crisismaatregelen.

Selecteren maatregelen die haalbaar en wenselijk zijn

In de tweede stap heeft het bestuur van het fonds een selectie gemaakt uit alle mogelijke crisismaatregelen die volgden uit de eerste stap. Het bestuur heeft in de selectie rekening gehouden met de financiële effectiviteit, evenwichtige belangenafweging en realistische inzet van de crisismaatregelen.

Prioriteren en benoemen voorwaarden waaronder de te nemen maatregelen

Het doorlopen van stap 1 en 2 heeft onder meer geleid tot een lijst van maatregelen die denkbaar en haalbaar zijn om in te zetten. Vervolgens heeft het bestuur benoemd onder welke voorwaarde een bepaalde maatregel wordt ingezet. Dit betekent dat vast komt te staan bij welke grenswaarden het bestuur een maatregel neemt.

Afronding

Na het doorlopen van stap 1 tot en met 3 heeft het bestuur van het fonds het daadwerkelijke plan geformuleerd. Het bestuur beoogt met het plan inhoud te geven aan de te hanteren ondergrenzen, de te nemen maatregelen en de te volgen consultatie- informatie-, communicatie- en besluitvormingsprocessen. Het bestuur neemt het crisisplan op in een bijlage bij de ABTN van het fonds.

2. Uitgangspunten

Dit hoofdstuk geeft de uitgangspunten weer van de berekeningen zoals gepresenteerd in de volgende hoofdstukken. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van de financiële positie van het fonds.

2.1 Aannames

Uitgangspunten voor bepaling van de effectiviteit van een maatregel is de financiële positie ultimo 2014. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2014 is 112,3% (een dekkingsgraad van 109,9%). In de prognoses is gerekend met de rentetermijnstructuur (RTS) zoals DNB primo 2015 heeft gepubliceerd en met de daaruit afgeleide forwardcurves. Voor het rendement hanteert het bestuur rendementscurve die gebaseerd is op de maximale parameters zoals door de Commissie parameters is gepubliceerd en de RTS primo 2015. Dit is conform de aannames uit het herstelplan. De actuariële grondslagen voor de technische voorziening zijn zoals beschreven in de ABTN.

De effectiviteit van de maatregelen geeft uiteraard slechts een indicatie. Elke crisis staat op zich en de effectiviteit en herstelkracht van maatregelen is afhankelijk van de omstandigheden waarin het fonds zich bevindt op het moment van de crisissituatie.

2.2 Evaluatie herstelplan

Het fonds verkeert per 1 januari 2015 in een tekort en een herstelplan is van kracht. De volgende tabel geeft het dekkingsgraadsjabloon primo 2015 weer:

Jaar	DG Primo	Premie	Uitkering	Indexering/ korting	Rentetermijn-structuur	Over-rendement	Overig	DG ultimo	BDG ultimo
		M1	M2	M3	M4	M5	M6		
	%	Delta %-punt	Delta %-punt	Delta %-punt	Delta %-punt	Delta %-punt	Delta %-punt	%	%
2015	109,9%	-0,6%	0,2%	0,0%	-5,2%	4,2%	-0,1%	108,4%	106,6%
2016	108,4%	-0,4%	0,2%	0,0%	0,0%	4,2%	-0,1%	112,3%	110,4%
2017	112,3%	-0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	4,2%	0,0%	116,2%	114,3%
2018	116,2%	-0,5%	0,3%	-0,6%	0,0%	4,2%	0,1%	119,7%	118,0%
2019	119,7%	-0,5%	0,4%	-1,3%	0,0%	4,2%	0,1%	122,6%	121,2%
2020	122,6%	-0,5%	0,5%	-1,7%	0,0%	4,2%	0,0%	125,1%	123,9%
2021	125,1%	-0,5%	0,6%	-2,1%	0,0%	4,1%	0,0%	127,2%	126,2%
2022	127,2%	-0,5%	0,7%	-2,4%	0,0%	4,0%	0,0%	129,0%	128,1%
2023	129,0%	-0,5%	0,8%	-2,5%	0,0%	3,9%	0,0%	130,7%	129,9%
2024	130,7%	-0,5%	0,9%	-2,6%	0,0%	3,9%	0,0%	132,4%	131,6%
2025	132,4%	-0,5%	1,0%	-2,6%	0,0%	3,8%	0,0%	134,1%	133,3%
2026	134,1%	-0,4%	1,1%	-2,6%	0,0%	3,8%	0,0%	136,0%	135,1%

3. Kritische dekkingsgraad

De zogenaamde kritische dekkingsgraad (de dekkingsgraad waarbij herstel naar het minimaal vereist eigen vermogen zonder korten nog net mogelijk is) is mede afhankelijk van de stand van de lange rente, de korte rente en het te verwachten rendement. De volgende tabel geeft de kritische dekkingsgraden bij verschillende absolute wijzigingen in de rentetermijnstructuur dan wel het verwacht rendement³.

Tabel 1: Kritische dekkingsgraad maatstaf mVDG

<i>Wijziging verwacht rendement</i>	<i>Wijziging rente</i>				
	<i>-2%</i>	<i>-1%</i>	<i>0%</i>	<i>1%</i>	<i>2%</i>
<i>-2%</i>	92,5%	94,9%	97,5%	99,9%	102,8%
<i>-1%</i>	88,5%	90,8%	93,3%	95,7%	98,5%
<i>0%</i>	84,7%	87,0%	89,4%	91,7%	94,5%
<i>1%</i>	81,1%	83,3%	85,7%	87,9%	90,6%
<i>2%</i>	77,6%	79,8%	82,1%	84,3%	87,0%

Als het verwacht rendement in alle jaren rendement van 2%-punt is gedaald en de rentetermijnstructuur is eveneens met 2%-punt (parallel) gedaald, dan kan er bij een dekkingsgraad van 92,5% nog binnen de hersteltermijn hersteld worden. De kritische dekkingsgraden zijn berekend uitgaande van het huidige beleid.

³ Er wordt gekeken naar een parallelle verschuiving in de rentetermijnstructuur dan wel de curve met betrekking tot het verwacht rendement.

4. Beschikbare maatregelen en effectiviteit

Dit hoofdstuk bevat een inventarisatie die het bestuur heeft gemaakt van alle mogelijke maatregelen.

Aangezien het beleid per 2015 al vast staat, worden de hieronder genoemde maatregelen toegepast per 2016.

4.2 Juridisch kader

Het fonds hanteert als financiële sturingsmiddelen het premiebeleid, het toeslagbeleid en het beleggingsbeleid. Tevens kan het fonds cao-partijen adviseren de pensioenovereenkomst aan te passen waar het de opbouw van toekomstige aanspraken betreft en kan het fonds als laatste middel de pensioenaanspraken en pensioenrechten verminderen.

4.3 Toeslagenbeleid

Het toeslagenbeleid van het pensioenfonds is beschreven in hoofdstuk 7 van het uitvoeringsreglement, artikel 19 van het pensioenreglement en in paragraaf 3.8 van de ABTN.

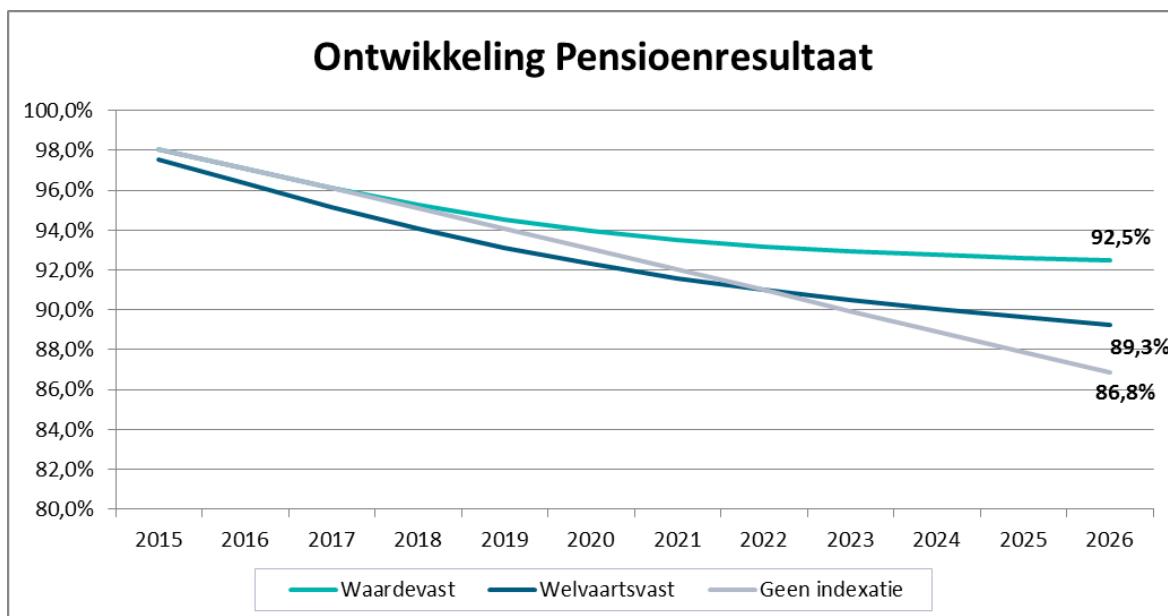
Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een toeslag kan worden verleend op de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden. Het bestuur dient hierbij rekening te houden met de beschikbare middelen. Conform het nFTK is een voorwaarde voor het verlenen van de toeslagen is dat de indexatie toekomstbestendig dient te zijn. Dit impliceert dat er vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110% toeslagen verleend kunnen worden. Het fonds hanteert een maximaal en toekomstbestendig indexatiebeleid, waarbij de indexatiemaatstaf voor alle deelnemers de prijsinflatie is.

Het achterwege laten van toeslag heeft in potentie veel herstelkracht. Nadeel van het overslaan van toeslag is dat de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden er in koopkracht op achteruit gaan (zie grafiek 1).

Onderstaande grafiek geeft inzicht in de verwachte ontwikkeling van de pensioenen zowel in termen van waardevastheid (koopkracht, ten opzichte van de inflatie) als in termen van welvaartsvastheid (ten opzichte van de loonontwikkeling) op basis van het dekkingsgraadsjabloon primo boekjaar 2015. Tevens is een variant toegevoegd waarin na 2016 geen verdere toeslagen worden verleend.

Grafiek 1: pensioenresultaat met en zonder indexatie

De ontwikkeling van het pensioenresultaat geeft de koopkracht van het pensioen weer. De ontwikkeling van het pensioen inclusief de toeslagverlening wordt vergeleken met de ontwikkeling van de koopkracht en de loonontwikkeling.

Uit de grafiek blijkt dat, indien toeslagen worden verleend zoals opgenomen in het dekkingsgraadsjabloon van het herstelplan 2015, de koopkracht van het pensioen (waardevast) eind 2026 gelijk is aan 92,5%. Als het pensioenresultaat wordt uitgedrukt in termen van welvaartsvastheid (loonindex) daalt dit pensioenresultaat eind 2026 naar 89,3%. Indien wordt uitgegaan van de veronderstelling dat na 2016 gedurende de gehele periode van het herstelplan geen verdere toeslagen worden verleend, daalt het pensioenresultaat verder naar 86,8%.

Conclusie effectiviteit maatregel

- Laag indien er sprake is van een (relatief) slechte financiële positie
- Groot als de financiële positie gezond is

4.3 Premiebeleid

Het premiebeleid van het fonds wordt beschreven in hoofdstuk 2 van het uitvoeringsreglement, artikel 6 van het pensioenreglement en in paragraaf 3.8 van de ABTN.

De gehele pensioenregeling wordt vanaf 2015 gefinancierd door een reglementaire doorsneepremie van 20,3% van de pensioengrondslag.

Als het fonds in een crisissituatie komt, kan een herstellpremie ingevoerd worden. Deze herstellpremie komt bovenop de reglementaire doorsneepremie van 20,3%.

Effectiviteit herstell premie

Als een herstell premie wordt ingevoerd, heeft dat gevolgen voor de hoogte van de dekkinggraad. De volgende tabel geeft inzicht in de gevolgen van de invoering van een herstell premie voor de dekkinggraad na een bepaalde periode.

Tabel 2: Effect herstellpremie

	Premie verhoging in %-punten			
	1%	2%	3%	4%
<i>Stijging in dekkingsgraad</i>				
<i>Effect na 1 jaar</i>	0,0%	0,1%	0,2%	0,3%
<i>Effect na 5 jaar</i>	0,3%	0,7%	1,1%	1,4%
<i>Effect einde horizon</i>	0,9%	1,9%	2,8%	3,8%
<i>Cumulatieve indexatie (15,7%)</i>	16,0%	16,0%	16,3%	16,5%
<i>KDG maatstaf mVDG (89,4%)</i>	89,1%	88,9%	88,6%	88,4%

Een herstellpremie van 2 procentpunt zorgt voor een dekkingsgraad die naar verwachting aan het einde van de horizon 1,9% hoger ligt. Naast het effect op de dekkingsgraad is er ook een indexatie effect. Doordat er meer premie wordt betaald, wordt de buffer ook groter, wat inhoudt dat er meer ruimte tot indexeren is. Bij een herstellpremie van 4%-punt is een stijging van cumulatieve indexatie van 0,8% te zien. De herstellkracht van het fonds stijgt ook, gezien de daling in kritische dekkingsgraad. Het fonds komt minder snel in een crisissituatie.

Het premie-instrument is de enige maatregel die zowel werkgevers als deelnemers direct raakt. De premie moet wettelijk gezien minimaal (gedempt) kostendekkend zijn.

Conclusie effectiviteit maatregel

- De herstellkracht is groot.
- Een herstellpremie tot 3% leidt tot een hogere premie en tot meer indexatie.

4.4 Versoberen van de regeling

De procedure tot wijziging van de pensioenregeling is beschreven in hoofdstuk 4 van het uitvoeringsreglement en artikel 22 van de statuten.

Het bestuur onderscheidt de volgende mogelijkheden voor het versoberen van de pensioenregeling:

- Het ambitieniveau van de pensioenregeling kan na onderhandelingen door, en in opdracht van, cao-partijen worden gewijzigd tijdens een crisisperiode. Hiervoor kan het opbouwpercentage verlaagd worden;

- De verhoging van de franchise, gecombineerd met een hogere premie, waarbij totale premie in miljoenen gelijk blijft;
- Het omzetten van het partnerpensioen op opbouwbasis naar partnerpensioen op risicobasis;

Deze paragraaf beschrijft deze drie mogelijkheden.

4.4.1 Verlaging opbouwpercentage

Het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen bedraagt 1,65% (2015) van de pensioengrondslag. Het ouderdomspensioen is gelijk aan de som van de jaarlijks vastgestelde pensioengrondslagen, vermenigvuldigd met het opbouwpercentage. Het partnerpensioen bedraagt 70% van het te bereiken ouderdomspensioen. Voor ieder kind bedraagt het wezenpensioen 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Door het opbouwpercentage te verlagen ontstaat een besparing in de toekomst. Het verlagen van het opbouwpercentage treft vooral de hogere inkomens.

Effectiviteit versoering regeling door verlaging opbouwpercentage

Een verlaging van het opbouwpercentage beïnvloedt de herstelkracht van het fonds positief. De volgende tabel geeft naast het effect op de dekkingsgraad, ook de toekomstige toeslagen en mate van herstelkracht (in de vorm van een verlaging van de kritische dekkingsgraad) bij vier lagere opbouwpercentages weer.

Tabel 3: Verlagen opbouwpercentage

	Verlaging van opbouwpercentage (in %-punten)			
	-0,05%	-0,10%	-0,15%	-0,20%
<i>Stijging in dekkingsgraad</i>				
<i>Effect na 1 jaar</i>	0,0%	0,1%	0,2%	0,2%
<i>Effect na 5 jaar</i>	0,2%	0,5%	0,8%	1,1%
<i>Effect einde horizon</i>	0,7%	1,4%	2,1%	2,8%
<i>Cumulatieve indexatie (15,7%)</i>	16,0%	16,0%	16,0%	16,3%
<i>KDG maatstaf mVDG (89,4%)</i>	89,2%	89,1%	88,9%	88,7%

Als het opbouwpercentage wordt verlaagd van 1,65% naar 1,45%, dan zal de dekkingsgraad aan het einde van de herstelhorizon naar verwachting 2,8%-punt hoger liggen. Er kan echter wel meer indexatie gegeven worden wat zichtbaar is in de cumulatieve indexatie percentages. De verbetering in herstelkracht komt terug in de verlaging van de kritische dekkingsgraad.

Conclusie effectiviteit maatregel

- Het effect van een verlaging van de opbouw heeft een vergelijkbaar effect als een verhoging op de premie.

4.4.2 Verhoging van de franchise met behoud van de totale premie-inkomsten

De franchise bedraagt in 2015 €12.642. De regeling kan ook versoerd worden door de franchise (tijdelijk) te verhogen met behoud van de totale premie-inkomsten. Dit raakt lage inkomens relatief meer dan hoge inkomens. Dit is te zien in de volgende tabel.

Tabel 4: Effect verhogen franchise

Inkomen	Franchise effect per inkomen					
	15.000	20.000	25.000	30.000	35.000	40.000
Opbouw obv 1,65% opbouwpercentage						
Huidige franchise	39	121	204	286	369	451
Verhoging franchise met € 1.000	22	105	187	270	352	435
Verhoging franchise met € 2.000	6	88	171	253	336	418
Relatieve wijziging in opbouw						
Huidige franchise	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Verhoging franchise met € 1.000	-42%	-14%	-8%	-6%	-4%	-4%
Verhoging franchise met € 2.000	-85%	-27%	-16%	-12%	-9%	-7%

Bij een jaarinkomen van € 20.000 zal een verhoging van de franchise met € 1.000 leiden tot een 42% lagere opbouw, terwijl dezelfde verhoging van de franchise bij een jaarinkomen van € 30.000 leidt tot een vermindering van de pensioenopbouw van 6%.

Een verhoging van de franchise alleen, leidt niet tot een significante verbetering van de dekkingsgraad. De opbouw en de premie gaan dan immers analoog aan elkaar omlaag, waardoor per saldo de dekkingsgraad niet wijzigt. De totale premielast voor de sector gaat echter wel omlaag. Door de franchise te verhogen en het premiepercentage zodanig te verhogen dat de totale premielast voor de sector gelijk blijft, wijzigt de dekkingsgraad wel.

Tabel 5: Effect franchise op dekkingsgraad

	Verhoging franchise			
	+ € 1.000		+ € 2.000	
	<i>Nee</i>	<i>Ja</i>	<i>Nee</i>	<i>Ja</i>
Premielast gelijk				
Stijging in dekkingsgraad				
<i>Effect na 1 jaar</i>	0,0%	0,1%	0,0%	0,2%
<i>Effect na 5 jaar</i>	0,0%	0,5%	0,1%	1,1%
<i>Effect einde horizon</i>	0,2%	1,4%	0,3%	2,8%
Cumulatieve indexatie (15,7%)	15,8%	16,0%	15,8%	16,3%
KDG maatstaf mVDG (89,4%)	89,4%	89,1%	89,4%	88,7%

Als de franchise wordt verhoogd met € 1.000, dan moet de premie stijgen van 20,3% naar 21,7% om de premie-inkomsten in euro's gelijk te houden (let wel: de berekeningen zijn indicatief). Er wordt door de hogere franchise tegelijkertijd minder opgebouwd. Als de premie niet wordt verhoogd leidt dit tot een lichte stijging van de dekkingsgraad. Echter, als er meer premie wordt ingelegd wordt de extra premie eerst gebruikt om extra indexaties te financieren. Als er volledig geïndexeerd wordt, komt de rest van de premie terug als buffervorming en dus verhoging van de dekkingsgraad.

Conclusie effectiviteit maatregel

- Laag tot gemiddeld, dit is mede afhankelijk van de hoogte van de feitelijke premie, indien de franchiseverhoging niet tevens gepaard gaat met een verhoging van het doorsneepremiepercentage dan is de effectiviteit laag.

4.4.3 Partnerpensioen op risicobasis

Het partnerpensioen wordt gefinancierd op kapitaalbasis. Dit betekent dat er gespaard wordt voor partnerpensioen en dat ook (gewezen) partners bij overlijden van gewezen deelnemers en gepensioneerden recht hebben op het opgebouwde (bijzonder) partnerpensioen. Op pensioneringdatum bestaat het recht om het opgebouwde partnerpensioen om te ruilen in ouderdompensioen.

Financiering van het partnerpensioen op risicobasis⁴ zou een versobering van de regeling betekenen. Als een deelnemer de sector verlaat of met ouderdompensioen gaat, is er geen sprake van opgebouwde rechten vanaf het moment dat het risicopartnerpensioen wordt geïmplementeerd.

Tabel 6: Effect PP op risicobasis

	PP op Risicobasis
<i>Stijging in dekkingsgraad</i>	
<i>Effect na 1 jaar</i>	0,7%
<i>Effect na 5 jaar</i>	1,9%
<i>Effect einde horizon</i>	3,3%
<i>Cumulatieve indexatie (15,7%)</i>	16,6%
<i>KDG maatstaf mVDG (89,4%)</i>	88,1%

Het initiële effect van het verzekeren van het partnerpensioen op risicobasis is relatief laag, omdat de aanpassing geldt voor toekomstige opbouw. Het effect op de dekkingsgraad wordt daarom ook groter naar verloop van tijd.

De kritische dekkingsgraad daalt met 1,3%-punt ten opzichte van de regeling op kapitaalbasis.

Conclusie effectiviteit maatregel

- Gemiddeld.

4.5 Korting van pensioenaanspraken en –rechten

Indien de financiële toestand van het fonds daartoe aanleiding geeft, zullen de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers conform artikel 18 van het uitvoeringsreglement en artikel 38 van het pensioenreglement worden verlaagd.

Een pensioenfonds kan de pensioenaanspraken en -rechten uitsluitend korten als het niet mogelijk is om binnen de gestelde termijn uit een situatie van tekort te komen en als alle andere maatregelen zijn ingezet om het herstel te bespoedigen. De kortingsmaatregel is dus een uiterste noodmaatregel en kan alleen ingezet worden om het benodigde

⁴ Enkel toekomstige aanspraken zullen worden gefinancierd op basis van risicobasis.

herstel te bereiken. Conform het nFTK, wordt er onderscheid gemaakt tussen een onvoorwaardelijke en een voorwaardelijke korting.

Onvoorwaardelijke korting:

Deze korting wordt onvoorwaardelijk en onherroepelijk toegepast als de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereenvolgend onder de minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG) blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad is. De korting vindt zodanig plaats dat de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting kan uitgesmeerd worden over een periode van maximaal 10 jaar.

Voorwaardelijke korting:

Deze korting wordt toegepast indien het fonds niet in staat is binnen de maximale hersteltermijn te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet om de tekortsituatie op te lossen. Het bestuur zal zich daarbij uiteraard houden aan de voorschriften van wet- en regelgeving. Deze korting mag over een periode van maximaal 10 jaar uitgesmeerd worden. De benodigde korting wordt echter tenminste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar.

Als het fonds moet korten, dan kan het bestuur besluiten om uniform, dan wel gedifferentieerd te korten.

De verdeling van de technische voorziening naar (oud-)deelnemers was ultimo 2014 gelijk aan:

- Deelnemers: 33%
- Gewezen deelnemers: 35%
- Gepensioneerden: 32%

5. Uitgangspunten bij selectie van maatregelen en evenwichtige belangenbehartiging

In dit hoofdstuk benoemt het bestuur van het fonds de uitgangspunten die hebben geleid tot de selectie van de onder hoofdstuk 4 benoemde maatregelen (5.1). Tevens streeft het bestuur naar een evenwichtige belangenbehartiging van de verschillende belanghebbenden. In dit hoofdstuk gaat het bestuur ook in op welke wijze rekening is gehouden met de evenwichtige belangenbehartiging (5.2).

5.1 Uitgangspunten selectie van maatregelen

Het bestuur van het fonds beschrijft in dit hoofdstuk de prioritering van de geselecteerde maatregelen.

Het bestuur streeft naar een evenwichtige belangenbehartiging van alle belanghebbenden. Het bestuur heeft de volgende uitgangspunten gehanteerd in het kader van deze evenwichtige belangenbehartiging:

Belangenafweging:

- Alle 4 groepen belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) dragen bij aan het herstel.
- De lasten worden zo veel mogelijk gelijk verdeeld over de jongere en de oudere deelnemers van het fonds.
- Deelnemers kunnen in de toekomst lagere pensioenuitkeringen verwachten. Zij hebben echter nog tijd om hierop te anticiperen.
- Gewezen deelnemers kunnen eveneens lagere pensioenuitkeringen verwachten. Zij hebben echter ook nog tijd om hierop te anticiperen. Tevens bouwt een gewezen deelnemer mogelijk in een andere pensioenregeling nog (geïndexeerd) pensioen op.
- Gepensioneerden verliezen direct koopkracht.

Niet indexeren

Het achterwege laten van indexatie heeft in potentie veel herstelkracht. Op dit moment wordt er geen indexatie gegeven vanwege de lage dekkingsgraad.

Kostendekkende premie

Het bestuur stelt de premie vast volgens de richtlijnen in de ABTN. Het bestuur moet er altijd voor zorgen dat de premie kostendekkend is. Daarnaast kan het bestuur in een situatie van dat de dekkingsgraad zich onder de mVDG bevindt, kiezen voor een premie die bijdraagt aan herstel tot het minimaal vereist eigen vermogen. In dat geval is toestemming van cao-partijen noodzakelijk. In een crisissituatie kan het bestuur in overleg met sociale partners de herstelopslag verhogen. Werkgevers en actieve deelnemers dragen dan ook bij aan herstel door het verhogen van de inkomsten

Aanpassen/versoberen van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan na onderhandelingen door, en in opdracht van, cao-partijen worden versoberd tijdens een crisisperiode.

Korting van pensioenaanspraken en -rechten

Het fonds ziet deze maatregel als uiterste redmiddel en kort niet meer dan strikt nodig is om voldoende te kunnen herstellen. Het bestuur is van mening dat alle belanghebbenden bij moeten dragen aan herstel in een crisissituatie. In geval van korten wordt in beginsel geen onderscheid gemaakt naar deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Er dient tevens een korting te worden doorgevoerd als de hierboven genoemde maatregelen niet voldoende blijken te zijn en blijft de beleidsdekkingsgraad voor vijf jaar achtereen onder de minimaal vereiste dekkingsgraad, dan is het bestuur – conform het nFTK – verplicht om een onvoorwaardelijke korting toe te passen op aanspraken en pensioenrechten. De onvoorwaardelijke korting dient direct in de boeken opgenomen te worden, maar kan uitgesmeerd worden over de gekozen uitsmeerperiode van 10 jaar. Het bestuur is bevoegd deze maatregel toe te passen zonder toestemming cao-partijen.

De onvoorwaardelijke korting wordt jaarlijks geëffectueerd.

5.2 Evenwichtige belangenbehartiging

Het bestuur maakt voor wat betreft de inzet van crisismaatregelen onderscheid naar de impact ervan op de verschillende groepen belanghebbenden. Hiermee draagt het bestuur zorg voor een evenwichtige verdeling van de lasten in een crisissituatie.

Onderstaande tabel geeft inzicht in welke groepen belanghebbenden worden beïnvloed door een specifieke crisismaatregel.

Tabel 7: Impactanalyse

Impactanalyse				
	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioengerechtigden	Werkgever
Aanpassen toeslagverlening	X	X	X	
Premieverhoging	X			X
Versoberen regeling	X			
Korten	X	X	X	

Het bestuur beseft dat de inschatting van de bijdragen van de 4 groepen (actieve deelnemers, slapers, pensioengerechtigden en werkgevers) lastig te maken is. Op totaalniveau is dit uiteraard wel te bepalen, op individueel niveau én in de tijd is dit niet altijd goed in te schatten, omdat de specifieke omstandigheden van dat moment verschillend kunnen zijn.

Het bestuur heeft in zijn overwegingen ter beoordeling van de evenwichtigheid tussen de verschillende belanghebbenden de volgende criteria meegenomen:

- Effectiviteit: wat is het effect op de dekkingsgraad, indexatievermogen en herstelkracht.
- Proportionaliteit: weegt het effect op tegen de impact voor de diverse groepen van belanghebbenden?
- Solidariteit: zijn de bijdragen van de verschillende groepen van belanghebbenden met elkaar in evenwicht?
- Continuïteit: zijn de maatregelen verstandig met het oog op voorzienbare toekomstige ontwikkelingen?

In onderstaande scoringstabellen worden genoemde noodmaatregelen en kortingsmaatregelen uitgewerkt.

Tabel 8: Scoringstabellen

Aanpassen toeslagverlening				
	Effectiviteit	Proportionaliteit	Solidariteit	Continuïteit
Actieven	+/-	+	+	+
Slapers	+/-	+	+	+
Pensioengerechtigden	+/-	+	+	+
Werkgever	--	--	+	+

Premieverhoging				
	Effectiviteit	Proportionaliteit	Solidariteit	Continuïteit
Actieven	+	-	+	++
Slapers	-	+	-	--
Pensioengerechtigden	-	+	-	--
Werkgever	-	-	+	+

Versobering pensioenregeling				
	Effectiviteit	Proportionaliteit	Solidariteit	Continuïteit
Actieven	+/-	+	+	++
Slapers	--	--	--	--
Pensioengerechtigden	--	--	--	--
Werkgever	--	+	+	+

Korten				
	Effectiviteit	Proportionaliteit	Solidariteit	Continuïteit
Actieven	++	++	++	++
Slapers	++	++	++	++

Pensioengerechtigden	++	++	++	++
Werkgever	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Toelichting scores:

+ = voldoende bijdrage

++ = hoge bijdrage

- = onvoldoende bijdrage

-- = geen bijdrage

6. Prioritering van de maatregelen

Het bestuur van het fonds beschrijft in dit hoofdstuk de prioritering van de geselecteerde maatregelen.

In onderstaand schema worden de maatregelen beschreven die het bestuur heeft benoemd. Tevens wordt het juridisch kader per maatregel beschreven en de prioritering die het bestuur aan de benoemde maatregelen heeft gegeven:

Tabel 9: Maatregelen

Maatregel				
	ABTN	Uitvoeringsreglement	Pensioenreglement	Inzet en prioriteit
Toeslagverlening	3.8	Hoofdstuk 7	Artikel 19	Regulier beleid
Premieverhoging	3.8	Hoofdstuk 2	Artikel 6	Regulier beleid, in overleg met sociale partners
Versoberen pensioenregeling	3.8	Hoofdstuk 4		1^e
Korten pensioenaanspraken en – rechten	3.8	Hoofdstuk 8	Artikel 38	2^e

6.1 Toeslagenbeleid

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad zal er geen toeslag worden verleend. Conform toekomstbestendige indexatieregels, zal er pas indexatie plaatsvinden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%.

6.2 Premiebeleid

Als het fonds zich richting of in de gedefinieerde crisissituatie bevindt kan de premie worden verhoogd.

6.3 Pensioenregeling

De pensioenregeling kan na onderhandelingen door, en in opdracht van, cao-partijen worden versoberd tijdens een crisisperiode.

6.4 Korten

Als eerder genomen maatregelen niet voldoende zijn, kan het bestuur besluiten om te korten. De door te voeren kortingen worden conform de geldende wet- en regelgeving doorgevoerd.

7. Besluitvorming tijdens crisis

In onderstaand schema wordt per maatregel weergegeven welke partijen betrokken worden in het besluitvormingsproces en hoe de procesgang in grote lijnen verloopt. Tevens is per maatregel een bandbreedte weergegeven van de tijdspanne die nodig zal zijn om tot zorgvuldige besluitvorming te komen.

Tabel 11: Besluitvormingsproces

Maatregel	Betrokken partijen	Beschrijving proces	Tijdslijn
Geen toeslag	Bestuur/verantwoordingsorgaan	Na advies Verantwoordingsorgaan geen toeslag	1 – 3 weken
Verhoging premie	cao-partijen/bestuur/ Verantwoordingsorgaan	Aanpassen premie in overleg met sociale partners, aanpassen reglement	1 – 3 maanden
Versobering pensioenregeling	Sociale partners/bestuur/ Verantwoordingsorgaan	Aanpassen regeling	1 – 3 maanden
Korten pensioenaanspraken en –rechten	Bestuur/ Verantwoordingsorgaan	Korten aanspraken en rechten gehoord advies Verantwoordingsorgaan	1 – 3 maanden

Het bestuur vergadert telkens wanneer de voorzitter dit nodig acht of ten minste twee andere bestuursleden het wenselijk achten. Alle besluiten in een bestuursvergadering over zaken worden genomen bij volstrekte meerderheid van stemmen. Het bestuur kan ook buiten de vergadering besluiten nemen, mits dat geschiedt via schriftelijke voorlegging aan alle leden van het bestuur, waarbij ieder bestuurslid de gelegenheid krijgt zich over de desbetreffende voorstellen uit te spreken (artikel 13 van de statuten).

Het bestuur kan besluiten de reguliere besluitvormingsstructuur te verlaten en een crisiscomité in te richten. Uiteraard moet het crisiscomité wel verantwoording afleggen aan het bestuur, Verantwoordingsorgaan en de achterban.

8. Communicatie

In dit hoofdstuk beschrijft het bestuur de communicatie over het financieel crisisplan en de communicatie wanneer zich een crisis voordoet. De in de Pensioenwet opgenomen uitgangspunten duidelijkheid, begrijpelijkheid en tijdigheid vormen de basis voor de communicatie die voortvloeit uit dit financiële crisisplan.

In onderstaande tabel staat weergegeven hoe het pensioenfonds zal communiceren over het crisisplan en in de verschillende stadia van een crisis.

Tabel 12: Communicatie crisisplan

Communicatiefase	Moment van communiceren	Hoofdboodschap	Doelgroep	Kanalen / middelen
Fase 1 Communicatie over het crisisplan	Na vaststellen crisisplan, binnen 2 weken	<ul style="list-style-type: none"> • Bestaan en doel van een crisisplan • Inhoud op hoofdlijnen: belangrijkste maatregelen inclusief gevolgen voor belanghebbenden, te weten: <ul style="list-style-type: none"> - Regulier beleid - Versoberen regeling - Korten van de aanspraken • Belangenafweging 	<ul style="list-style-type: none"> • Deelnemers • Gewezen deelnemers • Pensioen-gerechtigden • Werkgevers • Sociale partners • Toezichthouders 	<ul style="list-style-type: none"> • Website • Brief aan belanghebbenden
Fase 2 Aanvang crisissituatie	Binnen 1 week na aanvang crisis	<ul style="list-style-type: none"> • Verslechtering financiële positie fonds • Mogelijke maatregelen inclusief gevolgen: <ul style="list-style-type: none"> - Versoberen pensioenregeling - Korten van de aanspraken • Impact en afweging maatregelen • belangenafweging 	<ul style="list-style-type: none"> • Deelnemers • Gewezen deelnemers • Pensioen-gerechtigden • Werkgevers • Sociale partners • Toezichthouders 	<ul style="list-style-type: none"> • Brief aan belanghebbenden • Website

<p>Fase 3</p> <p>Bestuursbesluit(en) over maatregelen</p>	<p>Binnen 1 week na besluit bestuur</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Financiële situatie • Maatregel(en) die genomen worden • Gevolgen van de maatregelen voor de deelnemer • Evenwichtige verdeling en belangenbehartiging • Verwachtingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Deelnemers • Gewezen deelnemers • Pensioen-gerechtigden • Werkgevers • Sociale partners • Toezichthouders 	<ul style="list-style-type: none"> • Brief aan belanghebbenden • Website
<p>Fase 4</p> <p>Ongedaan maken maatregelen</p>	<p>Binnen 1 week na besluit bestuur</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering financiële situatie • Maatregelen (gedeeltelijk) ongedaan gemaakt • Gevolgen van het ongedaan maken van de maatregelen voor de deelnemer • Evenwichtige verdeling en belangenbehartiging 	<ul style="list-style-type: none"> • Deelnemers • Gewezen deelnemers • Pensioen-gerechtigden • Werkgevers • Sociale partners • Toezichthouders 	<ul style="list-style-type: none"> • Brief aan belanghebbenden • Website

9. Evaluatie

Het crisisplan maakt onderdeel uit van de ABTN.

Het bestuur zal het crisisplan jaarlijks bij de actualisering van de ABTN evalueren en zo nodig aanpassen. Evaluaties en aanpassingen zullen ook volgen naar aanleiding van wijzigingen in wet- en regelgeving.

Bijlage 3: Klokkenluidersregeling

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Zoals laatstelijk gewijzigd op 4 februari 2024

Bijlage 3 bij de Actuariële en bedrijfstechnische not

Inleiding

De Klokkenluiserregeling bevat een procedure voor het melden van (een vermoeden van) misstanden binnen Stichting De Samenwerking Pensioenfondsen voor het Slagersbedrijf (hierna BPS). De regeling bevat waarborgen voor de bescherming van alle personen die bij of voor BPS werken dan wel hebben gewerkt.

BPS is er van overtuigd dat meldingen haar organisatie verbeteren. BPS vindt het dan ook heel belangrijk dat betrokkenen zich veilig voelen om hun zorgen te uiten. Deze klokkenluisersregeling legt uit hoe op een veilige manier vermoedens van misstanden intern en extern kunnen worden aangekaart.

Met deze regeling geeft BPS uitvoering aan de vereisten van de Wet bescherming Klokkenluisers, de Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen.

Deze regeling volgt de definities uit de Wet bescherming Klokkenluisers. Voor een goed begrip van deze regeling zijn de meest relevante definities hieronder opgenomen.

Artikel 1 Definities

Deze regeling volgt de definities uit de Wet bescherming Klokkenluisers. Voor een goed begrip van deze regeling zijn de meest relevante definities hieronder opgenomen

1.1 Misstand:

- een schending of een gevaar voor schending van het Unierecht⁵, of
- een handeling of nalatigheid waarbij het maatschappelijk belang in het geding is bij:
 - een schending of een gevaar voor schending van een wettelijk voorschrift of van interne regels die een concrete verplichting inhouden en die op grond van een wettelijk voorschrift door een werkgever zijn vastgesteld, dan wel
 - een gevaar voor de volksgezondheid, voor de veiligheid van personen, voor de aantasting van het milieu of voor het goed functioneren van de openbare dienst of een onderneming als gevolg van een onbehoorlijke wijze van handelen of nalaten⁶.

Het maatschappelijk belang is in ieder geval in het geding indien de handeling of nalatigheid niet enkel persoonlijke belangen raakt en er sprake is van oftewel een patroon of structureel karakter dan wel de handeling of nalatigheid ernstig of omvangrijk is;

1.2 Melder:

Een natuurlijke persoon die vanwege zijn toekomstige, huidige of vroegere werk voor BPS een vermoeden van een misstand meldt. Het gaat hierbij in ieder geval om (oud) bestuurders, leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan, werknemers, sollicitanten, stagiairs, vrijwilligers, ZZP-ers, uitzendkrachten en alle overige personen die in een ondergeschiktheidsrelatie arbeid verrichten voor BPS.

1.3 Benadeling:

Onder benadeling wordt in ieder geval verstaan ontslag of schorsing, een boete als bedoeld in artikel 650 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek, demotie, het onthouden van bevordering, een negatieve beoordeling, een schriftelijke berisping, overplaatsing naar een andere vestiging, discriminatie, intimidatie, pesterijen of uitsluiting, smaad of laster, voortijdige beëindiging van een overeenkomst voor het leveren van goederen of diensten.

⁵ Onder Unierecht valt Europese regelgeving op het gebied van onder meer overheidsopdrachten, financiële diensten, producten en markten, voorkoming van witwassen van geld en terrorismefinanciering, productveiligheid en productconformiteit, veiligheid van het vervoer, bescherming van het milieu, stralingsbescherming en nucleaire veiligheid, veiligheid van levensmiddelen en diervoeders, diergezondheid en dierenwelzijn, volksgezondheid, consumentenbescherming, bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

⁶ Het gaat hier om een direct aan BPS toe te rekenen gedraging die tot de misstand leidt, dus niet bijvoorbeeld BPS in haar rol van institutioneel belegger/aandeelhouder.

Onder benadeling wordt tevens verstaan een dreiging met en een poging tot benadeling.

Artikel 2 Interne melding van een misstand

- 2.1 De melder doet melding bij de compliance officer. Als de melder een vermoeden heeft dat de compliance officer of het bestuur bij de misstand is betrokken, kan hij de melding ook bij de voorzitter van de raad van toezicht doen.
- 2.2 De melding mag mondeling, per mail of schriftelijk gebeuren. De melder heeft de mogelijkheid om de melding te doen via een gesprek op locatie. Dat gesprek dient op redelijke termijn na ontvangst van het verzoek plaats te vinden.
- 2.3 De melder heeft de mogelijkheid om anoniem melding te doen. Om communicatie met de melder mogelijk te maken is het advies om de melding via een tijdelijk mailadres te doen of in de brief een tijdelijk mailadres op te nemen op grond waarvan BPS de melder kan bereiken.

Artikel 3 Informatie, advies en ondersteuning

- 3.1 Een melder kan te allen tijde een adviseur in vertrouwen raadplegen over een vermoeden van een misstand. Er gelden geen criteria voor wie als adviseur mag optreden onder deze regeling. De melder bepaalt zelf of en wie hij als adviseur wenst raad te plegen.
- 3.2 Ook kan een melder persoon de afdeling advies van het Huis voor Klokkeluiders verzoeken om informatie en advies in verband met het vermoeden van een misstand. De afdeling advies is telefonisch te bereiken via 088 – 1331 030, op werkdagen tussen 10.00 -12.00 uur en tussen 13:00 -16:00 uur.
- 3.3 Redelijke kosten voor het inschakelen van een adviseur komen in aanmerking voor vergoeding.

Artikel 4 Behandeling van de interne melding

- 4.1 Bij een mondelinge melding, al dan niet op locatie, registreert BPS de melding door een opname van het gesprek te maken of door een volledige en nauwkeurige schriftelijke weergave van het gesprek te maken. De opname vindt alleen plaats met voorafgaande instemming van de melder. Bij een schriftelijke weergave krijgt de melder de gelegenheid om deze te controleren, corrigeren en voor akkoord te ondertekenen.
- 4.2 De compliance officer registreert de ontvangen melding in het in het kader van deze regeling ingerichte register.
- 4.3 De compliance officer bevestigt de melding onverwijld maar uiterlijk binnen zeven dagen na ontvangst schriftelijk.
- 4.4 De compliance officer beoordeelt of de melding kwalificeert als het vermoeden van een misstand zoals bedoeld in deze regeling en in de Wet bescherming klokkenluiders. Wanneer de melding kwalificeert als een misstand informeert de compliance officer het bestuur over de melding en adviseert hen over het op te starten onderzoek. Bij twijfel overlegt de compliance officer met de sleutelfunctiehouder risicobeheer.
- 4.5 De compliance officer verstrekt het bestuur alle informatie over de melding die het bestuur nodig heeft om haar taak onder deze regeling uit te kunnen voeren. De compliance officer houdt daarbij rekening met het privacybeleid. Dit betekent dat persoonsgegevens alleen worden verstrekt indien dit noodzakelijk is voor een goede werking van de regeling, zulks ter beoordeling van de compliance officer.
- 4.6 Indien de melding het bestuur betreft informeert de compliance officer de raad van toezicht over de melding. De raad van toezicht voert in dat geval alle onderstaande stappen uit in plaats van het bestuur.
- 4.7 Het bestuur besluit over de aanpak van het onderzoek⁷. Het kan intern worden uitgevoerd of door een extern bureau, die keuze is afhankelijk van capaciteit en deskundigheid. Het onderzoek wordt niet uitgevoerd door personen die mogelijk betrokken zijn of zijn geweest bij de misstand.

⁷ Indien de misstand tevens kwalificeert als een integriteitsincident in de zin van de Incidentenregeling BPS dan zal BPS op grond van die regeling ook een melding aan de toezichthouder moeten doen. De uitgangspunten rondom vertrouwelijkheid gelden in dat geval onverkort.

- 4.8 Wanneer de melding niet kwalificeert als een misstand, beoordeelt de compliance officer wie de melding afhandelt. De compliance officer informeert de melder gemotiveerd over de beoordeling en over de verdere afhandeling.
- 4.9 Zonder toestemming van de melder deelt de compliance officer geen informatie over de identiteit van de melder.
- 4.10 Indien de melder een adviseur heeft ingeschakeld kunnen BPS en de melder overeenkomen dat alle correspondentie over de melding via de adviseur verloopt.

Artikel 5 De uitvoering van het onderzoek

- 5.1 Het bestuur draagt het onderzoek over aan de aangewezen onderzoeker(s).
- 5.2 De compliance officer informeert de melder dat een onderzoek is ingesteld en wie het onderzoek uitvoert. De compliance officer wijst de melder op de mogelijkheid om een adviseur te raadplegen indien de melder van deze mogelijkheid nog geen gebruik maakt.
- 5.3 De compliance officer informeert de melder binnen drie maanden na ontvangst van de melding, of zoveel eerder als mogelijk, over de inhoudelijke beoordeling en de opvolging van de melding. Ongeacht de voortgang in het dossier stuurt de compliance officer om de vier weken een voortgangsbericht aan de melder.
- 5.4 De compliance officer informeert de personen op wie een melding betrekking heeft over de melding tenzij hier ernstige bezwaren aan kleven. Van ernstige bezwaren is bijvoorbeeld sprake als het onderzoeks- of handhavingsbelang daardoor kunnen worden geschaad. De compliance officer wijst desbetreffende personen erop dat zij een adviseur kunnen raadplegen.
- 5.5 De onderzoekers stellen de melder in de gelegenheid te worden gehoord. De onderzoekers kunnen ook anderen, waaronder de persoon of personen op wie de melding betrekking heeft, horen. De onderzoekers dragen zorg voor een schriftelijke vastlegging van alle gevoerde gesprekken en legt deze vastlegging ter controle, correctie, goedkeuring en ondertekening voor aan degene die gehoord is. Degene die gehoord is ontvangt hiervan een afschrift.
- 5.6 De onderzoekers kunnen binnen BPS alle documenten en gegevens opvragen en inzien die zij voor het onderzoek redelijkerwijs noodzakelijk vinden, met inachtnaam van de proportionaliteit en het privacybeleid van BPS.
- 5.7 De melder mag de onderzoekers alle (rechtmatig verkregen) documenten en gegevens verstrekken waarvan hij het redelijkerwijs nodig vindt dat de onderzoekers daar kennis van nemen.
- 5.8 De onderzoekers stellen een concept onderzoeksrapport op. De melder en de persoon of personen op wie een melding betrekking heeft, krijgen de gelegenheid daar hun zienswijze op te geven. De zienswijze van de melder en de persoon of personen op wie een melding betrekking heeft wordt toegevoegd aan het rapport.
- 5.9 De onderzoekers stellen vervolgens het onderzoeksrapport vast en sturen dit aan het bestuur. Het bestuur stuurt een afschrift aan de compliance officer. De compliance officer stuurt de melder en de persoon of personen op wie de melding betrekking heeft een afschrift, tenzij hiertegen ernstige bezwaren bestaan.

Artikel 6 Standpunt van BPS

- 6.1 Het bestuur van BPS of, indien de melding het bestuur betreft, de raad van toezicht, besluit binnen een redelijke termijn na ontvangst van het onderzoeksrapport of en zo ja welke maatregelen genomen worden.
- 6.2 Na afronding van het onderzoek beoordeelt het bestuur of, indien de melding het bestuur betreft, de raad van toezicht, of de toezichthouder of een andere externe instantie van de interne melding en van het onderzoeksrapport op de hoogte moet worden gebracht.

Artikel 7 Escalatie

- 7.1 Indien de melder het op enig moment in het proces niet eens is met het standpunt van de compliance officer of het bestuur, dan kan de raad van toezicht hierover informeren. De raad van toezicht neemt passende maatregelen hetgeen in het uiterste geval kan betekenen dat zij de taken van het bestuur overneemt en/of een andere functionaris aanwijst om de taken van de compliance officer over te nemen.
- 7.2 Er is geen interne escalatiemogelijkheid na de raad van toezicht.

Artikel 8 Externe melding

BPS moedigt het doen van een interne melding aan, omdat BPS dan intern een oplossing kan zoeken. Een melder mag echter ook extern melden. Daarvoor geldt de volgende werkwijze:

- 8.1 De melder mag het vermoeden van een misstand rechtstreeks melden aan een bevoegde autoriteit. Onder bevoegde autoriteit wordt verstaan:
- de Autoriteit Consument en Markt (ACM) bij schendingen van het consumentenrecht;
 - de Autoriteit persoonsgegevens (AP) bij schendingen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG);
 - de Nederlandsche Bank N.V. (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) bij schendingen van financieel-economische regels;
 - het Huis voor Kloddenluiders;
 - de inspectie Gezondheidszorg en Jeugd;
 - de Nederlandse Zorgautoriteit;
 - de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming.
- 8.2 De bevoegde autoriteit stuurt de melder een ontvangstbevestiging en zal de melder binnen drie maanden na ontvangst van de melding informeren over de beoordeling en voor zover van toepassing de opvolging van de melding, tenzij die informatie het onderzoek of de gerechtelijke procedure in gevaar zou kunnen brengen of in strijd is met een wettelijke geheimhoudingsplicht.
- 8.3 De bevoegde autoriteit mag de in het vorig lid genoemde termijn eenmalig en gemotiveerd met drie maanden verlengen.
- 8.4 De bevoegde autoriteit heeft (meer) informatie beschikbaar over de procedure en werkwijze die zij hanteert voor het melden. Zie daarvoor de website van de desbetreffende autoriteit.

Artikel 9 Bescherming bij het melden

- 9.1 De melder, degene die de melder bijstaat, een betrokken derde, de compliance officer, de de onderzoekers en eventueel getuigen die gehoord worden in een onderzoek worden niet benadeeld tijdens en na behandeling van de melding.
- 9.2 Voor de melder geldt de bescherming tegen benadeling alleen indien de melder redelijke gronden heeft (met feiten onderbouwd) om aan te nemen dat de gemelde informatie juist is op het moment van de melding. De melder dient derhalve te goeder trouw te zijn. Opzettelijk onjuiste of misleidende meldingen genieten geen bescherming.
- 9.3 De persoon of personen op wie de melding betrekking heeft, heeft/hebben ook recht op bescherming tegen benadeling tot het moment dat is vastgesteld dat er door de persoon of personen in kwestie (ernstig) verwijtbaar is gehandeld.
- 9.4 Wanneer de melder of een andere bij de melding betrokken persoon meent dat er sprake is van benadeling naar aanleiding van de melding kan hij het bestuur vragen om onderzoek te doen naar de manier waarop er binnen de organisatie met hem wordt omgegaan. Indien de benadeling direct gerelateerd is aan handelen van het bestuur, kan de melder of betrokkene zich ook wenden tot de raad van toezicht. Het is ook mogelijk om hierover advies in te winnen bij het Huis voor klokkenluiders.

Artikel 10 Bescherming bij het openbaar maken van de misstand

- 10.1 De melder kan ervoor kiezen om (het vermoeden van) een misstand openbaar te maken. De melder mag tijdens en na openbaarmaking niet worden benadeeld indien:
- de melder redelijke gronden heeft om aan te nemen dat de gemelde informatie over het vermoeden van een misstand op het moment van de openbaarmaking juist is;
 - de melder voorafgaand aan de openbaarmaking een interne of externe melding heeft gedaan zoals beschreven in artikel 4,5 en 8 van deze regeling en
 - de melder redelijke gronden heeft om aan te nemen dat melding onvoldoende voortgang heeft.
 - of wanneer de melder redelijke gronden heeft om aan te nemen dat de misstand een dreigend of reëel gevaar kan zijn voor het algemeen belang, er een risico bestaat op benadeling bij melding aan een bevoegde autoriteit, of het niet waarschijnlijk is dat de misstand doeltreffend wordt verholpen.

Artikel 11 Geheimhouding

- 11.1 Alle personen die betrokken zijn bij de melding of het onderzoek zijn verplicht om vertrouwelijke gegevens geheim te houden. Tenzij er een wettelijke plicht is om te melden, zoals bijvoorbeeld het verplicht melden van een integriteitsincident aan de toezichhouder. Met vertrouwelijke gegevens wordt in ieder geval de identiteit van de melder en de bij de melding betrokken personen bedoeld en informatie die daartoe herleidbaar is als ook strikt vertrouwelijke informatie over de bedrijfsvoering van BPS.

Artikel 12 Publicatie en rapportage

- 12.1 BPS zorgt ervoor dat deze regeling intern wordt gepubliceerd en op de website wordt geplaatst.
- 12.2 De compliance officer stelt jaarlijks een rapportage op over de uitvoering van deze regeling. De rapportage omvat in ieder geval informatie over het aantal en soort meldingen, de uitkomsten van de onderzoeken en de standpunten van BPS. Het bestuur bespreekt deze rapportage met als doel te leren (door het formuleren van lessons learned) en toekomstige misstanden te voorkomen.

Artikel 13 Inwerkingtreding

- 13.1 Deze klokkenluidersregeling treedt in werking op 1 januari 2025

Bijlage 4: Incidentenregeling

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Zoals laatstelijk gewijzigd op 4 december 2024

Bijlage 4 bij de Actuariële en bedrijfstechnische nota

Inleiding

Incidenten kunnen een gevaar vormen voor de integere en beheerste bedrijfsvoering van Stichting De Samenwerking Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (hierna BPS). Deze Incidentenregeling geeft aan welke stappen worden gevolgd als het vermoeden bestaat dat er sprake is van een incident binnen het fonds. Doel van deze regeling is aldus het beschrijven van de procedure omtrent het melden, vastleggen en afhandelen van incidenten zodat eventuele schade kan worden voorkomen of beperkt en herhaling van het incident wordt voorkomen.

Met deze regeling geeft BPS uitvoering aan de vereisten van de Pensioenwet, en de Code Pensioenfonds en DORA (Digital Operational Resilience Act) inzake de omgang met en vastlegging van incidenten.

De regeling wordt om de drie jaar beoordeeld op actualiteit en waar nodig aangepast of zo veel eerder indien daar aanleiding toe is.

Definitie incident

Een incident is een onvoorzien storend voorval. BPS onderkent drie soorten incidenten:

1. **Operationeel incident:** een gebeurtenis of gedraging die leidt tot een materiële verstoring of onderbreking van de reguliere bedrijfsvoering van BPS of het schenden van contractuele afspraken (inclusief SLA of DVO).
2. **Integriteitsincident:** een gedraging of gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de integere uitoefening van het bedrijf van BPS. Als ernstig gevaar voor de integere bedrijfsvoering moet in ieder geval worden beschouwd:
 - (mogelijke) betrokkenheid bij strafbare feiten;
 - (mogelijke) overtreding van financiële toezichtwetgeving of andere ernstige wetsovertredingen;
 - (mogelijke) schending van de interne gedragsregels (gedragscode);
 - (mogelijke) betrokkenheid bij handelingen die het vertrouwen in BPS ernstig (kunnen) schaden;
 - het bewust achterhouden van informatie of onjuist informeren over de 4 bovengenoemde situaties;
 - gebeurtenissen die de aandacht van de media hebben gekregen of dreigen te zullen krijgen en waarbij de reputatie van BPS in het geding is;
 - een datalek dat is of zal worden gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en waarbij sprake is van meerdere betrokkenen en/of impact op/misbruik van de informatiesystemen van BPS ;
 - bestuurscrisis/ernstige governance-issues (bijvoorbeeld onverwachts vertrek meerderheid RvT of sleutelfunctionaris, of onverwachts vertrek bestuurslid, lid RvT of sleutelfunctionaris om een reden die de integriteit van de organisatie raakt)
 - een fout in de kritische bedrijfsvoering welke een materiële impact heeft op de dekkingsgraad;
3. **ICT-gerelateerd incident:** een gebeurtenis of actie waarbij de beschikbaarheid, authenticiteit, integriteit of vertrouwelijkheid van hardware, software, informatie, een proces of organisatie mogelijk in gevaar is gebracht of geheel of gedeeltelijk is doorbroken. Voorbeelden zijn een malware-besmetting, ransomware-aanval, (poging tot) een ongeautoriseerde toegang, phishing mail, calamiteit in datacenter, verlies gegevensdrager of het niet naleven van de beveiligingsmaatregelen.

Waar in deze regeling over incident wordt gesproken wordt zowel een Operationeel incident als een Integriteitsincident, als een ICT-gerelateerd incident bedoeld. Het proces met betrekking tot ICT-gerelateerde incidenten moet voldoen aan DORA. Dit betekent dat in de beschrijving van het incidentenproces voor dit type incidenten specifieke stappen zijn opgenomen.

Reikwijdte van de regeling

Deze regeling is van toepassing op de gehele bedrijfsvoering van BPS, inclusief de uitbestede werkzaamheden. BPS draagt er zorg voor dat deze regeling bekend is bij de uitbestedingsrelaties, dat de (contractuele) afspraken met de

uitbestedingsrelaties over het incidentmanagementproces in lijn zijn met deze regeling en dat zij weten bij wie ze een melding van een incident moeten doen.

Deze regeling is van toepassing op alle verbonden personen van BPS zoals bedoeld in de Gedragscode van BPS. Dit zijn:

BPS Pensioen draagt er zorg voor dat deze regeling beschikbaar is voor alle verbonden personen en dat zij bekend zijn met de inhoud van de regeling

Het incidentenproces

Het incidentenproces volgt onderstaande stappen:

1. Het detecteren, melden en beoordelen (classificeren) van een incident
2. De registratie van het incident
3. De behandeling en afhandeling van 'laag' en 'midden' incidenten
4. De behandeling en afhandeling van 'hoog' incidenten
5. Het melden aan de toezichthouder
6. Het melden aan de toezichthouder van 'ernstige' ICT-gerelateerde incidenten
7. Rapportage

Deze stappen worden in volgende paragrafen nader uitgewerkt.

In het incidentenproces hebben de Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer een sleutelrol. Zij worden ook steeds bij alle processtappen genoemd. In de praktijk werken zij veelvuldig samen met de Fondssecretaris. Hoewel niet bij iedere processtap genoemd, is de Fondssecretaris dus ook betrokken in het proces.

1. Het detecteren, melden en beoordelen (classificeren) van een incident

1.1. Iedere verbonden persoon of uitbestedingsrelatie die een (dreigend/mogelijk) incident constateert is gehouden dit zo spoedig mogelijk te melden aan de Compliance Officer en de Eerstelijns Risicomanager van BPS. Een melding kan zowel schriftelijk, elektronisch als mondeling worden gedaan.

Indien het (dreigend/mogelijk) incident plaatsvindt bij een uitbestedingsrelatie wordt naast de Compliance Officer en de Eerstelijns Risicomanager ook de Fondssecretaris geïnformeerd, die de commissievergadering begeleidt waaronder de uitbesteding in kwestie valt.

1.2. De Fondssecretaris, de Compliance Officer en de Eerstelijns Risicomanager onderzoeken de melding op de dag waarop deze binnenkomt en stellen vast of er sprake is van een incident en zo ja, of er dan sprake is van een Operationeel incident, een Integriteitsincident of een ICT-gerelateerd incident.

Na het kwalificeren volgt het classificeren. Classificeren helpt bij het bepalen van de middelen die nodig zijn om het incident op te lossen. Daarnaast helpt dit om de status en verwachtingen te communiceren naar stakeholders binnen de organisatie. BPS hanteert de volgende classificaties:

- **Laag:** Geen tot zeer beperkte financiële impact. Makkelijk te herstellen, geen of zeer geringe invloed op tevredenheid deelnemers en geen of beperkte invloed op de bedrijfsvoering. Hoeft niet gemeld te worden aan een toezichthouder.
- **Midden:** Beperkte financiële impact op de bedrijfsvoering. Met enige inspanning herstelbaar, de eerste inschatting is dat ter beheersing een structurele aanpassing in het getroffen proces of onderdeel van de

bedrijfsvoering nodig is, en er is een reële kans op negatieve publiciteit. Mogelijke daling op klanttevredenheid en/of negatieve reactie toezichthouder.

- **Hoog:** Een ernstig gevaar voor de integere en beheerste bedrijfsvoering, aanpassing in proces of onderdeel bedrijfsvoering, een behoorlijke tot ernstige financiële impact, negatieve publiciteit of een grote kans hierop, behoorlijke daling van klanttevredenheid, melding aan de toezichthouder met een (mogelijke) maatregel tot gevolg. Inspanning om te herstellen.
- **Ernstig** (enkel voor ICT-gerelateerde incidenten): de Compliance Officer en de Eerstelijns Risicomanager beoordelen of het incident de DORA materialiteitsdrempels voor de classificatie ‘ernstig’ overschrijdt. Dit classificatieschema is opgenomen in **Bijlage 4a**.

Bovenstaande classificatiecriteria zijn gebaseerd opkomen overeen met respectievelijk de risico waarderingschalen uit het IRM-beleid van het fonds. De classificatie Laag komt overeen met de schalen 1 en 2. De classificatie Midden komt overeen met schaal 3. De classificatie Hoog komt overeen met de schalen 4 en 5 uit het IRM-beleid van het fonds.

Bij de beoordeling kan advies van een derde worden ingewonnen, afhankelijk van waar het incident over gaat en wat voor type incident het betreft. Ook informeren de Compliance Officer en de Eerstelijns Risicomanager in dit stadium de Sleutelfunctiehouder Risicobeheer over de melding wanneer dit, gelet op de aard van de melding, in het belang is van adequaat risicobeheer. De Eerstelijns Risicomanager is uitvoerend en coördineert het proces, waarbij de Compliance Officer de kwaliteit van de beoordeling borgt.

Indien de Compliance Officer en/of de Eerstelijns Risicomanager niet beschikbaar zijn om de melding op de dag waarop deze binnenkomt te onderzoeken, dan kan de Fondssecretaris bij wijze van back-up bij de kwalificatie en classificatie van de melding worden betrokken.

1.3. De melder ontvangt een (globale) terugkoppeling over de beoordeling zoals bedoeld in artikel 1.2., waarbij vooruitlopend op de verdere afhandeling van het incident een instructie kan worden gegeven of om aanvullende informatie kan worden gevraagd.

1.4. De melding en de daarbij beschikbaar gestelde gegevens worden door alle betrokken partijen strikt vertrouwelijk behandeld. De identiteit van de melder wordt niet opgenomen in communicatie naar derden tenzij daar een wettelijke verplichting toe bestaat.

1.5 Onderstaande afbeelding geeft het proces van kwalificeren, classificeren en behandelen/afhandelen schematisch weer:

2. De registratie van het incident

2.1 Meldingen van incidenten worden geregistreerd in het incidentenregister. In het incidentenregister wordt gedurende het verdere proces bijgehouden wat de status is, wie er bij de afhandeling betrokken zijn en welke acties er ondernomen worden. Het incidentenregister behelst in ieder geval de volgende informatie:

- de feiten en omstandigheden waaronder het incident zich heeft voorgedaan;
- datum waarop het incident heeft plaatsgevonden;
- datum waarop het incident intern is gemeld;
- kwalificatie Operationeel incident, Integriteitsincident of ICT-gerelateerd incident;
- classificatie laag, midden, hoog (ernstig voor ICT-gerelateerde incidenten);
- impact op risicobereidheid van BPS;
- naam en functie van degene(n) die betrokken is (zijn) bij de behandeling van het incident;
- geconstateerde of te verwachten (schadelijke) gevolgen van het incident;
- maatregelen die naar aanleiding van het incident zijn of zullen worden genomen;
- melding van het incident aan de toezichthouder;
- voor ICT-gerelateerde incidenten: de gerelateerde kosten- en verliezen (zie **Bijlage 4b**).

De Eerstelijns Risicomanager is eigenaar van het Incidentenregister. Samen met de Compliance Officer zorgt hij/zij voor het bijhouden van het incidentenregister. Daartoe voeren zij frequent overleg.

2.2 Beveiliging van informatie

De locatie waar het incidentenregister en relevante documentatie met betrekking tot een incident is opgeslagen is enkel toegankelijk voor daartoe geautoriseerde personen. Dit zijn de Fondsmanager, de Compliance Officer en de Beleidsadviseur.

Het Dagelijks Bestuur van het fonds verkrijgt te allen tijde toegang tot het incidentenregister en de relevante documentatie, ongeacht het type incident.

Bovenstaande rechten zijn opgenomen in een autorisatiematrix, naleving hiervan wordt periodiek gecontroleerd volgens de risicomanagementcyclus van het fonds.

Indien relevante documentatie gedeeld dient te worden neemt de verzender adequate beveiligingsmaatregelen in acht, waaronder:

- Informatie wordt enkel gedeeld op een need-to-know basis (beperk ontvangers).
- Informatie wordt op een beveiligde manier gedeeld (bijvoorbeeld beveiligde transfer of encryptie van berichten in geval van gevoelige persoonsgegevens of cybersecurity gevoelige informatie zoals een forensisch rapport).

2.3 Retentieduur

Relevante documentatie wordt per incident opgeslagen in het administratiesysteem van het fonds, welke wordt beheerd door het bestuursbureau. De documentatie wordt bewaard in lijn met het retentiebeleid van BPS. Dit houdt in dat documenten worden bewaard worden voor zolang BPS ze nodig heeft voor de uitoefening van haar bedrijf. Wanneer de einddatum voor de bewaarstatus is bereikt, krijgt de informatie de archiefstatus. Als de archiefstatus eindigt worden de gegevens vernietigd.

3. De behandeling en afhandeling van Incidenten met classificatie 'laag' en 'midden'

3.1. Indien op grond van artikel 1.2 het incident is gekwalificeerd en geclassificeerd als Operationeel of ICT-gerelateerd incident met classificatie 'laag' of 'midden' wordt het incident besproken en verder behandeld in de commissie onder wiens aandachtsgebied het incident valt. Het incident wordt op de agenda van de eerstvolgende commissievergadering geplaatst.

De Fondssecretaris bekijkt of de voorzitter van de commissievergadering vooruitlopend op de commissievergadering wordt geïnformeerd.

3.2. Het incident wordt voorgelegd door middel van een notitie of door middel van een afschrift van het incidentenregister. De notitie of het afschrift bevat een advies over de te nemen vervolgstappen. Als een incident bij een uitbestedingsrelatie heeft plaatsgevonden levert de uitbestedingsrelatie ook een analyse van het incident op.

3.3. De commissie neemt een besluit over de afhandeling van het incident. De commissie besluit daarbij over de volgende onderwerpen:

- zijn de feiten duidelijk of is er nader onderzoek of aanvullende informatie nodig?
- moet er een Root Cause Analysis komen omtrent de oorzaak van het incident?
- welke herstelacties moeten worden uitgevoerd, door wie en wanneer?
- welke verbetermaatregelen kunnen worden geformuleerd?

3.4. De betrokken commissie coördineert de afhandeling van het incident. De Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer bewaken de voortgang van de behandeling en de besluitvorming, alsmede de opvolging van maatregelen en acties. De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer wordt op de hoogte gehouden en het incidentenregister wordt periodiek geagendeerd voor de bestuursvergadering.

4. De behandeling en afhandeling van Incidenten met classificatie 'hoog' en 'ernstig'

4.1. Incidenten met classificatie 'hoog' en 'ernstig' vormen een gevaar voor de integere bedrijfsvoering van BPS. Snel en adequaat handelen is daarom essentieel, wat een aangepast proces en governance vereist dat in deze paragraaf is toegelicht.

Indien de Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer van mening zijn dat de melding een Operationeel of ICT-gerelateerd incident met classificatie 'hoog', 'ernstig' of een Integriteitsincident betreft wordt het Dagelijks Bestuur (DB) en de Sleutelfunctiehouder Risicobeheer op de hoogte gebracht. Het Dagelijks Bestuur besluit, op advies van de Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer wie nog meer geïnformeerd dient te worden en wanneer. Het DB besluit vervolgens over de vervolgstappen, gericht op het beperken en voorkomen van (verdere) schade.

4.2. Het incident wordt in de eerstkomende bestuursvergadering aan het bestuur voorgelegd door middel van een notitie van de Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer waarin ook de besluiten zijn meegenomen die, vooruitlopend op de bespreking in het bestuur, door het DB zijn genomen, alsmede de opinie van de Sleutelfunctiehouder Risicobeheer.

4.3. Het bestuur neemt een besluit over de verdere afhandeling van het incident. Het bestuur besluit daarbij over de volgende onderwerpen:

- zijn de feiten duidelijk of is er nader onderzoek of aanvullende informatie nodig?
- moet er een Root Cause Analysis komen omtrent de oorzaak van het incident? In het geval van een ernstig ICT-gerelateerd incident zal deze altijd uitgevoerd moeten worden;
- welke herstelacties moeten worden uitgevoerd, door wie en wanneer?
- welke verbetermaatregelen kunnen worden geformuleerd?
- of en wanneer andere fondsorganen, sleutelfunctiehouders, accountant en/of overige belanghebbenden op de hoogte worden gebracht van het incident;

Op het moment van behandelen in de bestuursvergadering kan het zijn dat er vanwege de vastgestelde termijn voor onverwijld melden reeds een melding aan de toezichthouder heeft plaatsgevonden op grond van artikel 5.1 en 5.2 van deze regeling. Indien dit niet het geval is omvat het besluit van het bestuur over het incident tevens een besluit over het melden aan de toezichthouder.

4.4. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor een goede afhandeling van het incident en voor de opvolging van de getroffen maatregelen. De Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer ondersteunen het bestuur bij de daadwerkelijke afhandeling door het bewaken van de voortgang en het periodiek rapporteren hierover aan de hand van het incidentenregister.

4.5 Het incident kan het Business Continuity Plan (BCP) van BPS activeren. In dat geval worden de stappen en procedures van het BCP gevolgd, waarbij de Eerstelijns Risicomanager bewaakt dat de behandeling en afhandeling van het incident tevens volgens de incidentenregeling plaatsvindt.

5. Het melden aan de toezichthouder

5.1. Een Integriteitsincident dient op grond van de wet onverwijld te worden gemeld aan DNB en indien van toepassing de Autoriteit Persoonsgegevens. Onverwijld betekent zo snel mogelijk docht uiterlijk 14 dagen na ontvangst van de melding. Voor ernstige datalekken geldt dat deze binnen een termijn van 72 uur na ontdekking van het lek gemeld moeten worden aan de Autoriteit Persoonsgegevens.

5.2. De Eerstelijns Risicomanager en de Compliance Officer stellen een advies op aan het bestuur waarin zij toelichten waarom het incident gemeld moet worden. Dit advies wordt conform 4.2 in de eerstvolgende bestuursvergadering behandeld, tenzij dit buiten de termijn valt die geldt voor onverwijld melden. In dat geval stemt de Eerstelijns Risicomanager en/of de Compliance Officer met het DB af of er tot melding moet worden overgegaan. De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer wordt betrokken in het advies en besluit om wel of niet te melden.

5.3. Het besluit van het DB in voorgaand artikel wordt in de eerstvolgende bestuursvergadering besproken en bekrachtigd door het bestuur. Indien het bestuur anders besluit worden daarbij tevens de vervolgacties benoemd (intrekken melding of juist alsnog melden aan toezichthouder).

5.4 De Compliance Officer verzorgt de feitelijke melding aan de toezichthouder. De melding wordt schriftelijk of elektronisch gedaan. In het geval van een melding aan DNB draagt de Compliance Officer er zorg voor dat DNB periodiek een statusupdate ontvangt omtrent de vervolgacties en mitigerende maatregelen.

6. Melding van ICT-gerelateerde incidenten aan de toezichthouder

6.1 ICT-gerelateerde incidenten geclassificeerd als 'ernstig' dient BPS te melden aan DNB. Hiertoe houdt BPS het format zoals opgenomen in tab 'Template melding ICT-gerelateerd incident' in het incidentenregister aan. Voor het melden van ICT-gerelateerde incidenten geclassificeerd als 'ernstig' zijn onderstaande tijdslijnen van toepassing:

- **Initiële melding:** In het geval van 'ernstige' ICT-gerelateerde incidenten dient de melding aan de toezichthouder binnen 24 uur na ontvangst van de melding en binnen 4 uur van classificatie als 'ernstig' ICT-gerelateerd incident te worden gedaan of, wanneer deze deadline op een weekenddag of feestdag valt, voor het middaguur van de eerste daarop volgende werkdag (art. 20.a.6.4). Wanneer een incident later dan 24 uur na ontvangst als 'ernstig' wordt geclassificeerd dient deze binnen 4 uur van wijziging van de classificatie gemeld te worden aan de toezichthouder.
- **Tussentijds rapport:** Er wordt in ieder geval binnen 72 uur na initiële melding en wanneer reguliere werkzaamheden zijn hersteld een tussentijd rapport met de toezichthouder gedeeld. Wanneer deze deadline op een weekenddag of feestdag valt, kan dit voor het middaguur van de eerste daarop volgende werkdag.
- **Eindrapport:** De Compliance Officer stuurt de toezichthouder binnen een maand na het sturen van het laatste tussentijdse rapport of, wanneer deze deadline op een weekenddag of feestdag valt, voor het middaguur van de eerste daarop volgende werkdag, het eindrapport inzake het incident.

6.2 Wanneer tijdslijnen van incidentmelding niet worden gehaald informeert de Compliance Officer DNB zo snel mogelijk, en binnen de relevante tijdslijnen, met uitleg over de vertraging.

6.3 Wanneer BPS een vrijwillige melding ten aanzien van significante cyberdreigingen doet bij de toezichthouder wordt hiervoor het template uit DORA gehanteerd. Deze is opgenomen in het Incidentenregister tabblad 'Template melding cyberdreiging'.

6.4 Voor het invullen van het format voor de rapportages voor de melding aan de toezichthouder is het volgende van toepassing:

- Datavelden van latere rapporten kunnen in een eerder rapport ingevuld worden wanneer de relevante informatie beschikbaar is.
- De informatie in de initiële incidentmelding, tussentijdse rapporten, en het eindrapport dient compleet en nauwkeurig te zijn.
- Wanneer nauwkeurige data niet beschikbaar is bij het rapporteren van de initiële incidentmelding of een tussentijdsrapport gebruikt BPS geschatte waardes op basis van beschikbare data.
- Bij het indienen van tussentijdse rapporten of het eindrapport werkt BPS informatie uit eerdere rapporten bij waar van toepassing.
- De initiële melding, tussentijdse rapporten, en/of het eindrapport mogen gecombineerd ingediend worden wanneer reguliere activiteiten zijn hersteld en/of de Root Cause Analysis is uitgevoerd zolang de juiste tijdslijnen worden gevolgd.
- Wanneer herhaalde incidenten individueel niet als 'ernstig' ICT-gerelateerd incident classificeren maar gezamenlijk wel, dient BPS hier geaggregeerde informatie over in bij de toezichthouder.
- De initiële melding, tussentijdse rapporten, en het eindrapport betreffende incidenten aan de toezichthouder worden gemeld via de door de toezichthouder bepaalde kanalen en afwijking hiervan gebeurt enkel na overleg met de toezichthouder;
- Wanneer over een eerder als 'ernstig' gerapporteerd ICT-gerelateerd incident blijkt dat deze nooit heeft voldaan aan de criteria voor een incident van deze soort dient BPS een rapport in bij de toezichthouder waarin wordt

beschreven waarom dit incident naar 'niet ernstig' is geherclassificeerd middels invulling van de velden 'Type of report' en 'Other information'.

- Wanneer het wegens technische omstandigheden niet mogelijk is om het incident aan de toezichthouder te melden via 'Template melding ICT-gerelateerd incident' zal de Compliance Officer de toezichthouder op andere wijze voorzien van de nodige informatie waarmee de toezichthouder kan bepalen hoe kritiek het incident is.
- Tussentijdse rapporten worden onder andere opgesteld op aanvraag van de toezichthouder.
- Er wordt een eindrapport naar de toezichthouder gestuurd nadat er een Root Cause Analysis is uitgevoerd.

6.5 BPS zal zelf incidenten classificeren en beoordelen en eventuele meldingen aan de toezichthouder doen, ook als incidenten bij en/of door een uitbestedingspartij geïdentificeerd zijn. Voor het tijdig melden van incidenten heeft BPS afspraken vastgelegd in de uitbestedingsovereenkomst en SLA met uitbestedingspartijen.

Templates voor het doen van een melding of het verstrekken van informatie aan de toezichthouder zijn in het Engels opgesteld. Hiermee houdt BPS rekening met dat informatie mogelijk niet alleen met de nationale toezichthouder gedeeld wordt, maar mogelijk ook op Europees niveau geaggregeerd wordt waar de voertaal Engelstalig is.

6.6 Rapporteren van kosten en verliezen als gevolg van ICT-gerelateerde incidenten.

Voor elk ICT-gerelateerd incident met classificatie 'ernstig' dient BPS de gerelateerde kosten en verliezen te berekenen en aan te leveren in de rapportages aan de toezichthouder.

De toezichthouder kan daarnaast op eigen initiatief een overzicht van de kosten en verliezen in een specifieke referentieperiode opvragen bij BPS. Het berekenen van deze kosten en het template voor het aanleveren van dit overzicht is opgenomen in Bijlage 2.

7. Rapportage

7.1. De voortgang van de afhandeling van incidenten wordt in de vergadering van de commissies en het bestuur geagendeerd en besproken aan de hand van het incidentenregister. De Eerstelijns Risicomanager en/of de Compliance Officer geven waar nodig een toelichting op de stand van zaken.

In het incidentenregister staan ook de meldingen die niet de kwalificatie incident hebben gekregen of die niet materieel worden bevonden. In de periodieke bespreking van het register wordt ook gekeken naar mogelijke trends of herhalingen onder deze meldingen. Cumulatief kunnen deze meldingen immers alsnog materieel van aard blijken te zijn.

Ook in de Risicocommissie wordt vanuit de tweede lijn gekeken naar de behandeling en opvolging van de Incidenten aan de hand van het incidentenregister. Daar waar de Risicocommissie dit noodzakelijk acht wordt een advies of terugkoppeling gegeven aan de desbetreffende commissie of het bestuur. In de notulen van de Risicocommissie wordt de behandeling van het incidentenregister vastgelegd.

7.2. In de jaarlijkse compliancerapportage brengt de Compliance Officer een samenvattend verslag uit van de integriteitsincidenten van het betreffende kalenderjaar.

Bijlage 4a: Classificatieschema en materialiteitsdrempels 'ernstige' ICT-gerelateerde incidenten

Deze bijlage bevat de uitwerking van RTS 83 van de DORA wetgeving. Een incident zal overeenkomstig artikel 8 geclassificeerd worden als 'ernstig' indien:

1. Het impact heeft op kritieke dienstverlening van BPS;
2. De materialiteitsdrempel uit RTS 83, artikel 13.b (opgenomen in onderstaande tabel) is behaald;
3. Twee of meer materialiteitsdrempels in deze bijlage zijn behaald.

De nummering in onderstaande tabel refereert aan DORA RTS 83 sectie I en sectie II volgens formaat: [artikel.lid.sub]

Classificatie categorieën	Classificatie criteria	Materialiteitsdrempels ernstige incidenten	Materialiteitsdrempels significante cyberdreiging
Cliënten, financiële tegenpartijen en transacties (artikel 1)	1.1 Aantal cliënten die door het incident geen gebruik hebben kunnen maken van de dienstverlening van BPS of negatieve effecten hebben ervaren.	9.1.a) Aantal cliënten > 10 % 9.1.b) Aantal cliënten > 100 000	16.1 Een cyberdreiging wordt als significant beschouwd wanneer aan alle voorwaarden is voldaan: a) de cyberdreiging kan gevolgen hebben of zou gevolgen kunnen hebben voor kritieke of belangrijke functies van BPS, of voor andere financiële entiteiten, derde aanbieders, cliënten of financiële tegenpartijen, op basis van informatie waarover BPS beschikt; b) de cyberdreiging heeft een grote kans om werkelijkheid te worden bij BPS of bij andere financiële entiteiten, zoals uiteengezet in 16.2. c) De cyberdreiging kan de criteria in artikel 6 of de materialiteitsdrempels in artikel 6
	1.2 Aantal financiële tegenpartijen die een overeenkomst hebben met BPS en diensten uitvoeren gerelateerd aan de dienstverlening geraakt door het incident.	9.1.c) Aantal financiële tegenpartijen > 30 %	
	1.3 Met betrekking tot de relevantie van cliënten en financiële tegenpartijen houdt de BPS rekening met de mate waarin de impact op een cliënt of een financiële tegenpartij de implementatie van de bedrijfsdoelstellingen van de financiële entiteit zal beïnvloeden, evenals met de potentiële impact van het incident met betrekking tot de marktefficiëntie.	9.1.f) Elke geïdentificeerde impact voor cliënten of financiële tegenpartijen die als relevant zijn aangemerkt onder 1.3.	
		9.1.d) Aantal transacties > 10 % het gemiddelde dagelijkse aantal uitgevoerde transacties	

	1.4 Hoeveelheid of aantal transacties waarbij een geldbedrag betrokken is waarbij ten minste één deel van de transactie in de EU wordt uitgevoerd	9.1.e) Waarde transacties > 10 % de dagelijkse gemiddelde waarde van de uitgevoerde transacties	<p>en 12 overschrijden deze zich voordoet. Indien, afhankelijk van de type dreiging en beschikbare informatie, BPS concludeert dat de materialiteitsdrempel in artikelen 10, 11, 13 en 14 overschreden zouden kunnen worden wanneer de cyberdreiging zich voordoet kunnen deze ook overwogen worden.</p> <p>16.2 Bij het beoordelen van de kans dat een cyberdreiging materialiseert t.b.v. artikel 16.1 neemt BPS tenminste het volgende in acht:</p> <p>a) toepasselijke risico's in verband met de cyberdreiging op kritieke of belangrijke functies zoals benoemt in artikel 16.1.a., met inbegrip van potentiële kwetsbaarheden van de systemen van de financiële entiteit die kunnen worden uitgebuit.</p> <p>b) de capaciteiten en intentie van dreigingsactoren voor zover bekend bij BPS.</p> <p>c) de aanhoudende dreiging en alle verworven kennis over incidenten die gevolgen hebben gehad voor de financiële entiteit of haar derde aanbieder, cliënten of financiële tegenpartijen.</p>
	1.5 Indien BPS het daadwerkelijk aantal cliënten, financiële tegenpartijen of aantal/ waarde van de transacties beïnvloed door het incident niet kan bepalen, maakt BPS een inschatting hiervan op basis van beschikbare gegevens van vergelijkbare referentieperiodes.	9.2 Indien BPS het daadwerkelijk aantal cliënten, financiële tegenpartijen of aantal/ waarde van de transacties beïnvloed door het incident niet kan bepalen, maakt BPS een inschatting hiervan op basis van beschikbare gegevens van vergelijkbare referentieperiodes.	
Reputatieschade (artikel 2)	<p>2.1. De mate van zichtbaarheid die het incident heeft of wellicht zal hebben met betrekking tot tenminste één van de volgende criteria:</p> <p>a) Er is over het incident bericht in de media;</p> <p>b) Het incident heeft geleid tot herhaalde klachten van verschillende cliënten of financiële tegenpartijen over diensten of kritieke zakelijke relaties</p> <p>c) [...] zal als gevolg van het incident niet in staat zijn om aan de wettelijke vereisten te voldoen;</p> <p>d) Verlies van cliënten of financiële tegenpartijen met als gevolg een materiële impact op de bedrijfsvoering van BPS.</p>	10. Elke impact voortkomend uit 2.1.a)-d) zal resulteren in het overschrijden van de materialiteitsdrempel.	
Duur en uitvaltijd van de dienst (artikel 3)	<p>3.1. Meten duur van incident vanaf:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het moment waarop het incident zich voordoet tot het moment het is opgelost; of Het moment het incident is ontdekt; of 	11.a) Incident duurt > 24 uur	

	<ul style="list-style-type: none"> Het moment waarop het incident is geregistreerd in netwerk- of systeemlogbestanden of andere gegevensbronnen. 		
	<p>3.2 Meten uitvaltijd van de dienst vanaf:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het moment dat de dienst geheel of gedeeltelijk niet beschikbaar is voor cliënten, financiële tegenpartijen of andere interne of externe gebruikers tot het moment waarop de reguliere activiteiten of verrichtingen zijn hersteld tot het niveau van dienstverlening dat vóór het incident werd verleend Indien de uitvaltijd van de dienst vertraging veroorzaakt nadat de geregelde activiteiten of activiteiten zijn hersteld, wordt de uitvaltijd gemeten vanaf het begin van het incident tot het moment waarop die vertraagde dienst volledig wordt verleend. Indien het tijdstip dat de dienst uitviel niet te bepalen is, wordt de uitvaltijd gemeten vanaf het moment dat deze werd ontdekt. 	<p>11.b) Uitvaltijd van de dienst > 2 uur voor ICT-diensten die kritieke of belangrijke functies ondersteunen</p>	
<p>Geografische spreiding (artikel 4)</p>	<p>4. Incident heeft significante gevolgen voor:</p> <ol style="list-style-type: none"> Cliënten en financiële tegenpartijen in andere lidstaten; Zuster/dochterondernemingen of andere financiële entiteiten binnen de groep die activiteiten verrichten in andere lidstaten; Financiële marktinfrastructuren of derde aanbieders, die potentieel gevolgen kunnen hebben voor andere financiële entiteiten in andere lidstaten waaraan zij diensten verlenen, voor zover dergelijke informatie beschikbaar is bij BPS. 	<p>12. incident heeft gevolgen in 2 of meer lidstaten.</p>	

Gegevensverliezen (artikel 5)	<p>5. Voor het bepalen van gegevensverliezen houdt BPS de volgende criteria aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5.1 Beschikbaarheid van de gegevens: Gegevens zijn tijdelijk of permanent ontoegankelijk of onbruikbaar. • 5.2 Authenticiteit van gegevens: De betrouwbaarheid van de gegevensbron is in het gedrang gebracht. • 5.3 Integriteit van de gegevens: Incident heeft geleid tot niet-toegestane wijzigingen van gegevens waardoor die onjuist of onvolledig zijn geworden. • 5.4 Vertrouwelijkheid van gegevens: Gegevens zijn geraadpleegd door of vrijgegeven aan een niet-gemachtigde partij of systeem. 	<p>13. Indien aan één van de volgende criteria wordt voldaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Een effect op de criteria heeft een negatief effect of zal een negatief effect hebben op de verwezenlijking van de bedrijfsdoelstellingen of op het vermogen om aan de regelgevingsvereisten te voldoen; b) een succesvolle, kwaadwillige en ongeoorloofde toegang tot netwerk- en informatiesystemen niet ondervangen in a) waarbij die toegang tot gegevensverliezen kan leiden. 	
Mate waarin getroffen diensten als cruciaal kunnen worden aangemerkt (artikel 6)	<p>6. Incident beïnvloedt kritieke diensten, waaronder transacties en bedrijfsvoering:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Het incident heeft gevolgen (gehad) voor ICT-diensten of netwerk- en informatiesystemen die kritieke of belangrijke functies van de financiële entiteit ondersteunen; b) Incident heeft gevolgen (gehad) voor financiële diensten waarvoor een vergunning of registratie vereist is of die onder toezicht staan van bevoegde autoriteiten; c) Incident uit zich in een succesvolle, kwaadwillige en ongeoorloofde toegang tot de netwerk- en informatiesystemen. 	<p>Het ICT-gerelateerd incident classificeert, in lijn met artikel 8, ‘ernstig’ indien aan één van de drie voorwaarden is voldaan.</p>	
Economische effecten (artikel 7)	<p>7.1. Voor het bepalen van de economische effecten houdt BPS rekening met de volgende directe en indirecte kosten en verliezen:</p>	<p>14.1 Kosten en verliezen overstijgen (naar alle waarschijnlijkheid) > 100 000 euro</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> a) onteigende gelden of financiële activa waarvoor zij aansprakelijk zijn, met inbegrip van door diefstal verloren gegane activa; b) kosten voor de vervanging of verplaatsing van software, hardware of infrastructuur; c) personeelskosten, incl. kosten in verband met de vervanging of verhuizing van personeel, de aanwerving van extra personeel, de bezoldiging voor overuren en het terugverdienen van verloren of verminderde vaardigheden; d) vergoedingen wegens niet-naleving van contractuele verplichtingen; e) kosten voor verhaal en compensatie voor klanten; f) verliezen als gevolg van gederfde inkomsten; g) kosten voor interne en externe communicatie; h) advieskosten, met inbegrip van kosten in verband met juridisch advies, forensische diensten en saneringsdiensten. <p>7.2 Kosten en verliezen voor de reguliere bedrijfsvoering worden niet in rekening gebracht, specifiek:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kosten voor algemeen onderhoud van infrastructuur, materiaal, hardware, software, infrastructuur, en kosten voor het up-to-date houden van de vaardigheden van het personeel; b) interne of externe kosten om het bedrijf na het incident te verbeteren, met inbegrip van upgrades, verbeteringen en risicobeoordelingsinitiatieven; c) verzekeringspremies. <p>7.3 BPS berekent de kosten en verliezen op basis van gegevens beschikbaar gedurende het classificeren van het incident. Indien</p>	<p>14.2 BPS sommeert de kosten en verliezen van onderdelen 7.1a)-h).</p> <p>14.3 Indien kosten en verliezen niet bepaald kunnen worden, maakt BPS een inschatting op basis van beschikbare data.</p>	
--	--	--	--

	kosten en verliezen niet bepaald kunnen worden, maakt BPS een inschatting.		
Terugkerende incidenten	n.v.t.	<p>15.1 Terugkerende incidenten die afzonderlijk geen groot incident vormen, worden als één groot incident beschouwd indien de incidenten aan alle volgende voorwaarden voldoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) de incidenten hebben zich binnen zes maanden minimaal twee keer voorgedaan; b) de incidenten hebben dezelfde schijnbare hoofdoorzaak. c) de incidenten worden gezamenlijk geclassificeerd als een groot incident overeenkomstig artikel 8. <p>2. BPS beoordeelt maandelijks het bestaan van terugkerende incidenten.</p>	

Bijlage 4b: Kosten en verliezen gerelateerd aan ICT-gerelateerde incidenten

De toezichthouder kan op eigen initiatief een overzicht van de kosten en verliezen gerelateerd aan ICT-gerelateerde incidenten in een specifieke referentieperiode opvragen bij BPS. DORA stelt vereisten aan het berekenen van kosten en verliezen als gevolg van ICT incidenten, welk nader is uitgewerkt in 'GL 34 on costs & losses', in 'Title III'. De vereisten hieromtrent zijn in deze bijlage uitgewerkt.

Berekenen van kosten en verliezen

Voor het berekenen van kosten en verliezen gerelateerd aan een ICT-gerelateerd incident stelt DORA de volgende vereisten (de nummering verwijst naar het relevante artikel):

- 5. Kosten en verliezen dienen per de gevraagde referentie periode te worden berekend. BPS kan kiezen om de referentieperiode van een boekjaar of kalenderjaar aan te houden.
- 6. Tenminste de volgende incidenten dienen te worden opgenomen:
 - (a) ICT-gerelateerde incidenten met classificatie 'ernstig;
 - (b) ICT-gerelateerde incidenten waarvoor een finale rapportage is ingediend bij de toezichthouder;
 - (c) Elk incident waarvoor BPS in de referentie periode een kwantificeerbare financiële impact ondervonden heeft.
- 7. Bij het inschatten van de kosten doorloopt BPS de volgende stappen:
 - (a) Schat te kosten in van de incidenten die onder '6' vallen.
 - (b) Neem de financiële terugvorderingen gerelateerd aan de ICT-gerelateerde incidenten mee.
 - (c) Aggregeer de bruto kosten, verliezen en terugvorderingen voor de 'ernstige' ICT-gerelateerde incidenten
- 8. Als basis voor de inschattingen gebruikt BPS de kosten, verliezen en terugvorderingen zoals opgenomen in de financiële verslaglegging, waaronder de winst & verlies rekening en boekhoudkundige voorzieningen.
- 9. BPS neemt aanpassingen van de kosten en verliezen van een schatting die zij voor een vorig jaar heeft ingediend op in de schatting van het relevante referentiejaar waarin de aanpassingen worden doorgevoerd.
- 10. BPS neemt in het rapport van de raming van de geaggregeerde jaarlijkse kosten en verliezen ook de uitsplitsing van de bruto kosten en verliezen en van de financiële terugvorderingen op voor elk 'ernstig' ICT-incident dat in de aggregatie is opgenomen.
- 11. BPS gebruikt het onderstaande sjabloon om de raming van de geaggregeerde jaarlijkse kosten en verliezen voor het referentiejaar bij de bevoegde autoriteit in te dienen. Voor elk ICT-gerelateerd incident dat in de schatting van het referentiejaar is opgenomen, gebruikt BPS dezelfde door de financiële entiteit verstrekte incidentreferentiecodes als degene die in het eindrapport worden gebruikt indien over een individueel ICT-gerelateerd incident gerapporteerd is aan de toezichthouder.

Rapportage template

Name of the financial entity			BPS	
Legal entity identifier			<LEI>	
Start and end date of the reference year of the financial entity			01-01-2024 – 31-12-2024	
Currency			EUR	
Number of incident	Date of the submission of the final incident report	Incident reference number	Gross costs and losses of the incident in the reference year (1000s of units)	Recoveries of the incident in the reference year (1000s of units)
1.				
2.				
...				
Total for reference Year	n.v.t.	n.v.t.	€ ...	€ ...

Bijlage 5: Beleggingsplan per 01-01-2026

“Stichting De Samenwerking”, Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf

Bijlage 5 bij de Actuariële en bedrijfstechnische nota

Beleggingsplan 2025

Stichting De Samenwerking

Pensioenfonds voor het

Slagersbedrijf

December 2025

Beleggingsplan – Toelichting op beleid 2026

Dit document legt het beleggingsbeleid van Stichting 'De Samenwerking' Pensioenfonds voor het Slagersbedrijf (hierna te noemen 'het fonds') voor 2026 vast.

Het fonds heeft Van Lanschot Kempen Investment Management N.V. ('VLK') aangesteld als fiduciair manager. VLK heeft het fonds geadviseerd bij het opstellen van het beleggingsbeleid 2026. In een separaat document zijn de beleggingsrichtlijnen voor 2026, die gelden als restricties in het kader van de vermogensbeheeropdracht aan de fiduciair manager, in detail uitgewerkt. Het fonds zal tijdens de periodieke bijeenkomsten met VLK overleggen of het beleggingsbeleid 2026 nog voldoet aan de doelstelling van het fonds, gegeven de actuele marktomstandigheden.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	109
Samenvatting beleid en vooruitblik	110
Verwachtingen voor economie en financiële markten	113
Beleggingsbeleid 2026	117
Rendements- en risicoanalyses	121
Bijlage 1: Beschrijving overige economische scenario's	124

Samenvatting beleid en vooruitblik

Het fonds stelt jaarlijks in het vierde kwartaal het beleggingsbeleid voor het daaropvolgende jaar vast. Het fonds neemt hierbij het op basis van de ALM-studie vastgestelde strategisch beleggingsbeleid als vertrekpunt, in combinatie met onder meer de doelstelling, risicohouding, beleggingsbeginselen, de actuele macro economische ontwikkelingen en evaluatie van de beleggingscategorieën en de actuele omstandigheden. In 2025 is het nieuwe strategisch beleggingsbeleid voor de SPR vastgesteld. Door externe factoren was invaren naar de SPR echter niet mogelijk. Daarom vormt het strategisch beleggingsbeleid van de huidige regeling nog altijd het uitgangspunt voor het beleggingsbeleid van 2026.

Het beleggingsbeleid wordt vastgelegd in dit jaarlijks beleggingsplan met op hoofdlijnen de relevante achtergrond en gemaakte afwegingen. Het jaarlijkse beleid kan op onderdelen afwijken van het strategisch beleggingsbeleid. Er kan alleen worden afgeweken in de volgende situaties:

1. Het verwachte rendement ligt bij de evaluatie onder het vereiste minimale rendement, dat is vastgesteld op basis van een sterk signaal (5% extreemste slechte waarnemingen).
 - a) Bij het bereiken van dit niveau wordt overwogen om de allocatie naar een subcategorie te verlagen in vergelijking met een subcategorie met een hoger verwacht rendement binnen dezelfde hoofdcategory.
 - b) Een onderweging wordt geneutraliseerd indien de rendementsverwachting in de buurt komt van de ALM-norm en/of de rendementsverwachting van overwogen subcategorieën ook daalt tot onder de grenswaarde.
 - c) In deze afweging wordt ook het actuele liquiditeitsrisico meegewogen.
2. Er is sprake van een tijdelijke invulling voor illiquide beleggingen, omdat de allocatie nog moet worden opgebouwd.
3. Er wordt afgeweken van het centrale scenario door een korte termijn risicoscenario nadrukkelijker gewicht toe te kennen.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies voor het beleggingsbeleid 2026 weergegeven. Ook bevat dit hoofdstuk een terugblik op de speerpunten van 2025 en worden de speerpunten voor 2026 benoemd. Hierbij worden ook twee belangrijke thema's toegelicht.

Belangrijkste kenmerken en wijzigingen beleggingsbeleid 2026

Het fonds heeft besloten om de strategische normportefeuille ook als vertrekpunt voor de normportefeuille voor 2026 te hanteren. Afwijkingen van de normen vinden primair plaats vanwege het feit dat met de illiquide beleggingen al richting de nieuwe portefeuille van de SPR wordt gestuurd. Deze afwijkingen moeten 'gecompenseerd' worden met liquide beleggingen in de vorm van parkeerregels. De belangrijkste kenmerken van het beleid zijn:

- De verhouding matchingportefeuille/rendementsportefeuille blijft 32%/68%.
- De renteafdekking blijft gehandhaafd op 80% van de verplichtingen. Hierbij ligt er meer gewicht op de kortere looptijden.
- Met de illiquide beleggingen zal al worden gestuurd richting de strategische normgewichten van de SPR.

Onderstaande tabellen geven het huidige beleid en dat van 2026 binnen de rendementsportefeuille weer.

	Strategisch beleid	Huidige portefeuille (november2025)	Beleid 2026	Indicatie portefeuille ingang beleid 2026
Aandelen				
Aandelen ontwikkelde landen	17%	18.2%	14.5%	17.3%
Aandelen opkomende landen	5%	4.9%	5%	5%
Onroerend Goed				
Niet-beursgenoteerd OG	15%	14.1%	15%	14.1%
Alternatieve beleggingen				
Impact investing	5%	5.6%	5%	5.6%
Infrastructuur	0%	0%	2.5%	0%
Vastrentende waarden				
Vastrentende waarden IG-bedrijfsobligaties	5%	5.9%	5%	4.4%
Vastrentende waarden hypotheek	10%	10.6%	10%	10.6%
Vastrentende waarden emerging market debt	5%	5.4%	2.5%	4%
Vastrentende waarden onderhandse bedrijfsleningen	5%	6.0%	7.5%	6.0%
Liquiditeiten	1%	1.0%	1%	1.0%
Totaal	68%	71.6%	68%	68%

Beheersing rente- en valutarisico

	Strategisch beleid	Beleid 2025 (huidig)	Beleid 2026
Renteafdekking (op swapcurve)	70% van de rentegevoeligheid van de verplichtingen, dynamisch	Verhoogd naar 80%	80% van de rentegevoeligheid van de verplichtingen
Valuta-afdekking (USD, JPY, GBP)	50% van het USD risico 100% van het GBP risico, indien >3% blootstelling	50% van de valutaexposure van de portefeuille	50% van het USD risico ivm te lage bruto blootstelling GBP

Speerpunten, terugblik en vooruitblik, en thema's

Terugblik speerpunten vorig jaar

Het fonds heeft voor 2025 de volgende speerpunten vastgesteld en behandeld:

Nieuwe pensioenregeling (SPR)

- Het strategisch beleggingsbeleid voor de SPR is stapsgewijs ontwikkeld gedurende het jaar.
- Er is een stappenplan opgesteld voor de transitie die de portefeuille moet ondergaan, waarbij de uiteindelijke invulling afhankelijk is van de precieze samenstelling van het deelnemersbestand.
- De samenwerking tussen alle ketenpartijen (Appel, VLK IM, Caceis en Cardano) is zorgvuldig op elkaar afgestemd. Deze afstemming is essentieel, omdat de portefeuille voortaan continu moet worden aangepast aan de samenstelling van de fondsdeelnemers.
- Helaas is op het laatste moment gebleken dat de uitwisseling van de benodigde informatie onvoldoende voortgang kende, waardoor het fonds zich genoodzaakt zag om af te zien van invaren per 1-1-2026.

Aandelen ontwikkelde landen

- Er is afscheid genomen van de allocatie naar Europese aandelen.
- In plaats daarvan is 15% van de totale aandelenportefeuille in ontwikkelde landen nu ingevuld met een geconcentreerde duurzame portefeuille van Mirova.
- Hiermee is de portefeuille ook versimpeld: er is nu alleen een wereldwijde allocatie.

Impactbeleggingen naar 10%

- Met het nieuwe impactraamwerk kan gericht worden gezocht naar beleggingen die aansluiten bij de doelstellingen van het fonds.
- Er is een plan van aanpak in uitvoering om de impactdoelstelling van 10% (voorheen 5%) te realiseren. De intentie is om impactbeleggingen toe te voegen in private debt en infrastructuur, bij voorkeur met een lokale focus. Indien nodig wordt ook vastgoed als aanvullende invulling overwogen.
- Binnen Direct Lending zijn twee fondsen van Eiffel toegevoegd aan de portefeuille.
- Er is een wereldwijd impact infrastructuurfonds van IFM geselecteerd.
- Tot slot lopen er nog gesprekken over mogelijke beleggingen in een transitieportefeuille binnen infrastructuur en een fonds voor lokale impact binnen deze categorie.

Speerpunten 2026

Het fonds heeft voor 2026 de volgende speerpunten vastgesteld:

Speerpunt	Toelichting
Transitie WTP	- Voorbereiden en uitvoeren transitie met beheersing van alle financiële risico's.
Invulling infrastructuur	- Onderzoeken van impactmogelijkheden binnen de categorie infrastructuur.
Illiquide beleggingen	- Samenhang van de totaliteit aan illiquide beleggingen goed inrichten voor 2026 maar ook voor de langere termijn richting de nieuwe normportefeuille in de SPR.

Planning 2026: Evaluatie-cyclus beleggingscategorieën

Het fonds heeft voor elke beleggingscategorie in het strategisch beleggingsbeleid een investment case gemaakt. In een drie-jaars cyclus wordt elke beleggingscategorie uitgebreid geëvalueerd en investment case opnieuw uitgewerkt. Na het vaststellen van de nieuwe investment case zal de implementatie van die categorieën geëvalueerd worden. Voor 2026 heeft het fonds de volgende evaluaties gepland:

- Geldmarktfondsen
- Directe bedrijfsleningen
- Hypotheken
- Liability Driven Investments (LDI)
- Hoogrentende landen

Verwachtingen voor economie en financiële markten

Centraal scenario komend decennium (2026-2036)

De wereld beweegt in de richting van een **multipolaire wereld**. De tweede ambtstermijn van de Amerikaanse president Trump draagt hier in belangrijke mate aan bij. Invoerheffingen worden op grotere schaal ingezet dan voorheen, wat de reputatie van de VS als betrouwbare partner onder druk zet. De toon tussen de VS en overige westerse landen is verhard en de Trump-regering creëert meer frictie. Dit wordt verder versterkt door het verlaten van internationale conventies, dreigementen om de NAVO te verlaten en politieke druk op de centrale bank, de Fed. De huidige niveaus van invoerheffingen zijn substantieel. Op langere termijn zullen de gevolgen afhangen van de mate waarin de VS haar isolationistische koers doorzet en in hoeverre andere regio's tegenmaatregelen nemen.

De beweging naar een meer multipolaire wereld resulteert in minder multilaterale regels, meer lokale productieketens en nadruk op autonomie voor strategisch belangrijke goederen (energie, technologie, defensie, medicijnen) mede uit geostrategische overwegingen. In het centrale scenario wordt verondersteld dat de VS en de westerse landen met elkaar verbonden blijven. Amerikaanse importheffingen zijn vooral verhoogd ten opzichte van het China-blok, terwijl tegenmaatregelen tegen de VS beperkt zijn gebleven. Uiteindelijk is de VS lid gebleven van de NAVO en de banden in de Azië-Pacific regio zijn versterkt. Verdere ontkoppeling brengt kosten met zich mee vanwege de onderlinge verbondenheid. Westerse landen erkennen het economische en strategische belang van de Amerikaanse afzetmarkt, technologie en defensiesamenwerking. De VS heeft op haar beurt baat bij toegang tot technologie van westerse landen (bijv. ASML en TSMC) en heeft meer invloed op het China-blok samen met bondgenoten. Ondanks de verharde toon functioneren westerse landen en de VS nog als één blok zolang er onderling toegang blijft tot technologie, investeringen en het financiële systeem. Voortdurende spanningen tussen het VS-blok en het China-blok zijn aannemelijk, zeker betreffende strategische goederen.

De **reële economische groeiverwachtingen** voor het komende decennium blijven gematigd vanwege lage groei van het arbeidsaanbod (vergrijzing) en arbeidsproductiviteit. De Amerikaanse economie blijft structureel weerbaar en dynamisch. Factoren die de potentiële groei hebben ondersteund, blijven aanwezig: voorbeelden zijn een flexibele arbeidsmarkt, diepe kapitaalmarkten, innovatieve bedrijven, R&D-investeringen, losse regelgeving en energie-onafhankelijkheid. Ook is de VS het best gepositioneerd te profiteren van de macro-economische voordelen van Generatieve Kunstmatige Intelligentie (GKI) door de grote tech-sector en voorsprong in kennis van geavanceerde technologie. Er wordt verwacht dat het groeiverschil ten opzichte van andere regio's, zoals geobserveerd de afgelopen jaren toen groei in de VS uitkwam boven het lange-termijn trendniveau, wat afneemt. In de VS creëert de Trump-regering beleidsonzekerheid wat druk zet op Amerikaanse instituties en leidt tot minder immigratie. Het begrotingstekort is opgelopen waardoor een verdere fiscale impuls (middels een nog groter begrotingstekort) onwaarschijnlijk is. De eurozone kent structurele uitdagingen, de nadruk op autonomie en concurrentiekracht is toegenomen onder invloed van de ontwikkelingen in de VS. De algemene EU-investeringsruimte is beperkt, maar het ruimere Duitse fiscale beleid is positief. De sleutel tot een hoger groeipad is meer EU-integratie. Dit blijft uitdagend gegeven het politieke landschap maar er is inmiddels wel meer urgentie. Met uiteindelijk ook in de eurozone positieve effecten van GKI is de verwachting dat productiviteitsgroei wat aantrekt ten opzichte van het afgelopen decennium.

De **inflatieverwachtingen** voor ontwikkelde landen liggen wat boven de doelstellingen van centrale banken. Hierbij spelen factoren als regionalisering van productieketens, strategische autonomie, energietransitie en hogere defensie-uitgaven een rol. Er wordt verder een wat hogere tienjaarsrente verwacht op lange termijn dan in de verwachtingen van afgelopen jaar. Door dominante

overheden met ruime begrotingstekorten en stijgende schuld niveaus, en inflatie boven de doelstellingen is het voor centrale banken minder eenvoudig financiële repressie toe te passen.

Voor het **centrale bank beleid** op langere termijn is de vraag op welk niveau de neutrale rente ligt. Dit is de beleidsrente die de economie noch stimuleert noch afremt. De Fed legt die neutrale rente op 2,5 tot 3%. De ECB zit iets lager met een niveau van 1,75-2,25%. Bij een matig structureel groeipotentieel lijken dit redelijke schattingen, tenzij inflatie structureel hoger uitpakt. Per saldo zullen op lange termijn beleidsrentes laag blijven in reële termen (rond 0%).

Bezorgdheid over de **houdbaarheid van staatsschulden** is toegenomen door de combinatie van hoge G7-staatsschulden, primaire begrotingstekorten, hoge beleidsrentes van centrale banken en lagere groeiverwachtingen dan in het verleden. Het risico op wanbetaling door een G7-land is erg klein, maar hoge rentelasten (en risico-opslagen) kunnen wel andere noodzakelijke uitgaven in verdrinking brengen. Sinds de eurocrisis (2011) zijn in de eurozone diverse vangnetten gecreëerd. Het risico op wanbetaling is voornamelijk een staatsrisico.

De afgelopen jaren is de **Amerikaanse dollar** versterkt dankzij de sterke economie, robuuste financiële markten en haar rol als mondiale reservevaluta. Sinds het onvoorspelbare en fiscaal expansieve beleid onder Trump fungeert de dollar echter niet altijd meer als veilige haven. De verwachting is dat de dollar voorlopig haar status als wereldreservemunt behoudt door de unieke liquiditeit en diepte van de Amerikaanse kapitaalmarkten en het brede gebruik van de dollar bij internationale transacties. Een geleidelijke verzwakking op langere termijn wordt wel voorzien, als gevolg van beleidsonzekerheid, zorgen over de 'rule of law' en de hoge allocatie van buitenlandse beleggers in dollaractiva.

De wereldwijde broeikasgasemissies zijn de afgelopen jaren verder gestegen en de globale temperatuur is +1,2°C hoger dan in de pre-industriële periode. De **hogere fysieke klimaatrisico's worden steeds zichtbaarder** en vertalen zich in meer wereldwijde klimaatschades met negatieve economische gevolgen in alle regio's. Opkomende landen zijn kwetsbaarder en zullen een groter nadelig economisch effect ervaren. De beweging naar een multipolaire wereld en toename van de wens tot strategische autonomie raak ook aan energiezekerheid en klimaatprotectionisme. Dit remt de transitie, maakt deze minder ordelijk, op de lange termijn duurder en is daarmee negatief voor lange-termijn groei. De komende jaren zullen de klimaattransitierisico's eerder wat afnemen. Door afnemend draagvlak voor 'groene' politiek en toenemende maatschappelijke polarisatie zullen overheden een pas op de plaats maken met hun klimaatambities. Klimaatbeleid en kostenverhogingen zullen in mindere mate worden doorgevoerd. Dit leidt tot een langzamere, en uiteindelijk chaotischere, transitie. Inflatie zal voor alle regio's toenemen als gevolg van de energietransitie, onder meer door investeringen in de transitie en minder aanbod van fossiele energie. Deflatoire technologische ontwikkelingen wegen hier niet tegenop.

Naast de energietransitie is ook een **materialentransitie** benodigd. Het huidige lineaire model van productie en consumptie is onhoudbaar en draagt bij aan klimaatverandering, verlies van biodiversiteit, landdegradatie, afhankelijkheid van kritieke grondstoffen, en plasticvervuiling. De materialentransitie richt zich op een circulaire economie.

Alternatieve economische scenario's komend decennium (2026-2036)

Naast het centrale economische scenario zijn de volgende alternatieve scenario's ontwikkeld:

- **Verregaande regionalisering:** de wereldwijde economie wordt verdeeld in afzonderlijke economische en technologische blokken. Dit gaat gepaard met lage economische groei en beperkt hogere inflatie
- **Klimaatdisruptie:** Natuurrampen als gevolg van klimaatveranderingen roepen een sterke beleidsreactie op. Dit scenario gaat gepaard met lagere economische en hoge inflatie
- **Techno-optimisme:** technologische doorbraken leiden tot sterke verhoging van de arbeidsproductiviteit. Dit resulteert in een hogere economische groei. De inflatie blijft beperkt.

Deze economische scenario's worden in meer detail beschreven in bijlage 2.

Economisch scenario voor de korte termijn (2026)

Het invoeren van hoge importheffingen door de VS heeft de onzekerheid voor de economische vooruitzichten verhoogd. Importheffingen hebben een negatief effect op de groei, vooral in de VS (hogere invoerprijzen) maar ook in andere regio's door minder vraag uit de VS. Tot nog toe hebben Amerikaanse bedrijven de meeste kosten van de heffingen geabsorbeerd, maar nu er meer duidelijkheid is over de hoogte van de heffingen zullen bedrijven deze meer gaan doorbelasten aan de Amerikaanse consument. In de VS zal hierdoor ook de inflatie oplopen. Deze effecten zullen grotendeels in de tweede helft van 2025 zichtbaar worden.

In 2026 wordt een licht economisch herstel verwacht, onder meer vanwege (eerdere) renteverlagingen van centrale banken. Gezonde financiële posities van gezinnen en bedrijven zijn positief. Zwakke overheidsfinanciën bemoeilijken een nieuwe fiscale impuls, op enkele uitzonderingen na zoals Duitsland. In de VS en eurozone wordt in 2026 economische groei rond het lange-termijn trendmatige niveau verwacht. In de VS kijkt de Fed uiteindelijk door de periode van tijdelijk hogere inflatie heen en verlaagt de rente vanwege een zwakkere arbeidsmarkt. De ECB heeft al veel renteverlagingen doorgevoerd en heeft hiermee de bodem van de beleidsrente bereikt.

In de VS herstelde de winstgroei in 2024 na twee magere jaren. Ook in de eerste helft van 2025 groeiden de winsten door. De hoge winstmarges en sterke groei bij tech-bedrijven hebben hierbij geholpen. Voor 2026 wordt een winstgroei verwacht die hoger ligt dan het gemiddelde voor een trendmatig groeiende Amerikaanse economie. Dat is ambitieus, maar zolang de winstgroei positief blijft, biedt dit steun aan aandelenmarkten. In Europa zijn bedrijfswinsten de afgelopen drie jaar gestagneerd. Lage economische groei maakte het voor bedrijven moeilijk om hun winsten te laten groeien. Economische groei in de eurozone kan komend jaar naar verwachting wat verbeteren. Eerdere ECB-renteverlagingen, hoge eerdere besparingen bij consumenten en een fiscale impuls vanuit Duitsland bieden tegenwicht aan de Amerikaanse importheffingen. Winstgroei kan daarmee in 2026 ook wat aantrekken, al geldt ook voor Europa dat winstverwachtingen al hooggespannen zijn.

In China was economische groei in de eerste helft van 2025 relatief sterk, mede vanwege stimuleringsmaatregelen die waren aangekondigd in september 2024. Binnenlandse consumptie in China is inmiddels minder sterk dan in de eerste helft van het jaar. Het consumentenvertrouwen blijft laag, mede vanwege voortdurende zwakte in de vastgoedsector. De industrie is in staat geavanceerde goederen te maken, maar winstgevendheid is laag door overcapaciteit. VS-importheffingen zijn hoger voor China, en China-gelieerde landen, dan voor westerse landen. De verwachting is dat China wederom moeite zal hebben om de groei-doelstelling van 5% te halen, al kan wat extra steun van de overheid hier nog wel voor zorgen.

Toetsing individuele categorieën

Om te beoordelen of categorieën in de rendementsportefeuille vooruitkijkend aantrekkelijk zijn of niet heeft het fonds in de investment cases waar mogelijk criteria opgenomen. In onderstaande tabel zijn de kritische waarden vergeleken met de actuele waarden:

Categorie	Maatstaf	Grenswaarde	Actuele waarde	Voldoet?
Aandelen ontwikkelde landen	Forward looking P/E	22	20.1	Ja
Aandelen opkomende landen	Forward looking P/E	16	13.2	Ja
EMD Hard Currency	Spread boven US treasury	2.0%	2.9%	Ja
EMD Local Currency	Totale yield	4.9%	5.9%	Ja
Direct Lending	Spread boven Euribor	4.0%	6.8%	Ja
Hypotheken	Spread boven NL staat	1.0%	1.5%	Ja
IG Bedrijfsobligaties	Spread boven NL staat	0.5%	0.8%	Ja

Voor vastgoed, infrastructuur en impactbeleggingen zijn geen hard criterium opgenomen in de investment cases. De reden is dat het bij deze categorieën ontbreekt aan bruikbare maatstaven en/of beschikbaarheid van data.

Alle categorieën voldoen aan de minimale eisen ten aanzien van aantrekkelijkheid.

Beleggingsbeleid 2026

Het fonds hanteert de doelstelling van het fonds en het risicoprofiel conform het langjarig strategisch beleggingsbeleid als uitgangspunt voor het jaarlijkse beleggingsbeleid. In het vierde kwartaal wordt dit beleggingsbeleid voor het daaropvolgende jaar getoetst, eventueel aangepast en vastgesteld op basis van de financiële positie, actuele thema's, de evaluatie van verschillende beleggingscategorieën en van de economische omstandigheden. Dit betekent dat het jaarlijkse beleggingsbeleid op onderdelen kan afwijken van het strategisch beleggingsbeleid.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste aanpassingen in het beleggingsbeleid 2026 weergegeven en de gevolgen voor de rendementsverwachting en diverse risicomaatstaven.

Beleidswijzigingen

Het normbeleid zal voor 2026 grotendeels overeenkomen met het strategisch beleggingsbeleid. De belangrijkste verschillen zijn hieronder opgesomd.

Rendementsportefeuille

- De allocatie naar vastgoed ligt iets onder het strategische doel. Dit is het gevolg van aanpassingen in de Nederlandse woningportefeuille en het feit dat nog wordt onderzocht wat de optimale invulling is voor de categorie infrastructuur.
- Infrastructuur maakt momenteel nog geen deel uit van de strategische normportefeuille, maar zal in de SPR wél worden opgenomen. Om hierop vooruit te lopen, wordt in 2026 al gestart met beleggingen in infrastructuur.
- De categorie directe bedrijfsleningen krijgt in de SPR een hogere weging dan nu het geval is. Met het oog hierop is in 2025 reeds ingeschreven in twee nieuwe impactfondsen, waardoor de huidige allocatie zich tussen de oude en de nieuwe norm bevindt.
- Afwijkingen in de allocatie naar illiquide beleggingscategorieën zullen worden gecompenseerd via de allocatie naar liquide beleggingscategorieën.

Renteafdekking en matchingportefeuille

- Aan de renteafdekking verandert beleidsmatig niets. De normafdekking is 80% van de verplichtingen, met wat meer nadruk op de kortere looptijden omdat de langere looptijden verkocht zullen worden bij de overgang naar de SPR.

Illiquide beleggingen

In 2025 is met de illiquide beleggingen al voorzichtig richting de nieuwe strategische normgewichten van de SPR gestuurd.

	"Regulier" FTK	"Regulier" SPR	"Impact" FTK	"Impact" SPR	Totaal FTK	Totaal SPR
Hypotheek	10%	10%	0%	0%	10%	10%
Onroerend goed	15%	12.5%/15%	0%	0%	15%	12.5%/15%
Directe bedrijfsleningen	5%	4.5%	0%	3%	5%	7.5%
Impact pool	0%	0%	5%	5%	5%	5%
Infrastructuur	0%	0%	0%	2.5%/5%	0%	2.5%/5%
Totaal	30%	27%/29.5%	5%	10.5%/13%	35%	40%

Omdat het invaren met een jaar is uitgesteld moet hier enigszins in worden bijgesteld. In onderstaande tabel is per categorie beschreven wat de status is en wat de plannen zijn.

Categorie	Actuele allocatie	Strategische normweging DB en SPR	Plan voor 2026
Hypotheke	10,6%	10% (beiden)	Rond normweging van 10% houden.
Niet-genoteerd onroerend goed	14,1%	15% (DB) 12,5% of 15% (SPR)	<ul style="list-style-type: none"> - Afbouw CBRE Dutch Residential Fund doorzetten (6% vermogen). - Sturen op 12,5% allocatie om ruimte te houden voor infrastructuur.
Directe bedrijfsleningen	6,0%	5% (DB) 7,5% (SPR)	<ul style="list-style-type: none"> - Inschrijving fondsen van Eiffel (80 miljoen euro) zal ongeveer gelijk opgaan met uitkeringen ICG en Alcentra (78 miljoen euro). - Ophoging naar 7,5% door inschrijving in European Direct Lending Solution vanaf Q3 2026
Impact pool	5,6%	5% (beiden)	Rond normweging van 5% houden.
Infrastructuur	0%	0% (DB) 2,5% of 5% (SPR)	Inschrijving in IFM voor 1,5%. Afhankelijk van besprekingen in 2026 stijgt de categorie op termijn naar 2,5% of 5%. In dat laatste geval dient vastgoed te dalen van 15% naar 12,5%.

Beleid 2026

Onderstaande tabel laat de asset allocatie zien naar de verschillende beleggingscategorieën in de rendementsportefeuille.

	Strategisch beleid	Huidige portefeuille (november2025)	Beleid 2026	Indicatie portefeuille ingang beleid 2026
Aandelen				
Aandelen ontwikkelde landen	17%	18.2%	14.5%	17.3%
Aandelen opkomende landen	5%	4.9%	5%	5%
Onroerend Goed				
Niet-beursgenoteerd OG	15%	14.1%	15%	14.1%
Alternatieve beleggingen				
Impact investing	5%	5.6%	5%	5.6%
Infrastructuur	0%	0%	2.5%	0%
Vastrentende waarden				
Vastrentende waarden IG-bedrijfsobligaties	5%	5.9%	5%	4.4%
Vastrentende waarden hypotheke	10%	10.6%	10%	10.6%
Vastrentende waarden emerging market debt	5%	5.4%	2.5%	4%

	Strategisch beleid	Huidige portefeuille (november2025)	Beleid 2026	Indicatie portefeuille ingang beleid 2026
Vastrentende waarden onderhandse bedrijfsleningen	5%	6.0%	7.5%	6.0%
Liquiditeiten	1%	1.0%	1%	1.0%
Totaal	68%	71.6%	68%	68%

Onderstaande tabel laat het beleid zien voor komende jaar ten aanzien van de rente- en valuta-afdekking.

Beheersing rente- en valutarisico

	Strategisch beleid	Beleid 2025 (huidig)	Beleid 2026
Renteafdekking (op swapcurve)	70% van de rentegevoeligheid van de verplichtingen, dynamisch	Verhoogd naar 80%	80% van de rentegevoeligheid van de verplichtingen
Valuta-afdekking (USD, JPY, GBP)	50% van het USD risico 100% van het GBP risico, indien >3% blootstelling	50% van de valutaexposure van de portefeuille	50% van het USD risico ivm te lage bruto blootstelling GBP

Rentebeleid

In Q4 2024 heeft het fonds besloten om de renteafdekking te verhogen naar 80%. Daarmee is de dynamische renteafdekking van het fonds zoals opgenomen in het strategisch beleggingsbeleid niet meer van toepassing. Dit blijft ook voor 2026 gehandhaafd. Dit om de invaardekkingsgraad te beschermen. Dit is ook als zodanig opgenomen in de beleggingsrichtlijnen. De 10 jaar renteafdekking wordt opgehoogd naar 100% en de 20 jaar renteafdekking wordt zodanig opgehoogd om tot de 80% renteafdekking te komen. De renteafdekking voor 30 en 50 jaar blijft op 70% staan.

Curvebeleid

Rentesturing vindt niet alleen plaats op totaalniveau (geaggregeerd over alle looptijden), maar ook voor specifieke looptijdsegmenten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het begrip Key-Rate-Duration (KRD). Hierbij wordt een beperkt aantal looptijdsegmenten gedefinieerd, waarbij de rentegevoeligheid voor elk looptijdsegment apart gemeten wordt en dus ook apart gestuurd kan worden. Het fonds definieert de volgende KRD's: 2, 5, 10, 20, 30 en 50 jaar. Op deze manier kan ook de impact van niet-parallelle rentecurve-veranderingen inzichtelijk gemaakt en beheerst worden.

Met betrekking tot het curvebeleid is er besloten om rekening te houden met transitie naar de SPR regeling door relatief meer af te dekken op de korte termijn tot 20 jaar.

Parkeerregels

Zolang de illiquide categorieën niet conform de norm belegd zijn moet dit vermogen in andere beleggingen ondergebracht worden door middel van 'parkeerregels'. Deze zijn voor 2026 als volgt:

Illiquide categorie	Liquide parkeerregel	Motivatie
Niet-genoteerd vastgoed	Aandelen wereldwijd	Gelijke ZW mapping, lage transactiekosten
Alternatieve beleggingen	Aandelen wereldwijd	Gelijke ZW mapping, lage transactiekosten
Hypotheken	IG bedrijfsobligaties	Vergelijkbare categorieën en ZW mapping
Directe bedrijfsleningen	Hoogrentende landen	Vergelijkbare categorieën en ZW mapping

Benchmarks

Het fonds hanteert een gelaagde benchmark voor het meten van de impact van gemaakte keuzes:

- De beleidsbenchmark weerspiegelt het strategisch beleggingsbeleid. De gebruikte benchmark per categorie komt overeen met de benchmark die in de ALM gebruikt is.
- De uitvoeringsbenchmark weerspiegelt de jaarlijkse normportefeuille. De gebruikte benchmark per categorie komt overeen met de benchmark zoals vastgesteld in de investment case van die categorie en passend bij de invulling van de categorie met beleggingsfondsen/mandaten.

Het pensioenfonds hanteert de volgende benchmarks voor de diverse categorieën:

Categorie	Beleidsbenchmark	Uitvoeringsbenchmark	Beheerstijl
Aandelen ontwikkeld			
Wereldwijd ontwikkeld	MSCI World TR Index	MSCI World TR Index	Actief en passief
Opkomende markten	MSCI Emerging Markets TR	MSCI Emerging Markets TR	Passief
Niet-genoteerd onroerend goed			
Europa	67% MSCI Dutch Residential Property Index 33% MSCI Pan-European Property Fund Index	Portefeuillerendement	Nvt
Alternatieven			
Impact investing	50% Euribor + 5% 25% Euribor + 4,5% 25% MSCI Emerging Markets TR + 2%	Portefeuillerendement	Actief

Infrastructuur	Euribor +4%	Portefeuillerendement	Actief
Vastrentende waarden IG			
Bedrijfsobligaties	iBoxx Euro Corporates Overall TR Index	iBoxx Euro Corporates Overall TR Index	Actief
Hypothecaire leningen	ICE BofAML Netherlands Government Index +1%	Portefeuillerendement	Nvt
Vastrentend hoogrentend			
Hoogrentende landen	50% JPM EMBI Global Diversified Index 50% JPM GBI-EM Global Diversified Index	Aangepaste maatwerkbenchmark voor landenbeleid	Passief
Direct lending	CS Western European Lev. Loans Index all denominations hedged to EUR	Portefeuillerendement	Nvt
Liquiditeiten	ESTR total return index	idem	Nvt

Rendements- en risicoanalyses

Rendementsverwachting

De lange termijn rendementsverwachting op basis van de normwegingen van het beleid 2026 wijkt slechts beperkt af van de rendementsverwachting van het strategisch beleid en het beleid 2025. De rendementsverwachtingen zijn weergegeven in onderstaande tabel. In deze cijfers is ook de gewijzigde rentevisie meegenomen (gematigde verwachte stijging).

	Beleid 2026
Portefeuille	4.4%
Verplichtingen	2.1%
Verwacht rendement dekingsgraad	2.9%
Volatiliteit dekingsgraad	4.7%
Sharpe Ratio	0.62

Risicomaatstaven

Bij vaststelling van het jaarlijkse beleggingsbeleid dient te worden vastgesteld dat het risicoprofiel van dit beleid past bij het strategisch beleggingsbeleid en de uitgangspunten van het fonds. Om dit te beoordelen en om het risico te kunnen monitoren hanteert het fonds diverse risicomaatstaven.

Deze maatstaven zijn:

- De toetsing aan de strategisch Vereiste Dekkingsgraad (VDG);
- Value-at-Risk van de dekkingsgraad;
- Het risicobudget van de beleggingen versus het strategisch beleid;
- Liquiditeitsrisico (dagelijkse monitoring en jaarlijkse vaststelling);
- Marktrisicoscenario's (jaarlijkse vaststelling).

De normering en beschrijving van de eerste drie maatstaven zijn opgenomen in het strategisch beleggingsbeleid. De overige maatstaven zijn onderstaand voorzien van een nadere toelichting.

Deze maatstaven zijn complementair aan de Haalbaarheidstoets waarin periodiek wordt getoetst of het strategisch beleggingsbeleid past bij de langetermijnrisicohouding. Deze toets wordt onafhankelijk van de fiduciair manager uitgevoerd. De grenzen van het verwacht pensioenresultaat (inclusief het slechtweersscenario) zijn vastgelegd in de ABTN en ook in het strategisch beleggingsbeleid.

Het fonds is zich ervan bewust dat een aantal risicomaatstaven gebaseerd is op historische volatiliteit en correlaties en daardoor beperkingen kent. Daarom is het van belang om ook gevoeligheidsanalyses en deterministische stress-scenario's in de beoordeling te betrekken.

Actueel liquiditeitsrisico

Per eind oktober 2025 komt de Total Coverage Ratio uit op **203%**. Dit voldoet aan het beleid (rode signalering op 100%). De matchingportefeuille was op dat moment onderwogen, wat betekent dat bij een herbalancing de TCR zal stijgen, wat wijst op een nog wat lager liquiditeitsrisico.

Vereiste Dekkingsgraad (VDG)

De vereiste dekkingsgraad is de officiële kortetermijn risicomaatstaf die aan DNB gerapporteerd wordt. De VDG hangt af van het beleggingsbeleid maar beweegt ook mee met de rente. Het pensioenfonds beoogt de VDG van de portefeuille dicht bij die van het strategisch beleid te houden. Kleine afwijkingen zijn evenwel niet te voorkomen omdat de portefeuille nooit perfect op de norm zit. Er wordt daarom een bandbreedte van 3%-punt om de strategische waarde aangehouden.

De belangrijkste redenen om een bandbreedte rondom de VDG te voeren zijn:

- Het begrenzen van het afwijkingen in het jaarlijks beleggingsbeleid ten opzichte van het strategisch beleid
- Het begrenzen van afwijkingen van de normwegingen als gevolg van marktontwikkelingen gedurende het jaar

De VDG bandbreedte is uitsluitend bedoeld voor marktfluctuaties, tijdelijke allocaties (parkeerregels) en bijvoorbeeld de (structurele) daadwerkelijke allocatie naar staatsobligaties. De ontwikkeling van de VDG hangt nauw samen met de ontwikkeling van de rentecurve en de zakelijke waarden in de portefeuille. De onderstaande tabel laat zien dat de verwachte VDG van het beleggingsbeleid 2026 in lijn ligt met de (bandbreedte voor de) strategische VDG. De norm en de bandbreedte rondom de VDG zal jaarlijks als onderdeel van het opstellen van het nieuwe herstelplan worden herijkt aan de rentecurve.

Vereiste Dekkingsgraad	VDG (spilwaarde)
Strategisch beleid per 31 oktober 2025	117.5%
Beleid 2026 per 31 oktober 2025	118.0%

Risicobudget van de beleggingen versus de verplichtingen

Voor doorlopende monitoring van beleggingsrisico hanteert het fonds als risicomaatstaf de (ex-ante) tracking error van beleggingen versus verplichtingen (op basis van de swapcurve op een 1-jaars horizon, gebaseerd op 1 jaar historie met maandfrequentie). De maatstaf is een proxy voor dekkingsgraadvolatiliteit.

Dit risicobudget wordt jaarlijks bepaald op basis van het strategisch beleggingsbeleid en dient als aanvullende beheersing van beleggingsrisico, naast de begrenzingen op allocaties naar beleggingscategorieën. Een eventuele overschrijding van het risicobudget heeft een signaalfunctie en geeft aanleiding voor het fonds om te evalueren of de portefeuille in overeenstemming is met het strategisch beleggingsbeleid en de uitgangspunten.

Dekkingsgraadvolatiliteit (in %)

	Verwacht risico	Risicobudget (minimum)	Risicobudget (maximum)
Strategisch beleid	4.7%		
Beleid 2026	4.7%	4%	6.5%

De ontwikkeling van de rentecurve en de allocatie naar zakelijke waarden hebben de dominante invloed op het risicogebruik. Een rentedaling (eventueel in combinatie met dynamisch afdekkingsbeleid) kan resulteren in een overschrijding van het risicobudget

(door hogere volatiliteit van de verplichtingen). Dit kan op gespannen voet staan met de VDG-bandbreedte, waarvoor de rentedaling juist in een onderschrijding kan resulteren. Na signalering en evaluatie van de overschrijding van het risicobudget kan tot herijking van de bandbreedte worden besloten.

Stress-scenario's

Het fonds heeft de impact van verschillende alternatieve lange termijn scenario's geanalyseerd. Daarnaast heeft het fonds de impact van korte termijn economische stressscenario's en van de klimaatscenario's van DNB bekeken.

Het fonds heeft de volgende alternatieve scenario's voor de lange termijn vastgesteld, zoals beschreven in Bijlage 1: Beschrijving overige economische scenario's:

- Verregaande regionalisering
- Klimaatdisruptie
- Techno-optimisme

Het fonds heeft daarnaast gekeken naar de impact op de dekkinggraad vanuit diverse *korte termijn* deterministische stress-scenario's. De volgende korte termijn economische stress-scenario's zijn vastgesteld en nader beschreven in Bijlage 1: Beschrijving overige economische scenario's:

- Oorlog in het Midden-Oosten
- Westerse schuldencrisis
- Verder isolatie VS
- Escalatie China-Taiwan

De resultaten voor het overrendement van het centrale scenario en alle alternatieven zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Verwacht rendement dekkinggraad	
Centraal scenario	2,9% (per jaar)
Tech optimisme	4,4% (per jaar)
Verregaande regionalisering	1,6% (per jaar)
Klimaat disruptie	2,2% (per jaar)
Najaar 2008	-25,7% (in één keer)
Oorlog Midden-Oosten	-1,1% (in één keer)
Westerse schuldencrisis	-27,5% (in één keer)
Verdere isolatie VS	-17,1% (in één keer)
Escalatie China-Taiwan	-23,7% (in één keer)

Bijlage 1: Beschrijving overige economische scenario's

Alternatieve economische scenario's (10-jaars horizon)

De beleidonzekerheid is verder toegenomen, met name door het 'America First'-beleid in het tweede ambtstermijn van president Trump in de VS. Dit heeft invloed op langetermijntrends als de beweging in de richting van een multipolaire wereld met minder

multilaterale regels, regionalisering van productieketens, autonomie voor strategische goederen en de energietransitie. Daarnaast speelt de opkomst van Generatieve Kunstmatige Intelligentie. Het centrale scenario wordt derhalve omgeven door meer onzekerheid.

Het gebruik van lange-termijn alternatieve scenario's kan in dit geval uitkomst bieden om de robuustheid van beleggingsportefeuilles te toetsen in verschillende macro-economische omgevingen. Deze scenario's zijn weliswaar niet de meest waarschijnlijke inschatting van de toekomst, maar behoren wel tot plausibele alternatieve ontwikkelingen. Daarom wordt er voor deze alternatieve scenario's aangesloten bij enkele bepalende trends, die geleidelijk steeds meer invloed krijgen op de economische ontwikkeling en financiële markten: de multipolaire wereld, toenemende klimaatschade, en technologische ontwikkeling. Deze trends zijn in zekere mate ook verwerkt in het centrale scenario, met name in de verwachte productiviteitsgroei en inflatie. Een sterkere realisatie van deze trends kan grote gevolgen hebben voor economische en financiële ontwikkelingen. Dit komt tot uiting in de volgende drie alternatieve scenario's.

Verregaande regionalisering

- Verschillende rapporten (o.a. McKinsey, IMF, WEF) tonen aan dat ondernemingen hun aanvoerketens bewust regionaliseren en diversifiëren met een toenemende trend tot friendshoring (groter accent op ketens binnen eenzelfde geopolitiek blok). Dit past in het centrale scenario, maar 'escaleert' verder in dit alternatieve scenario. Blijven aanvoerketens in het centrale scenario nog grotendeels geglobaliseerd, dan ontstaan in dit alternatieve scenario scherper afgebakende blokken. Naast de VS versus China komen in dit scenario ook Europa, samen met overige westerse bondgenoten, scherper tegenover de VS te staan.
- Verregaande regionalisering impliceert onder andere het grootschalig inzetten van economische instrumenten als geopolitiek 'wapen' (bv. grondstoffen en technologie) en hoge importheffingen voor internationale handel tussen de verschillende blokken. Geopolitieke spanningen lopen verder op. Ook op binnenlands vlak verergert de politieke polarisatie.
- (Geo)politieke invloed op economische beslissingen gaat ten koste van de efficiëntie. Dit leidt tot minder reële groei, hogere kosten, druk op winstmarges en hogere inflatie. Open economieën zijn kwetsbaarder, net als regio's met een beperkte thuismarkt of minder financiële middelen. Voor aandelen of bedrijfsobligaties van mindere kwaliteit is dit niet een geschikte omgeving. Hoogwaardig overheidspapier is in trek, ondanks toegenomen inflatie.

Klimaat disruptie

- Klimaatrampen nemen in dit scenario fors toe wat leidt tot een omslag in het politieke momentum. Overheden investeren massaal in mitigatie, adaptatie en de energietransitie. Het maatschappelijke en politieke besef dat deze investeringen evenzeer de strategische autonomie ondersteunen, is een bijkomende stimulans om ze te realiseren.
- Klimaatvluchtelingen, ongelijke kwetsbaarheid ten aanzien van klimaat, en verschillen in financiële capaciteit om de gevolgen van klimaatverandering te beheersen, dragen bij aan binnenlandse en internationale politieke spanningen.
- Investeringskosten en schaarste aan grondstoffen leiden tot hogere inflatie en stijgende rentetarieven. Financiële markten eisen bovendien hogere risicopremies voor landen en sectoren die kwetsbaarder zijn voor de gevolgen van klimaatveranderingen. Geografisch betreft dit met name opkomende markten. Bedrijven moeten hun bedrijfsmodellen herzien en investeren in klimaatbestendige oplossingen.
- Het economische patroon is grillig als gevolg van frequente natuurrampen en inflatieschokken. Dit drukt op aandelenrendementen en risicovollere bedrijfsobligaties.

Techno-optimisme

- Technologische (r)evoluties kennen in dit scenario een brede verspreiding en stuwten de productiviteit structureel omhoog. Een welkome ontwikkeling gezien de vergrijzing. Afnemende investeringskosten borgen de aanhoudende verspreiding van de technologische innovaties. Denk hierbij als illustratie aan DeepSeek, dat met een fractie van de investering een sterk presterend LLM (*Large Language Model*) aflevert.
- Hogere productiviteit leidt tot hogere lonen en ondersteunen de vraag. Banen zijn daardoor ook ruimschoots beschikbaar. De inflatoire druk blijft echter onder controle dankzij de toegenomen efficiëntie. Daardoor hoeven centrale banken niet op de rem te trappen ondanks de sterkere economische groei.

- Geopolitieke fragmentering blijkt de technologische innovaties niet in de weg te staan, integendeel. De pogingen om bepaalde landen de toegang tot hoogwaardige technologie te beletten, leidt tot creatieve oplossingen die de innovatiegolf juist versnellen.
- Dit scenario leunt het sterkst aan bij een ‘goudlokjes-omgeving’. Aandelen en risicovollere bedrijfsobligaties profiteren. Risicovrije renteniveaus zijn hoger wegens de hogere groei.
- Naast artificiële intelligentie zijn er in dit scenario eveneens technologische ontwikkelingen die een steun in de rug zijn voor het realiseren van de energietransitie en klimaatadaptatie.

Korte termijn risicoscenario's

Oorlog Midden-Oosten

- De luchtaanvallen van Israël en de VS op Iran in juni 2025 waren vooral gericht op Iraanse nucleaire installaties, luchtafweer en raketlanceerinstallaties. Olie-infrastructuur is buiten schot gebleven. In dit scenario, als blijkt dat de capaciteit van Iran om een atoomwapen te produceren niet wezenlijk is aangetast, wordt Iran door hernieuwde luchtaanvallen verder in het nauw gedreven. Iran besluit om de Straat van Hormuz te blokkeren. Door deze straat passeert 20% van de wereldwijde olieproductie en 30% van de wereldwijde LNG-export. De blokkade leidt daarmee tot onrust op energiemarkten wereldwijd.
- Israël en de VS intensiveren in eerste instantie hun luchtaanvallen op Iran, om handhaving van de blokkade onmogelijk te maken. De VS zendt ook marineschepen naar het gebied. Strengere sancties op Iraanse olie-export volgen, met een krappere aanbod tot gevolg.
- Vooral op wereldwijde energiemarkten zijn heftige prijsbewegingen te zien. De olieprijs stijgt naar 100 dollar per vat door (het risico) op langdurig lager aanbod. Ook gasprijzen stijgen sterk. Hogere energieprijzen zorgen voor een stijging van de inflatie op korte termijn. De koopkracht van consumenten neemt af en bedrijfsinvesteringen worden uit- of afgesteld, dit raakt economische groei.
- Vanwege oplopende inflatie lopen rentes op staatsobligaties op. Korte rentes stijgen sterker dan lange rentes. Het negatieve effect op de groei dempt de stijging van lange rentes. Door lagere groei en krappere financieringscondities lopen risico-opslagen op bedrijfsobligaties en staatsobligaties uit opkomende markten op.
- Hogere rentes en dalende winstverwachtingen zetten neerwaartse druk op aandelen. Opkomende markten zijn het meest gevoelig voor wereldwijde groei, hebben meer blootstelling naar (energie-intensieve) industrie en dalen daardoor meer.

Westerse schuldencrisis

- Tijdens de coronapandemie lieten overheden fiscale tekorten flink oplopen om de acute negatieve impact op de economie te temperen. Sindsdien zijn fiscale tekorten hoog gebleven, vooral in de VS, het VK en Frankrijk. Italië en Japan hebben door een zeer hoge staatsschuld al jaren een kwetsbare fiscale positie. De opkomst van populistische partijen heeft het aanpakken van begrotingstekorten moeilijker gemaakt. Obligatiemarkten hebben al een aantal waarschuwingssignalen gegeven. In het najaar van 2022 liep de rente in het VK sterk op toen de regering-Truss een begroting met ongedekte belastingverlagingen aankondigde. In Frankrijk stegen rentes toen president Macron in 2024 vervroegde parlementsverkiezingen aankondigde. In de VS boden staatsobligaties geen veilige haven toen Trump eerder dit jaar hoge invoerheffingen en een zeer ruim fiscaal beleid aankondigde.
- In dit scenario gaan we ervan uit dat een politieke- of marktontwikkeling aanleiding geeft tot grote onrust op obligatiemarkten. Bijvoorbeeld begrotingsonderhandelingen in Frankrijk die mislukken of dat een veiling van Amerikaanse staatsobligaties te weinig vraag oplevert na verdere begrotingszorgen.
- Staatsobligatierentes van landen met een zwakkere fiscale positie lopen snel op. Obligaties in de VS bieden geen veilige haven. De ECB geeft aan dat het Transmission Protection Instrument (TPI) niet zomaar voor alle landen zal worden ingezet.
- Er is sprake van een grote schokgolf in de economie en op financiële markten:
 - Een faillissement van één of enkele westerse landen lijkt onafwendbaar. Er wordt gespeculeerd dat een aantal euro-landen de muntunie zal verlaten.
 - Risico-opslagen van euro-landen met een zwakkere fiscale positie, zoals Frankrijk en Italië, lopen sterk uit. Goud stijgt sterk in waarde.
 - Er ontstaan grote zorgen omtrent de financiële posities van banken.

- De economie heeft te kampen met sterke vraaguitval. Het gevolg is een wereldwijde recessie.
- Door de sterk verminderde vraag dalen prijzen, met deflatie tot gevolg.

Verder isolatie VS

- Het tweede ambtstermijn van Trump heeft wereldwijd impact, zeker op geopolitiek en de economie. Het protectionistische beleid leidt tot duurdere invoer in de VS. De reputatie van de VS als betrouwbare partner lijdt onder heffingen, het verlaten van conventies, het dreigen van het verlaten van de NAVO en wispelturig beleid.
- De voornaamste onrust ontstond in april toen Trump hoge invoerheffingen aankondigde, die hij na onrust op financiële markten deels en tijdelijk terugtrok. Na nieuwe dreigementen en handelsakkoorden op hoofdlijnen met een aantal landen staat (voorlopig) per eind augustus de gemiddelde invoerheffing in de VS op 18%. Dat is hoger dan verwacht, en een enorme stijging van de 2,5%, begin 2025.
- In dit scenario gaan we ervan uit dat de VS haar drang naar isolationisme verder doorvoert. Het zet handelspartners verder onder druk met invoerheffingen, ook bevriende landen, en voert nu ook voor een deel heffingen op kapitaal (dividend) in. De aankondiging van additionele heffingen door de VS, deels op basis van (geo)-politieke redenen, leidt tot tegenmaatregelen van landen wereldwijd. De EU laat haar terughoudendheid los en richt zich op de grotere Amerikaanse tech-bedrijven, wat weer leidt tot tegenreacties vanuit de VS. Het investerings- en vestigings-klimaat in de VS staat onder druk door nu ook heffingen op kapitaal in te voeren.
- In de VS loopt inflatie op waardoor ook korte rentes stijgen. Aantasting van de koopkracht van consumenten en onzekerheid voor bedrijven leiden tot een recessie. Staatsobligaties in de VS reageren niet als de hiervoor gebruikelijke 'veilige haven' waardoor ook lange rentes stijgen. In Europa belandt de economie eveneens in een recessie, maar hier ontstaat geen inflatieprobleem: de korte en lange rentes dalen.
- Amerikaanse aandelen dalen het hardst. Vanwege afnemende groei, hogere rentes, hoge waarderingen, maar ook de zorgen om het investeringsklimaat. Amerikaanse tech-bedrijven kampen met hogere EU-belastingen op digitale diensten.

Escalatie China-Taiwan

- De Chinese president Xi Jinping heeft meerdere malen gezegd dat een 'hereniging' met Taiwan moet en zal gebeuren.
- De Amerikaanse wet schrijft voor dat de VS Taiwan moet steunen met militaire middelen zodat het eiland zichzelf kan verdedigen in het geval van een aanval. De wet schrijft geen militaire interventie voor van de VS.
- In dit scenario verklaart Taiwan zich officieel onafhankelijk van China. Dit lokt een reactie van China uit, die hiermee ook inspeelt op de meer teruggetrokken houding van de VS op het wereldtoneel. China neemt een aantal eilanden in de Straat van Taiwan in, blokkeert zeeroutes van/naar Taiwan en dreigt met een inval. De VS, AUKUS-pact partners (het VK en Australië), de EU en Japan reageren met grootschalige levering van wapens aan Taiwan.
- Westerse mogendheden stellen op grote schaal sancties en handelsembargo's in tegen China. Taiwans halfgeleiderindustrie raakt volledig ontregeld. Dit heeft door het grote marktaandeel enorme gevolgen voor wereldwijde productieketens in allerlei industrieën. China stopt de export van (onder andere) zeldzame metalen.
- Als gevolg hiervan ontstaan grote tekorten van elektronica, auto's, maar ook in allerlei andere industriële sectoren. Door de aanbodschok stijgen prijzen sterk met fors lagere koopkracht tot gevolg. Er ontstaat grote onzekerheid.
- Vanwege hoge inflatie zijn centrale banken beperkt in de mogelijkheid rentes te verlagen. Door de aard van de schok (vastlopende productieketens) is monetaire stimulering ook minder effectief.
- Er ontstaat een diepe economische recessie en de werkloosheid loopt snel op.
- Grondstoffen laten een negatief rendement zien. Door de lagere economische activiteit dalen uiteindelijk prijzen voor energie en basismetalen.

Aanhangsel I Correctiefactoren sterfte BPS hoofd- en medeverzekerde

Leeftijd	Hoofdverzekerde Man	Hoofdverzekerde Vrouw	Medeverzekerde Man	Medeverzekerde Vrouw
<= 25	80,00%	66,47%	80,00%	66,47%
26	76,81%	66,39%	77,41%	66,07%
27	73,63%	66,31%	74,82%	65,67%
28	70,44%	66,23%	72,23%	65,28%
29	67,25%	66,16%	69,64%	64,88%
30	64,06%	66,08%	67,05%	64,48%
31	62,15%	65,29%	65,11%	63,67%
32	60,48%	65,12%	63,56%	63,55%
33	59,65%	64,50%	62,72%	63,16%
34	60,40%	64,82%	63,47%	63,47%
35	61,37%	64,93%	64,51%	63,65%
36	62,56%	64,67%	65,64%	63,43%
37	62,89%	63,63%	65,97%	62,41%
38	63,54%	63,77%	66,46%	62,53%
39	63,89%	64,39%	66,70%	63,14%
40	64,72%	64,75%	67,37%	63,49%
41	65,17%	65,06%	67,79%	63,90%
42	65,41%	65,45%	67,99%	64,25%
43	65,29%	65,46%	67,80%	64,25%
44	65,44%	65,28%	67,97%	64,05%
45	65,70%	65,14%	68,18%	63,81%
46	66,17%	64,68%	68,63%	63,32%
47	66,24%	64,74%	68,72%	63,41%
48	65,86%	64,87%	68,24%	63,49%

Leeftijd	Hoofdverzekerde Man	Hoofdverzekerde Vrouw	Medeverzekerde Man	Medeverzekerde Vrouw
49	64,77%	64,19%	67,16%	62,82%
50	64,25%	63,59%	66,60%	62,31%
51	64,18%	63,43%	66,49%	62,17%
52	64,61%	63,75%	66,94%	62,42%
53	65,07%	63,70%	67,43%	62,36%
54	65,47%	63,75%	67,88%	62,35%
55	66,01%	63,82%	68,49%	62,36%
56	66,77%	64,97%	69,28%	63,35%
57	68,24%	66,15%	70,87%	64,40%
58	69,50%	67,46%	72,25%	65,53%
59	69,95%	69,28%	72,67%	67,14%
60	70,72%	72,12%	73,44%	69,73%
61	72,21%	75,87%	75,04%	73,26%
62	74,56%	79,46%	77,51%	76,72%
63	77,41%	83,13%	80,45%	80,30%
64	80,85%	87,31%	83,98%	84,38%
65	84,34%	91,49%	87,57%	88,49%
66	87,88%	95,45%	91,20%	92,39%
67	90,94%	98,68%	94,31%	95,68%
68	93,51%	101,17%	96,88%	98,23%
69	95,40%	103,56%	98,73%	100,72%
70	96,14%	105,19%	99,32%	102,45%
71	95,79%	105,86%	98,74%	103,26%
72	96,07%	105,75%	98,93%	103,29%
73	96,40%	106,35%	99,17%	103,95%
74	96,77%	106,82%	99,41%	104,50%
75	97,16%	107,31%	99,67%	105,08%

Leeftijd	Hoofdverzekerde Man	Hoofdverzekerde Vrouw	Medeverzekerde Man	Medeverzekerde Vrouw
76	97,71%	107,59%	100,10%	105,48%
77	98,08%	107,82%	100,35%	105,80%
78	98,59%	107,81%	100,77%	105,89%
79	98,96%	107,64%	101,02%	105,82%
80	99,30%	107,35%	101,25%	105,63%
81	99,63%	107,02%	101,43%	105,40%
82	99,73%	106,54%	101,43%	105,03%
83	99,85%	106,01%	101,45%	104,61%
84	100,02%	105,41%	101,49%	104,11%
85	100,13%	104,80%	101,52%	103,61%
86	100,42%	104,25%	101,69%	103,17%
87	100,46%	103,70%	101,63%	102,72%
88	100,72%	103,27%	101,78%	102,40%
89	100,72%	102,83%	101,68%	102,05%
90	100,66%	102,58%	101,53%	101,86%
91	100,59%	102,32%	101,38%	101,67%
92	100,52%	102,06%	101,22%	101,49%
93	100,46%	101,80%	101,07%	101,30%
94	100,39%	101,55%	100,92%	101,12%
95	100,33%	101,29%	100,77%	100,93%
96	100,26%	101,03%	100,61%	100,74%
97	100,20%	100,77%	100,46%	100,56%
98	100,13%	100,52%	100,31%	100,37%
99	100,07%	100,26%	100,15%	100,19%
>= 100	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Aanhangsel 2 Partnerfrequenties

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
18	1%	1%
19	2%	3%
20	3%	5%
21	5%	9%
22	7%	13%
23	10%	19%
24	15%	27%
25	21%	36%
26	28%	44%
27	36%	52%
28	43%	57%
29	48%	62%
30	53%	65%
31	57%	68%
32	61%	70%
33	64%	72%
34	66%	73%
35	68%	74%
36	70%	75%
37	71%	75%
38	72%	76%
39	73%	76%
40	73%	76%
41	73%	76%
42	74%	76%
43	74%	75%

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
44	74%	75%
45	74%	75%
46	74%	75%
47	74%	74%
48	74%	74%
49	74%	74%
50	74%	74%
51	74%	74%
52	74%	74%
53	74%	74%
54	75%	74%
55	75%	74%
56	75%	74%
57	76%	74%
58	76%	74%
59	76%	74%
60	76%	74%
61	77%	73%
62	77%	73%
63	77%	73%
64	77%	73%
65	78%	72%
66	78%	72%
67	78%	71%
68	100%	100%